

SKOLGÅRDENS PUSSELBITAR

ETT GESTALTNINGSFÖRSLAG INSPIRERAT AV HÖGSTADIEELEVERS ÖNSKEMÅL

HÖGSTADIUM
LITEN YTA
DIALOG
AKTIVITET
STUDIER
VILA
CAFÉ
FÄRGGRANT
SITTVARIATION
VÄXTLIGHET
HÖJDVARIATION

SANNA SOMBY
AVDELNINGEN FÖR LANDSKAPSARKITEKTUR
EXAMENSARBETE VID LANDSKAPSARKITEKTPROGRAMMET
UPPSALA 2018

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E
© 2018 Sanna Somby, e-post: sanna_somby@gamil.com
Titel på svenska: Skolgårdens pusselbitar - ett gestaltungsförslag inspirerat av högstadieelevers önskemål
Title in English: Pieces of a schoolyard puzzle - a design proposal inspired by secondary schools pupils' requests
Handledare: Susan Paget, institutionen för stad och land
Examinator: Kerstin Nordin, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Anna Robling, institutionen för stad och land
Omslagsbild: Sanna Somby
Övriga foton och illustrationer: Då källa ej anges tillhör foton och illustrationer författaren, annars gäller att samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren
Originalformat: A3, liggande
Nyckelord: Högstadieelever, Skolgård, Atriumgård, Gestaltning
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

FÖRORD

Högstadieskolgården på min skola bestod av en stor asfaltyta framför huvudbyggnaden. Utrustningen på skolgården var endast två basketkorgar i dåligt skick och några bänkar. Bänkarna var placerade under skärmtak vid skolbyggnaden så att de alltid stod i skugga. Detta bidrog till att vi elever främst umgicks inomhus på rasterna. Min uppfattning är att det problemet fortfarande kvarstår på många högstadieskolgårdar. Detta på grund av utemiljöer som är i dåligt skick och oattraktiva, vilket kan leda till att eleverna inte vill vistas ute på den. För att få ungdomar att vistas mer utomhus på rasterna är min tanke att man behöver gestalta attraktiva skolgårdar anpassade just för högstadieelever och att eleverna själva är de mest kunniga i denna fråga. Dessa tankar har inspirerat mig till att skriva detta examensarbete som rör en omgestaltning av en befintlig högstadieskolgård med hjälp av idéer från skolans elever.

Tack till alla engagerade elever och personal på skolan Silvertärnan som har medverkat till att mitt arbete har kunnat bli av. Ett särskilt tack till Lotta som hjälpte mig att utföra samarbetet med eleverna. Både med bokning av datum, lokaler, utrustning och det viktigaste av allt att förmedla kontakten mellan mig och eleverna.

Ett tack till arkitektkontoret Contekton Fyrstad AB som gav mig idén till att göra mitt gestaltungsförslag på skolan Silvertärnan.

Jag vill även tacka Hjördis min mamma och Simon, Erik, Therese, Jens, Emma och Helena för läsning och goda råd.

Störst tack vill jag ge till min handledare Susan Paget som har hjälpt mig att diskutera frågor, vara kritisk och lösa motgångar. Framförallt för att hon har motiverat mig att fortsätta jobba vidare under hela arbetets gång, trots att det ibland har varit tungt. Tack!

Sanna Somby

SAMMANFATTNING

Examensarbetet presenterar ett gestaltungsförslag till en högstadieskolgård. Skolgården i detta exempel består av sex atriumgårdar på högstadieskolan Silvertärnan i Vänersborg. Syftet med detta arbete är att undersöka hur en högstadieskolgård kan gestaltas med utgångspunkt i elevernas önskemål. Med fokus på frågan: *Hur kan atriumgårdarna på skolan Silvertärnan gestaltas till en varierad och attraktiv skolgård med hjälp av högstadieelevernas önskemål?*

Min metod har inneburit litteraturgenomgång, studiebesök samt workshops med elevdialog. Det färdiga gestaltungsförslaget innefattar sex atriumgårdar med olika karaktär och funktioner, som tillsammans bildar en skolgård.

Det färdiga gestaltungsförslaget innefattar de sex atriumgårdarna med olika karaktär och funktioner, som tillsammans ska komplettera varandra för att bilda en fullständig skolgård.

Skolgården består av gårdarna:

spelplanen - med möjlighet till dans och bollsport, *studierummet* - möjligheter till studieplatser och studiero, *lugna gården* - en plats för återhämtning, *grupprummet* - ett studierum för både elever och lärare, *trädgårdscaféet* - en plats till för stillsamma aktiviteter och samvaro samt *klättercentret* - med möjlighet till fysisk aktivitet.

Förslaget redovisades för de elever som närvarade på workshopen. Deras kommentarer var främst positiva men ändringsförslag gavs, exempelvis önskades fler sportytor och tak.

Förslaget redovisades även för arkitektkontoret som är ansvariga för projekteringen av Silvertärnan. Helheten av förslaget uppskattades, och elevernas önskemål fann de av intresse.

I diskussionen svarar jag på om syftet och frågeställningen har blivit uppfyllda, och förklarar hur metoderna har fungerat att arbeta med. Här tar jag även upp här vilka svårigheter som har dykt upp och vilka reflektioner det har lett till.

En intressant insikt var hur relevant workshopmomentet blev när de påvisade att eleverna var intresserade att vistas utomhus, bara man skapade möjligheter. Elevernas tankar och önskemål utvecklade mitt gestaltungsförslag eftersom jag fick större kunskap om vad som efterfrågades av högstadieelever. Det var enkelt att samarbeta med eleverna som var mycket engagerade. Eleverna visade ett stor intresse för sin skolgård under workshopen, de ställde frågor om vilka möjligheter som fanns för platsen samt vilken utrustning och material som skulle kunna fungera just där.

Utöver detta var det svårt att arbeta med skolor och det tog lång tid eftersom processen var oväntat tidskrävande på grund av brist på tid eller intresse från de olika skolorna.

Det fanns även olika åsikter mellan eleverna, arkitektkontoret och mig som landskapsarkitekt, gällande utformningen och aktiviteter till skolgården. Vilket enligt mig visar på att vi hade behövt dela med oss av våra kunskaper och åsikter i början av projekt för att få ett bättre resultat. Utifrån detta vill jag trycka på att det är viktigt att diskutera med elever, men också att ha med oss landskapsarkitekter i projekten, som förstår förutsättningarna för utemiljön.

SUMMARY

Many contemporary schoolyards are poorly designed and maintained. In addition, they are becoming smaller over time, particularly in urban areas (Mårtensson 2004, s. 11). This can lead to increased health problems through less physical activity (Faskunger 2007, s.78). In my experience the yards associated with secondary schools receive even less resources than those intended for younger pupils. I have also found that it is more difficult to find research and studies regarding design of schoolyards intended for older children.

Investigations indicate that physical activities are halved when children start school and keep decreasing with age, the trend is even more apparent for teenagers (Faskunger 2007, s.77). According to Boverket, (2015a, s.16) well-planned outdoor areas are used more by children and young people and thus they stay outside and are more active.

Therefore, I think it is important that landscape architects take care of outdoor environments and design playgrounds that are adapted and attractive to secondary school pupils. This will hopefully lead to pupils spending more time outdoors and increase their physical activities.

To find out what an attractive schoolyard looks like, a useful tool is to get the help of the pupils, learn their opinions and ideas and include them in the design process. Boverket encourages planners to consider children's wishes and knowledge regarding urban development, as this increases the likelihood that these environments will be better places for them to grow up in (Boverket 2015a, s.16-22). My intention is that this thesis will contribute to the designing of outdoor environments for schools that are well adapted to secondary school pupils.

OBJECTIVE

The objective of this thesis is to investigate how a schoolyard of a secondary school can be designed based on pupils' requests.

RESEARCH QUESTIONS

How can the atrium yard at Silvertärnan secondary school be redesigned into a varied and attractive schoolyard using input from its pupils?

SCHOOL SILVERTÄRNAN

Silvertärnan secondary school is located in the town of Vänersborg, about 330 pupils currently attend the school (Vänersborgskommun u.å.). In Figure 3 below, you can see the area of the Silvertärnan within the yellow line. A small part of the building next to the school in west is used by Silvertärnan today. The building in west will be renovated and then the included in the school Silvertärnan area see the orange line. The renovated building will include six different atrium yards, with a combined area of 862m², this will be the schoolyard. In Figure 3 the atrium yards are marked in red, this is the only schoolyard available for the pupils of the school. This is a smaller area per student than Boverket (2015a, s.54) recommends. However, the school and the schoolyards are scheduled to be rebuilt. At present, the atrium yards are locked and not used by anyone, because they are in poor condition.

Figure 1. Map of Sweden showing the position of Vänersborg.

Figure 2. Air-photo at Vänersborg, which shows where the school Silvertärnan is located. Eniro/ © Lantmäteriet [2017-05-04]

Figure 3. Air-photo at Idrottsgatan 7 Silvertärnan, which shows the school area today, inside of the yellow line. The red line shows the atrium yards. The orange line shows the area at Silvertärnan after the reconstruction. It is only the area inside the red line, which is the schoolyard, the area next to it, is public park. Eniro/ © Lantmäteriet [2017-05-04]

METHOD

To gather information and inspiration for my design proposal, I conducted a literary study. The aim was to find which different factors, in the design of a schoolyard, lead to more outdoor stay among pupils, especially for secondary school pupils. Therefore, much of the thoughts and examples on how to design schoolyards are based on Boverkets report: "Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö", Boverket och Movium (2015-05).

In order to specialize on secondary school pupils I have also included information from Mats Liebergs text *Ungdomarna, staden och det offentliga rummet* (1994). Mats Liebergs text explains that both private and public outdoor environments are important for young people and can be divided into two categories, retreat places "back stage" and "on stage" interaction sites.

Moreover, the literature study required finding a method that was suitable for use in workshops with the pupils. The idea of these workshops was to get information about the pupils' ideas and opinions and incorporate them in my design. The chosen approach that inspired me was "Gåture" (Child walks) as developed by Suzanne de Laval (2015) to facilitate the civil dialogue between both children and adults.

To make comparisons with real construction projects, Silvertärnan and the literature I have visited three schools with similar conditions. During these visits I was guided by either a land contractor, landscaper or school employee.

I also visited Silvertärnan schoolyard in person to make an inventory and an analysis, taking photographs and making notes.

In order to hear the pupil's own opinions about Silvertärnan Schoolyard, I conducted workshops with them. It was inspired by the Gåture, but no teachers, and politicians could attend. Instead, there was a dialogue between me and the pupil's. The pupils were divided into three groups. Each group and I together visited the six atriumyards. At each yard they were given the opportunity to write down their opinions and ideas about the place, negative with a red pen and positive with a blue. We also had a dialogue where they could share what they liked about the place and they could ask me questions. This process was then repeated for each group. All information was compiled and reported in the workshop section in order to be incorporated into the design process into the final proposal.

The final design proposal was presented to the pupils at the school Silvertärnan in a presentation, after this, the pupils were given a chance to evaluate the proposal themselves and ask questions. They were given a document containing the designproposal and then they were encouraged to specify what they liked or disliked and if there was something missing. Comments were submitted anonymously and compiled.

Following, the final proposal was presented for the team, at the architecture firm, responsible for the project that redesigns the schoolyard. During that visit I was also given the opportunity to see their current proposal which will be also summarized in the thesis.

The design process was an idea-and-sketch process developed simultaneously as writing the thesis. During this time, results from the literature, the school visits and the workshops, led to several sketches being made in both plan and perspective. In the end, this process eventually led to the final designproposals concept and program points for the schoolyard.

Figure 4. Picture from workshop, with the students at the school Silvertärnan. [2017-06-08]

THE DESIGN PROPOSAL

The schoolyard design comprises six different atrium yards with different characteristics and functions that together form the schoolyard.

The name of the concept of the completed proposal is: *Rubiks cube*.

PROGRAM

- General, there should be different characters on the yards.

It should also be:

- Both open and closed rooms.
- Different activities.
- Vegetation, during school semesters.
- Variation in seating.
- Varied materials.
- A lot of color, to enhance the different characteristics of the yards.

1. *The game plan*: this yard is an active and open space for high visibility and meeting opportunities. The surface is divided into two sections, with several ping-pong tables, speakers and variable seating. Here you can choose to play your own music on breaks or have a big table tennis tournament.

2. *The study park*: has many opportunities for pupils to study outdoors. One part of the yard is meant to be used for presentations. The other part is used for study at work tables and benches, with electrical outlets nearby, aiding pupils in working with their computers outdoors.

3. *The calm yard*: is a place where you can be still and calm down, there is a lot of vegetation that creates different spaces and opportunities to get away. Here the furniture is removable so that you can choose where to sit on the yard and vary the size of groups.

4. *The group room*: is for both pupils and staff at school. Here, pupils and teachers can book the yard for outdoors lessons. The yard also functions as a staff yard where they can go out and have a coffee or even work outdoors. It is furnished to allow individual work or in large and small groups.

5. *The garden café*: becomes the pupils' own outdoor café, an extended room from the school's cafeteria located inside an adjacent building. Here the main activity is to sit down, talk or have a coffee. There will be places with roofs to take shelter from rain or sunshine.

6. *The climbing center*: provides the opportunity for pupils be active. This yard has a larger open area to promote physical activity, with equipment such as challenging climbing, trampolines, climbing walls and hammocks.

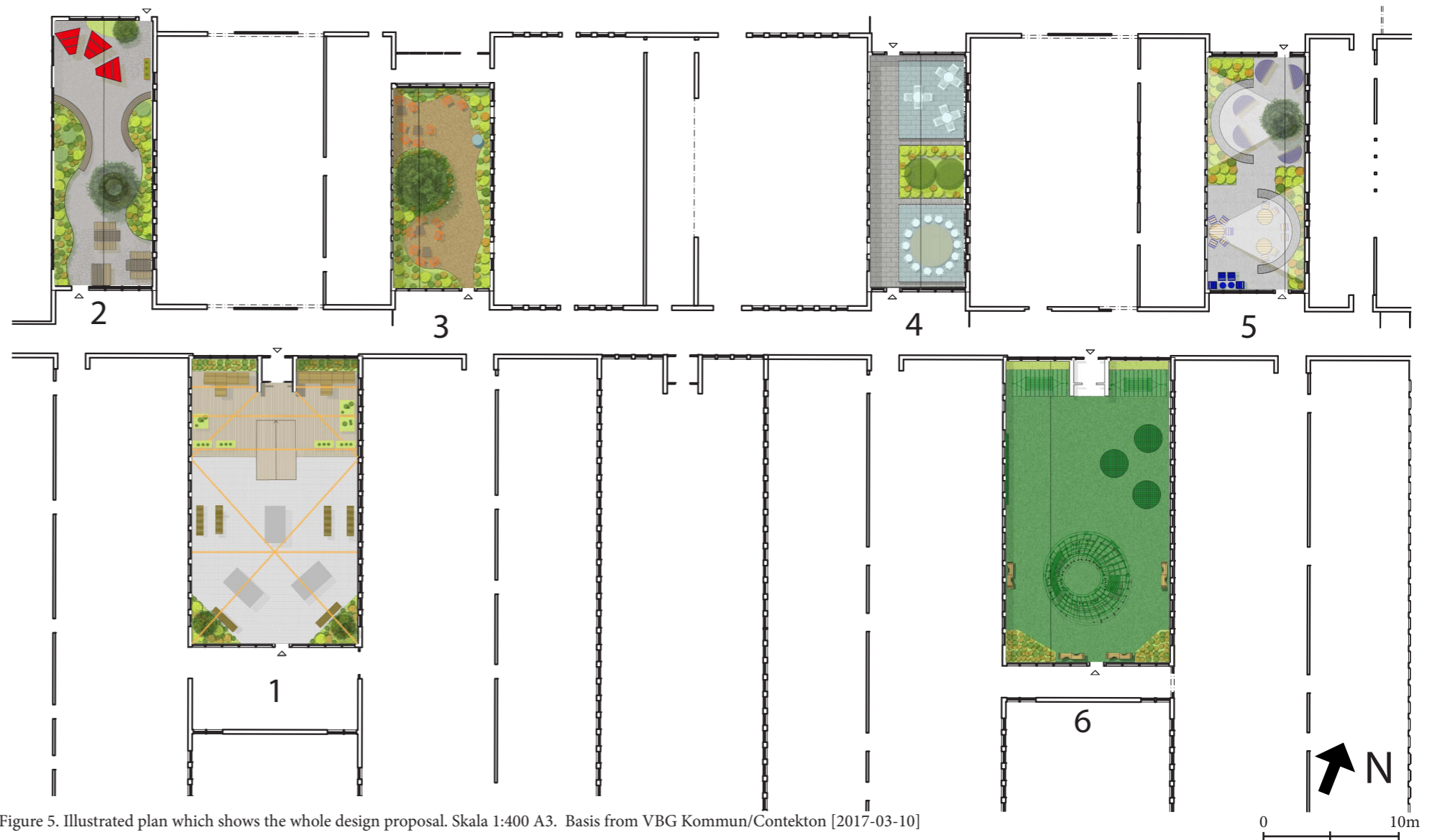

Figure 5. Illustrated plan which shows the whole design proposal. Skala 1:400 A3. Basis from VBG Kommun/Contekton [2017-03-10]

Figure 6. Perspective over atrium yard 1, the game plan.

Figure 7. Perspective over atrium yard 2, the study park.

Figure 8. Perspective over atrium yard 3, the calm yard.

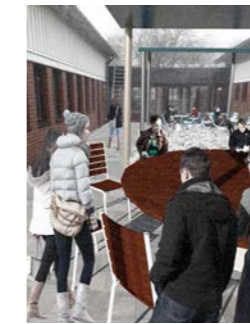

Figure 9. Perspective over atrium yard 4, the group room.

Figure 10. Perspective over atrium yard 5, the garden café.

Figure 11. Perspective over atrium yard 6, the climbing center.

DISCUSSION

The design proposal describes a schoolyard for high school pupils at Silvertärnan, based on its existing atrium yards. During the process pupils have been consulted and later given an opportunity to express their opinions on the final proposal. When the final design was presented to the pupils, it mostly received positive response but also some suggested changes. In addition to input from the pupils my design has been inspired by school visits and literature studies.

An interesting insight was how relevant the workshop part was when it showed that the students were interested in staying outdoors, if opportunities were created. The thoughts and wishes of the secondary

school pupils improved my design proposal since I gained more knowledge of what is being demanded. It was easy to work with the pupils, they were very engaged. A major difficulty that arose was working with different schools, this process was unexpectedly time-consuming. There were differences in opinions between the pupils, me and the architect office about how the design and activities in the school yard were to be shaped. Which, according to me, shows that we have to share our knowledge and opinions at the start of projects to get better results. Based on this, I want to emphasize that it is important to discuss with pupils, but also to bring landscape architects to the projects, who understand the conditions for the outside environment.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	3
SAMMANFATTNING	4
SUMMARY	5
INTRODUKTION	9
MINDRE SKOLGÅRDAR	10
VIKTIGT ATT UTFORMA SKOLGÅRDAR	10
ATT HA MED ELEVERNAS TANKAR	10
SYFTE	11
FRÅGESTÄLLNING	11
AVGRÄNSNING	11
SKOLPROJEKTET SILVERTÄRNAN	11
MÅLGRUPP	11
METOD	12
METODEN	13
LITTERATURGENOMGÅNG	13
STUDIEBESÖK PÅ ANDRA SKOLGÅRDAR	13
INVENTERING OCH ANALYS	13
WORKSHOP	13
GESTALTNINGEN	13
ELEVERNAS UTVÄRDERING AV FÖRSLAGET	13
ARKITEKTERNAS UTVÄRDERING AV FÖRSLAGET	13
ARBETSGÅNG	14
LITTERATURGENOMGÅNG	15
VIKTIGT MED FRIYTOR TILL SKOLGÅRDAR	16
SKOLGÅRDEN HAR EN VIKTIG ROLL	16
SKOLGÅRDARS UTFORMNING	16
GESTALTNING FÖR UNGDOMAR	16
ON STAGE OCH BACK STAGE	16
FÅ MED ELEVERS TANKAR I PROJEKTET	17
INDELNING AV BARNAS DELAKTIGHET	17
GÅTURER	17
VAD JAG TAR MED MIG	17
STUDIEBESÖKEN	18
STUDIEBESÖK PÅ ANDRA SKOLOR	19
BIRGER SJÖBERGSGYMNASIET	19
UTFORMNING OCH AKTIVITETER	19
MATERIAL	21
VÄXTLIGHET	20
VICTORIASKOLAN	21
UTFORMNING OCH AKTIVITETER	21
MATERIAL	22
VÄXTLIGHET	22
SYLTESKOLAN	23
UTFORMNING OCH AKTIVITETER	23

MATERIAL	24
VÄXTLIGHET	24
VAD JAG TAR MED MIG FRÅN STUDIEBESÖKEN	24

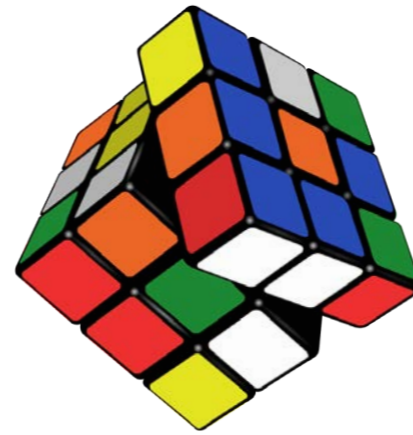
SILVERTÄRNAN	25
OM SKOLAN	26
INVENTERING OCH ANALYS	27
KARAKTÄR OCH RUMSLIGHET	27
UTRUSTNING	27
BELYSNING	28
KLIMAT	28
VÄXTLIGHET	28
UTBLICKAR	28
RÖRELSESTRÅK	28
VAD JAG TAR MED MIG	28
WORKSHOP	29
UTFÖRANDE	30
WORKSHOPEN	30
ELEVERNAS KOMMENTARER	31
GÅRD 1	31
GÅRD 2	32
GÅRD 3	33
GÅRD 4	34
GÅRD 5	35
GÅRD 6	36
VAD JAG TAR MED MIG	36

GESTALTNINGEN	37
SKISSPROCESSEN	38
IDÉSKISSER I PLAN	38
PROGRAMSKISS	39
VOLYMSKISSER	39
VAD JAG TAR MED MIG	39
FÖRSLAGET	41
DE NYA ATRIUMGÅRDARNA	42
PROGRAM	42
KONCEPT	42
ÖVERSIKT	43
SPELPLANEN	44
STUDIEPARKEN	46
LUGNA GÅRDEN	48
GRUPPRUMMET	50
TRÄDGÅRDS CAFÉET	52
KLÄTTERCENTRET	54

UTVÄRDERING	57
UTVÄRDERINGAR	58
ELEVERNAS UTVÄRDERING	58
UTFÖRANDE	58
FRÅGOR	58
ELEVERNAS KOMMENTARER	59
SAMMANFATTNING	59
ARKITEKTKONTORETS UTVÄRDERING	60
UTFÖRANDE	60
ARKITEKTERNAS KOMMENTARER	60
KONTORETS EGNA IDÉER	60
REFLEKTION	60
DISKUSSION	61
DISKUSSION	62
KOPPLING TILL FRÅGESTÄLLNINGEN	62
HUR FÖRSLAGET PÅVERKADES	62
VAD INKLUDERADES	62
VAD PRIORITERADES BORT	62
METODDISKUSSION	63
LITTERATURGENOMGÅNG	63
STUDIEBESÖK	63
INVENTERING OCH ANALYS	63
WORKSHOP	63
GESTALTNINGEN	63
UTVÄRDERINGAR	63
VAD TYCKTE ELVERNA	63
ATT ARBETA MED ELEVERNA	63
ENGAGEMANG	64
FÖRDOM	64
ATT SAMARBETA MED SKOLOR	64
OLIKA ÅSIKTER OM SKOLGÅRDEN	64
UTFORMNING	64
FÖRDELNING	64
AKTIVITETER	64
VAD FÅR INTE PLATS PÅ EN LITEN YTA	64
VIDARE STUDIER	64
SLUTORD	64

REFERENSER	65
-------------------	-----------

INTRODUKTION

MINDRE SKOLGÅRDAR

Enligt Fredrika Mårtensson, lektor i miljöpsykologi vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp, uppfyller många skolgårdar inte läroplanens kriterier, ofta är miljöerna dåligt skick, i utformning och skötsel (Mårtensson 2004, s.11). Svenska skolgårdar saknar ofta tillräckligt med växtlighet, gräsytor och kuperad mark. Ett annat problem är storleken på gårdarna. Idag när städerna expanderar och förtätas tenderar barnens lekryta att försvinna (Faskunger 2008, s.22). Utöver detta ökar antalet barn på många skolor men själva gårdsytan på skolan förblir densamma, särskilt i Stockholm (Lenninger 2012, s.32-34). Ytorna blir då ofta begränsade i förhållande till det antal elever som går på skolan och risken för sämre hälsa ökar (Boverket 2015a, s.16). Idag går ungefär 2 miljoner barn till skolan varje vardag (STAD 8 2015, s.36). Barnen i Sverige spenderar stor del av sin vakna tid i skolan. Skolan bör därför ses som en av de viktigaste platserna för barns utveckling. Men ofta får skolgårdarna inte tillräckligt med plats i städerna (Faskunger 2007, s.79).

Boverket och SLU/Movium har framställt ett dokument för att tydliggöra Plan och bygglagen/PBL vid bygglovshandläggningsärenden och precisera vad som är tillräckligt stor friyta på skolgårdar lämplig för lek och utevistelse (Boverket 2015b, s.7).

”I de allmänna råden handlar det om att öka kunskapen om att fånga vad som är tillräckligt stor friyta lämplig för lek och utevistelse, friytans placering i relation till verksamheten, att friytan är så viktig att den inte utan vidare kan tas i anspråk senare utan åtgärder för att höja kvaliteten och slutligen tolkning av skälighetsbedömningen när tomten är bebyggd” (STAD 8 2015, s.37).

Eftersom det inte finns några bestämda mått på skolgårdar är det upp till kommunerna att bestämma vad som är tillräckligt stort (STAD 8 2015, s.38). Syftet med Boverkets dokument är att en tillräckligt stor friyta, aldrig kan tolkas som noll kvadratmeter (Boverket 2015b, s.7).

VIKTIGT ATT UTFORMA SKOLGÅRDAR

Studier visar att barns inomhusvistelse har ökat de senaste åren enligt Johan Faskunger (2007). Enligt honom är att detta en anledning till varför det är extra viktigt att gestalta skolgårdar med varierade aktiviteter för att bjuda in till utomhusvistelse. Faskunger menar att man kan få skolgårdarna att bidra till flera positiva effekter för barn både psykiskt och fysiskt. Han påstår även att fysiska aktiviteter resulterar i bättre koncentrationsförmåga, inlärning, och sömn, vilket leder till förbättrade skolresultat, minskad sjukfrånvaro och stress samt kan motverka övervikt bland barn (Faskunger 2007, s.78). Enligt Folkhälsomyndigheten bevarar utomhusaktivitet ett bra hälsotillstånd (Johansson 2009) och minskar risken att smittas av en förkylning (1177 Vårdguiden 2016).

I en konsekvensutredning från Boverket beskrivs att utformningen av skolgårdar ska göras för att skapa lek och aktivitet för alla barn. Skolgårdarna ska fungera för alla oavsett ålder, kön eller funktionshinder (Boverket 2015b, s.12). I läroplanen 2011 står det *”Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper. Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.”* (Skolverket Lgr 11 2011, s. 5).

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter står det i artikel 31: *”konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet”* (UNICEF). I denna konvention betonar man just att alla elever ska erbjudas fysisk aktivitet och att alla årskurserna är lika viktiga tills man är vuxen, vilket i Sverige är vid 18 års ålder.

Min egen uppfattning är att högstadieskolgårdar inte är lika högt prioriterade som skolgårdar för yngre. Det har varit generellt svårare för mig att hitta forskning och studier gällande utformning och gestaltning av högstadieskolgårdar, det verkar inte vara lika uppmärksammat som i tidigare årskurser. Den erfarenhet jag fått i olika diskussioner med planerare och anläggare, om skolgårdar som har problemet med liten friyta är relativt lika. Flera gånger har reaktionerna varit att högstadieelevernas utemiljöer inte är lika viktiga.

I ett exempel berättade jag för några arkitekter om en skolgård med en väldigt liten yta att vistas utomhus på. De höll med om att det var ett problem med en för liten skolgård, tills det fick reda på att de rörde sig om en högstadieskolgård. Personernas åsikter var då istället att det då inte gjorde något för högstadieeleverna var ju ändå bara inomhus, eller vistades ute i stadens olika offentliga rum. Det finns utredningar som visar på att de fysiska aktiviteterna halveras när barnen börjar skolan och minskar med högre ålder, speciellt för tonåringar enligt Johan Faskunger (2007, s.77).

En annan anledning till varför högstadieeleverna är mindre fysiskt aktiva och vistas mindre utomhus, till exempel på sin skolgård, tror jag kan vara för att det inte finns någon attraktiv skolgård att bruka. Skolgårdsytorna minskar och ibland finns det ingen utemiljö alls (Boverket 2015a, s.16). Ungdomar och barn vill vistas i utemiljöer som gör dem nyfikna och engagerade, där det kan umgås med vänner men också använda sin kropp fysiskt (Boverket 2015a, s.15). Enligt Fredrika Mårtensson *”Det handlar bara om att göra skolgårdarna tillräckligt attraktiva och mysiga, då kommer även de stora ut. Och vi vet att så fort vi har fått ut barnen, även högstadiebarnen, så blir de mer fysiskt aktiva.”* (Svt nyheter lokalt ost 2013). Hur utemiljön utformas har en stor påverkan på vilka aktiviteterna blir på skolgården, det är flera forskare i ämnet överens om (Grahm et al. 1997).

ATT HA MED ELEVERNAS TANKAR

Boverket vill uppmana att man ska ta vara på barns önskemål och kunskap när det gäller stadsutveckling för att detta kan öka möjligheterna till en god uppväxtmiljö för dem. De nämner att välplanerade utomhusytor för lek och aktiviteter bidrar till att barnen och ungdomarna använder dem mer vilket leder till att fler vistas mer utomhus (Boverket 2015a, s.20).

Utifrån den här bakgrunden anser jag att vi landskapsarkitekter har en viktig uppgift, nämligen att ta till vara på högstadieskolgårdars utemiljöer. Detta leder till ännu högre krav på oss, som gestaltare av ytorna, att de blir välplanerade och uppfyller samma kriterier som på andra skolgårdar. Mitt antagande är att man får fler positiva upplevelser på en skolgård om man själv har en anknytning till den. Därför vill jag undersöka vad som händer med gestaltningen när jag som landskapsarkitekt har med högstadieelevernas tankar i arbetet.

Min gestaltningen har valts att göras på högstadieskolan Silvertärnan som ligger i Vänersborg. Silvertärnan valdes på grund av förutsättningarna att det en är högstadieskola med skolgård som ska byggas om inom de närmaste åren. Utöver detta tyckte jag även att det var intressant att skolgården består av atriumgårdar och med en mindre yta per elev än vad Boverket rekommenderar (2015a, s.54).

SYFTE

Syftet med detta arbete är att undersöka hur en högstadieskolgård kan gestaltas med utgångspunkt i elevernas önskemål.

FRÅGESTÄLLNING

Hur kan atriumgårdarna på skolan Silvertärnan gestaltas till en varierad och attraktiv skolgård med hjälp av högstadieelevernas önskemål?

AVGRÄNSNING

Jag har valt att behandla en högstadieskolas utemiljö. Där jag har valt att arbeta med högstadieelever från årskurserna 7 till 9. Gestaltungsarbetets område utgörs av sex olika atriumgårdar som tillhör skolan Silvertärnan. Gestaltningen avgränsas till atriumgårdarna, som är området innanför de röda linjerna se Figur 14. Jag har valt att utgå från den avgränsning av skolgården som det riktiga projekteringsuppdraget har.

I arbetet kommer jag att fokusera på ett övergripande idéförslag. Mitt gestaltungsförslag utgår inte ifrån pedagogik och lärarnas arbetsmiljö. De är inte heller inriktat på förvaltning, belysning och val av växtmaterial. Jag har utgått ifrån vart den nya kafeterian har planerats att ligga efter ombyggnaden. Förutom kafeterian har gestaltningen inte utgått ifrån byggnadens nya lokalers funktioner, när dessa ritningar inte är färdigställda.

Figur 12. Karta över Sverige som visar var Vänersborg ligger.

SKOLPROJEKTET SILVERTÄRNAN

Silvertärnan är en högstadieskola med årskurserna 7 till 9 och ligger i Vänersborg, här går det idag cirka 330 elever (Vänersborgskommun, Silvertärnan u.å.). I Figur 14 nedan, ser man Silvertärnans område inom den gula linjen. En liten del av byggnaden bredvid skolan används idag av Silvertärnan. Byggnaden bredvid ska renoveras och därefter ska även den byggnaden ingå i skolan Silvertärnan se i Figur 14, inom den orange linjen.

Byggnaden som ska byggas om består av sex atriumgårdar i olika storlekar, fyra mindre och två större gårdar. Den minsta gården har en area på 93 m² och största gården på 216 m². Tillsammans har alla atriumgårdar en total yta på 862 m². De är endast området innanför de röda linjerna som är elevernas skolgård, se i Figur 14. Bredvid skolan är det en allmän park som fungerar främst som ett gångstråk och öppen gräsyta. Öster om ligger en skola med skolgård för yngre elever.

Idag brukas redan vissa delar av byggnaden men atriumgårdarna är inte tillgängliga för eleverna utan låsta och i dåligt skick. På Silvertärnan blir frågan om mindre yta per antal elever enligt Boverkets riktlinjer extra tydlig, men även frågan om en oattraktiv högstadieskolgård.

Figur 13. Flygfoto över Vänersborg som visar var Silvertärnan ligger. Eniro/ © Lantmäteriet [2017-05-04]

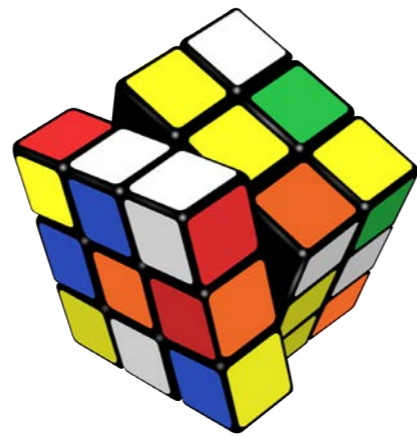
MÅLGRUPP

Examensarbetet vänder sig främst till verksamma landskapsarkitekter, planerare, pedagoger och studenter inom landskapsarkitektutbildningen samt politiker och tjänstemän på Vänersborgskommun. Arbetet vänder sig även till de involverade vid skolan Silvertärnan. Min förhoppning är att arbetet ska bidra med inspiration till gestaltning av skolgårdar som är anpassade till högstadieelever.

Figur 14. Flygfoto över Idrottsgatan 7 Silvertärnan, vilket visar hur skolans område ser ut idag, vilket är inom den gula linjen. Den röda linjen visar atriumgårdarna och var min avgränsning av skolgårdsområdet går. Den orange linjen visar Silvertärnans område efter ombyggnad. Eniro/ © Lantmäteriet [2017-05-04]

METOD

METODEN

Här beskrivs de metoder jag använde mig av under arbetets gång.

LITTERATURGENOMGÅNG

Litteraturen som jag sökte efter var inriktad på att finna vilka faktorer som är viktiga för att eleverna för att vilja vistas mer utomhus på sina skolgårdar, särskilt inriktat på högstadieelever. I arbetet har jag främst tagit mycket stöd från Boverkets rapport: Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö, Boverket och Movium (Boverket 2015a). Boverkets rapport användes just för att den har inriktat sig på utformning för barn och unga, särskilt för skolgårdar.

Litteraturgenomgången användes också för att finna vilken sorts metod som skulle vara lämplig att använda till de workshops som skulle utföras med eleverna. Där var tanken att få reda på elevernas idéer och åsikter och ta med dem i gestaltningen.

STUDIEBESÖK PÅ ANDRA SKOLGÅRDAR

Jag valde att utföra tre studiebesök på skolgårdar i Västergötland med liknande förhållande som Silvertärnan under våren 2017. Detta för att kunna göra en jämförelse i mellan skolgårdar i Silvertärnans närmiljö men även få en chans till lärdom från relativt nybyggda projekt.

Kriterierna var att skolgården skulle bestå av atriumgårdar eller vara en högstadieskolgård. Skolgårdarna skulle även vara relativt nybyggda eller planerade och färdiga att börja byggas. Min tanke var att försöka få någon ansvarig att visa mig runt på platsen, helst en landskapsarkitekt som utformat skolgården, för att få höra deras tankar om utformningen.

Skolgårdarna dokumenterades genom fotografering och anteckningar. Efter varje besök skrev jag en kort sammanfattning om varje skolgård.

INVENTERING OCH ANALYS

Inför inventeringen på Silvertärnan tog jag fram underlagsritningar över den befintliga byggnaden och gården. På plats dokumenterades de olika gårdarna genom fotografering och anteckningar. Saker som jag inventerade var placering av utrustning, karaktärer, vegetation, klimat. Jag analyserade vad av vegetation och utrustning som var värt att bevaras och vad som borde tas bort och om deras placering var lämplig. Även vilka rörelsestråk och utblickar som kunde bildas på gårdarna.

WORKSHOP

Workshopsformen som metod valdes för att komma i kontakt med eleverna och deras idéer. Grundtanken var att eleverna skulle kunna dela med sig av sina tankar om den befintliga skolgården och deras önskemål hur den skulle kunna förändras till det bättre. För att nå fram till det resultatet i workshopen blev jag inspirerad av metoden Gåturen, som arkitekten Suzanne de Laval har tagit fram, som ett redskap för att enklare kunna ha en medborgardialog mellan vuxna och barn (Suzanne de Laval 2015, s.60).

Gåturen genomförs genom att man i grupp går runt i det området som ska studeras. Personerna som närvarar diskuterar området och hur de upplever miljön och hur den fungera, dessa synpunkter antecknas ner. De är viktigt att blanda deltagarna med olika bakgrund och ålder då det ofta leder till en bredare diskussion. De är särskilt viktigt att ha med barn i dessa blandade grupper, yngre barn visar ofta hur de använder miljön till exempel igenom lek (Suzanne de Laval 2015, s.60).

Jag planerade en Gåtur med minst två lärare och minst 2 nämndemän från kommunen och 16 elever, två elever från varje klass i årkurs 7 - 8. Inga elever i årkurs 9 skulle vara med, eftersom att de hade slutat skolan när utvärderingen var planerad att äga rum. Min förhoppning var att alla närvarande på workshopen skulle kunna ha en möjlighet att se det färdiga gestaltungsförslaget på utvärderingen. I workshopen skulle vi besöka de olika gårdarna i grupp och tillsammans ha en dialog om hur vi uppfattade platsen och hur den används idag. De skulle även finnas kartunderlag så alla medverkande i workshopen kunde orientera sig och kunna skriva ner sina kommentarer på anonymt. Kartorna med kommentarer skulle i slutet av workshopen samlas in av mig och sammanställas vidare till min gestaltning.

Materialet som förbereddes var några inspirationsbilder som skulle visas på projektor. Inspirationsbilderna valdes ut från befintliga platser allt ifrån torg till park, lekplats och trädgård. Bilderna varierade ifrån platser med mycket till lite växter, aktiviteter som studsmattor, en parkour bana på gummiyta, hängmattor, odling, en skateboardbana, klättermattor, bilder från platserna fikparken Paley park i New York, Superkilen i Köpenhamn både på kullen i The Black Market och ovan ifrån på The Red Square. Flera bilder var på varierade sittplatser både i form, färg och höjd i olika stadsmiljöer, till exempel helt runda eller slingriga bänkar, sitttrappa, solstolar, sittplatser med intrigerad växtlighet, väldigt färgglada stolar eller trä. En bild var på en trädgårds miljö med mycket växtlighet och större stenar en annan på en lekpark med kullar med konstgräs. De var även några bilder på atriumgårdarna hur dem ser ut idag.

Syftet med bilderna var att de skulle variera i färg, terräng, material och aktiviteter och att de inte skulle vara bilder från skolgårdar. Detta hoppades jag skulle leda till att de närvarande kunde tänka på fler saker än det vanliga som brukar vara på en skolgård. Utöver detta förbereddes kartunderlaget över gårdarna.

GESTALTNINGEN

De olika kunskaper som jag hade tagit med mig från litteraturen, studiebesöken, inventeringen och workshoparna med eleverna från Silvertärnan användes för att gestalta det slutliga förslaget.

Skissprocessen började med att skissa flera idéskisser i plan över atriumgårdarna. För att undersöka hur olika former, rörelser, funktioner och växtmaterialets kondition skulle kunna fungera på gårdarna och hur rummen ändrades.

Efter workshopen sammanställdes elevernas önskemålen för att se vilka olika funktioner och karaktärer som skulle gå att skapa på gårdarna. Jag ritade då en programskiss med gårdarnas olika karaktärer och funktioner. Efter det utformades ett nytt gestaltungsförslag.

Nästa steg blev att rita upp allt i dataprogrammet SketchUp och få en uppfattning om skalan. Därefter fortsatte jag att revidera gestaltningen i både plan och perspektiv för att komma fram till det slutgiltiga gestaltungsförslaget.

ELEVERNAS UTVÄRDERING AV FÖRSLAGET

Syftet med redovisning av mitt gestaltungsförslag för eleverna var att få en utvärdering från dem. Det var viktigt för mig att få höra deras kommentarer, men även att de fick en chans att se resultat av sina idéer från den tidigare workshopen.

I största möjliga mån skulle de vara samma personer på utvärderingen som medverka på workshopen två elever från varje klass totalt 16 elever. Utvärderingen skedde på hösten därför gick eleverna då i årskurs 8-9. Även personal på skolan, berörda tjänstemän och nämndemän på kommunen hade bjudits in till redovisningen.

Redovisningen var en muntlig presentation av mig, där jag visade upp förslaget med hjälp av projektor. För att öka chanserna till diskussioner emellan eleverna och skapa fler kommentarer sattes de i grupper med fyra elever i varje. Varje grupp fick en illustrationsplan där de även kunde lämna skriftliga kommentarer. Dokumenten samlades in efteråt och sammanställdes av mig.

ARKITEKTKONTORETS UTVÄRDERING AV FÖRSLAGET

Det färdiga förslaget redovisades för det ansvariga arkitektkontoret som ska projektera ombyggnaden av Silvertärnan. Detta för jag ville höra deras kommentarer på förslaget. Jag ville även dela med mig av resultatet och informationen från workshopen med eleverna.

ARBETSGÅNG

Ett bygge behöver olika delar från olika resurser, likaså behövde jag information och inspiration i från olika källor för att komma fram till mitt färdiga förslag. Här symboliserar fabrikerna se Figur 14 de olika källorna som jag har tagit information ifrån, vilka är litteraturgenomgång, studiebesök, workshop, inventering och analys. Från de olika delarna kunde jag ta olika byggklossar med information, tillsammans har alla dessa delar bidragit till min gestaltningsprocess och till det slutliga gestaltningsförslaget som här symboliserar bygget av Rubiks kub. Alla olika informations delar genomgick en idé- och skissprocess för att utvecklas vidare till ett slutgiltigt förslag. Några av idéerna utvecklades vidare medan andra idéer avvecklades. Idé- och skissprocessen har varvats parallellt med skrivprocessen under hela arbetets gång.

Figur 15. Skiss som förklarar min arbetsgång.

LITTERATURGENOMGÅNG

VIKTIGT MED FRIYTOR TILL SKOLGÅRDAR

Det är en utmaning att alla ska få ta lika stor plats, barn som vuxna, i städerna (Boverket 2015b, s.13). Boverket och SLU/Movium har framställt ett dokumentet: ”Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö”, för att tydliggöra PBL (Boverket 2015c, s.7). Anledningen till detta är att man vill minska risken att skolor byggs med en för liten friyta, eller ingen alls (Boverket 2015a, s.10).

I PBL står det inga specifika mått, istället står det i PBL: 8 kap. 9 andra stycket *”Om tomten ska bebyggas med byggnadsverk som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för fritidshem, förskola eller skola eller annan jämförbar verksamhet, ska på tomten eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att ordna både friyta och parkering enligt första stycket 4, ska man i första hand ordna friyta”* (Riksdagsförvaltningen 2010). Därför föreslår Boverket dessa mått: 40m² friyta per barn i förskolan och 30m² friyta per barn i grundskolan. De menar att måttet aldrig får underliga 3000m² därför att de saknar tillräckliga förutsättningar för att uppfylla barns lek och utveckling (Boverket 2015a, s.54).

SKOLGÅRDEN HAR EN VIKTIG ROLL

Idag har skolgården i städerna en ännu viktigare roll än tidigare eftersom det idag är mycket svårare för barn och ungdomar att själva ta sig till områden som är anpassade för dem i städerna. Skolgården blir ett viktigt rum där eleverna har en chans att vara utomhus i en miljö anpassade just för dem (Boverket 2015a, s.20). Skolgården kan också vara en tillgång när den kan användas av lärarna i undervisning som ett pedagogiskt rum, men också en möjlighet till att variera miljön i undervisningen och få frisk luft (Boverket 2015a, s.25). Därför är det viktigt att arkitekter och planerare har kontakt och samarbetar med skolors verksamheter, då kan man utbyta idéer i planerandet av nybyggnad eller ombyggnaden. När det gäller samrådsprojekt med skolor är det viktigt att man är ute i god tid så man hinner planera in samarbetet så det kan bli av (Boverket 2015a, s.70).

SKOLGÅRDARS UTFORMNING

I Boverkets PM: Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö (2015), kan man läsa om principer som tagits fram för att lyckas med en bättre utemiljö för barn och unga. Skolgården ska vara säker, tillgänglig men tillika attraktiv, den ska skapa en behörighet för eleverna att tillhöra (Boverket 2015a, s.79). *”Utemiljön behöver stimulera lek och fantasi, aktivitet och återhämtning, nyikenhet och lärandet. En bra utemiljö ska fungera för alla barn.”* (Boverket 2015b, s.59). Här under har jag sammanställt några av Boverkets riktlinjer gällande utformning av skolgårdar.

En skolgård med olika rumsbildningar i olika storlekar ger lättare möjligheter för lärare och elever att vara flexibla och skapa tillfälliga platser (Boverket 2015a, s.88). Både stora och små samlingsplatser behövs i olika

storlekar på skolgården för olika elever (Boverket 2015a, s.84). Det är också viktigt med varierande höjdskillnader och vegetation som kan bidra till olika rumsbildningar men också leda till aktivitet (Boverket 2015a, s.91). Det är bra att ha något som skapar identitet på skolgården till exempel en tydlig entré till skolan. Att man kan känna sig välkommen när man kommer till platsen detta kan till exempel gestaltas med en skylt (Boverket 2015a, s.88).

Variationen på skolgården är viktig, att det finns styrda och ej styrda platser. Styrda platser på skolgården som är till för att utföra en specifik aktivitet ökar ofta gårdens popularitet. Detta på grund av att dessa specifika ställen kan starta aktivitet hos eleverna som sedan kan sprida sig vidare till fler elever och på så sätt starta flera nya aktiviteter och öka gårdens popularitet (Boverket 2015a, s.88-91). Men det är också viktigt att motsatta platser finns, som är mindre planerade och mer flexibla. Detta skapar en chans för eleverna att påverka platsen själva och använda fantasin (Lieberg 1994, s.229). Dessa platser kan bli annorlunda beroende på vilka individer som använder dem (Boverket 2015a, s.88-91).

Det bör alltid finnas en plats på skolgården för reträtt där eleverna har möjlighet att vara själva och inte alltid synas, det ska gå att gå undan och ta en paus. Lämpligt är att ytan omges av grönska som man kan se igenom för att minska risken med ytor för mobbing. Dessa platser kan både finnas nära skolbyggnaden och längre bort (Boverket 2015a, s.88).

Utsmyckningar som konst på skolgården ökar både platsens värde men verket kan också bidra till aktiviteter på platsen om det är utformat efter det. Om eleverna själva får hjälpa till att göra konst på gården kan detta ge eleverna en positiv ansvarskänsla över platsen (Boverket 2015a, s.91).

En stor mångfald på skolgården i material och i utformning, ökar chanserna till att fler elever får en egen relation till platsen. Detta kan till exempel vara utformning av sittmöbler på skolgården. Några objekt som ofta väcker intresse hos barn och unga utomhus är trädäck, hängmattor, sittgradänger, sitttrappor, utomhusstudierum och möbler som man kan förändra och bygga ihop själv (Boverket 2015a, s.88-91).

Redskap är ofta populärt hos elever att ha med på gården, men gestaltaren bör ha information om vad som redan finns i omgivningen och vilka redskap och aktiviteter som saknas i omkringliggande områden, innan man väljer nya redskap till skolgården. Detta på grund av att redskapen uppskattas och används mer om liknande inte finns i närheten (Boverket 2015a, s.98).

En annan viktig aspekt är att platsen upplevs som säker. Bra belysning kan vara ett exempel som kan bidra till detta. Belysningen ökar även möjligheten att platsen används mer aktivt under vinterhalvåret (Boverket 2015a, s.97). Man bör även försöka gestalta utemiljön så att den fungerar under vinterhalvåret. Exempel på detta kan vara att man sätter städsegröna växter i rabatterna eller buskar och träd med färggranna grenar och bär som sitter kvar under vintern. Färggrann utrustning kan även få en annan betydelse och mening på vintern (Boverket 2015a, s.70). Ett annat

alternativ kan vara att ha olika varianter på möbler, som kan vara uppvärmda eller vara förseta med eluttag, vilket kan få fler att vistas utomhus under vinterhalvåret (Boverket 2015a, s.86-97).

GESTALTNING FÖR UNGDOMAR

Enligt Boverket är en bra utemiljö en plats där det finns en chans till utmaningar och uppmanar till lek och fysisk aktivitet. Det är bra om det finns möjligheter för ungdomar att utforma och förändra platsen och dess aktiviteter själva (Boverket 2015a, s.9). I den offentliga miljön är det rummen mellan platser, som inte har en specifik funktion som lockar ungdomar mest, här finns det möjlighet till fantasi och att skapa eget (Lieberg 1994, s.229). Att platsen känns personlig är viktigt för ungdomar, de vill kunna påverka sin omgivning. Detta kan man till exempel ordna med olika utställningar av elevernas verk eller att ordna ytor på skolgården med möjlighet till att spela musik och uppträda med musik och dans (Boverket 2015a, s.98).

För ungdomar är det viktigt att området känns attraktivt, platser som har fungerat extra bra har legat i närheten till klassrummen då det finns möjlighet till både utblickar, skydd och rörelse på samma ställe. Dessa olika funktioner kan till exempel skapas och förstärkas med hjälp av växtlighet (Boverket 2015a, s.24). Förutom olika umgängesplatser för socialt samspel och fysisk aktivitet behövs traditionella bänkar och bord på skolgården. De olika umgängesplatserna för ungdomar är extra bra om det kan ha flera funktioner och kunna leda till rörelse, till exempel trappor som både kan användas att sitta och gå i (Boverket 2015a, s.98).

ON STAGE OCH BACK STAGE

Mats Liebergs beskriver i sin text Ungdomarna, staden och det offentliga rummet(1994) att det är viktigt att det finns både privata och offentliga utemiljöer särskilt för ungdomar. Han hänvisar till Erving Goffmans teori om att se individer i en utemiljö som skådespelare på en scen (Lieberg 1994, s.222). Användningen av utemiljön kan delas in i två kategorier, reträttplatser och interaktionsplatser. Reträttplatser kan även kallas ”back stage”, det är platser som är dolda där ungdomarna kan gå undan, man vill kunna slippa insyn av lärare och andra elever. Till dessa ställen kan man gå själv för att vara ensam men också tillsammans med andra ungdomar (Lieberg 1994, s.188-229). Interaktionsplatser kan tillika kallas ”on stage”. Dessa ställen är dit ungdomarna kan gå för att synas och umgås med många. Men på dessa ställen kan de också välja att inte synas, i tillräckligt stora massor kan de bli anonyma och då se på andra personer (Lieberg 1994, s.223). I ”on stage” områden vill ungdomar oftast umgås med andra och utföra olika aktiviteter (Lieberg 1994, s.229).

Det är viktigt att ungdomarna kan välja själva när de vill byta mellan att vara ”back stage” och ”on stage” (Lieberg 1994, s.223). Dessa båda platser har olika viktiga funktioner som identifieras med ungdomarnas behov under deras utvecklingsår (Lieberg 1994, s.228). "Back stage" områden är extra viktiga att skapa när ungdomar ofta inte har fri tillgång till att uppsöka sådana områden själva i sin vardag (Lieberg 1994, s.222).

Ungdomar vistas inte hela tiden på sin skolgård på rasterna, men ytan är ändå en viktig del för ungdomarna att ha kvar, den fungerar som deras bas enligt Suzanne de Laval. Ungdomarna tar sig an stadens offentliga rum och vuxenvärlden lite mer hela tiden under högstadieåren, men under den tiden är de fortfarande beroende av sin skolgård (Suzanne de Laval 2015, s.41).

FÅ MED ELVERNS TANKAR I PROJEKTET

Boverket vill uppmana att ta vara på barns önskemål och kunskap när det gäller stadsutveckling eftersom detta ökar möjligheterna till en god uppväxtmiljö för dem (Boverket 2015a, s.20). För barn och unga är det viktigt att få känna att de kan få bidra i sin egen miljö och på så sätt då bli sedda. Genom att de får vara med och engagera sig och påverka sin miljö kan detta öka lusten till att lära sig och att ta ansvar (Boverket 2015a, s.91). Enligt Folkhälsomyndigheten kan det vara hälsofrämjande för människor att få vara delaktiga i beslut som rör deras närmiljö (Folkhälsomyndigheten 2014). Välplanerade utomhusaktivitetsytor bidrar även till att barnen och ungdomarna brukar dem mer och i sin tur leder detta till att de vistas mer utomhus (Boverket 2015ba s.20).

INDELNING AV BARNS DELAKTIGHET

När projekt ska genomföras där man ska ta med barns åsikter påpekar Boverket att det är viktigt att vara tydlig i sina frågor när man pratar barn och unga. Det är viktigt att berätta för dem som närvara vad man har för avsikter med sina frågor och förklara varför dessa val görs bäst av just dem (Boverket 2015a, s.102). Här påpekar Boverket även att slutresultatet alltid är de vuxnas ansvar. Att involvera unga och barn i utformningen kan ge både elever och personal kunskap om hur utformningen och projektet går till i de olika stadierna, vad det är som styr både i regler, i säkerhet, tillgänglighet och ekonomi gällande utformningen (Boverket 2015a, s.102).

Harry Shier (2001) har tagit fram en tabell med fem steg för att dela in barn och ungas grad av inflytande och delaktighet i planeringen se Figur 16 nedan (Boverket 2015a, s.27).

Grad av delaktighet
5 Barn delar makt och beslutande med vuxna
4 Barn är delaktiga i beslutsprocessen
3 Barns åsikter ska tas under övervägande
2 Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter
1 Barn blir lyssnade på

Figur 16. Tabell om barns delaktighet och inflytande i planeringen Harry Shier från Boverket 2015a, s.27).

Tabellen visar en skillnad när barnen får uttrycka sina åsikter respektive när barnen får vara med och fatta beslut (Suzanne de Laval 2015, s.22). Det är dock viktigt att veta att tabellens högsta nivå inte automatiskt är bäst utan det skiljer sig i olika projekt beroende på vad målet är med barnens delaktighet i projektet (Suzanne de Laval 2015, s.65).

GÅTURER

Suzanne de Laval (2015) har tagit fram metoden Gåturen för att vuxna och barn lättare ska kunna diskutera sina egna närmiljöer. Hennes förklaring av hur Gåturen ska genomföras är att man i grupp går runt i det området som ska studeras. Personerna som närvarar diskuterar området och hur de upplever miljön och hur de verkar fungera, dessa synpunkter antecknas ner. Hon betonar vikten av att blanda deltagarna med olika bakgrund då det ofta leder till en bredare diskussion. Att de är särskilt viktigt att ta med barn i dessa blandade grupper (Suzanne de Laval 2015, s.60). Den dialog som kan bli när politiker, arkitekter, planerare och andra vuxna tar del av barns upplevelser är ofta mycket berikande för alla deltagare (Suzanne de Laval 2015, s.64). Denna metod används ofta när barn och unga uppsöks i frågor runt sin egen närmiljö. Yngre barn visar ofta hur de använder miljön till exempel igenom lek med hjälp av kamera kan detta dokumenteras, till exempel att de vuxna kan fotografera de som barnen tycker är viktigt. Om inte detta görs är det viktigt att den som företräder planeringen lyssnar noggrant på barnen och dokumenterar. Ungdomar kan själva dokumentera sina gåturen (Suzanne de Laval 2015, s.60). När man ska involvera barn i en ombyggnad eller nybyggnad är det ofta lämpligt att ta hjälp av barn från skolor i kringliggande områden som känner till miljön (Suzanne de Laval 2015, s.59). Citat av Suzanne (2015, s.55) *”Det är därför lämpligt att involvera dem i planeringsprocessen genom medborgardialog och samråd. Barn är inte sakägare, men är experter på sin egen närmiljö och har viktig kunskap som bör tas tillvara i planeringen.”*

VAD JAG TAR MED MIG

- Försök skapa rumsbildningar och variation, kan öka att fler elever använder skolgården.
- Bra om jag lyckas få med något i min gestaltning som eleverna kan påverka när detta kan vara betydelsefullt för dem.
- Tänka på att utforma både offentliga ”on stage” och privata ytor ”back stage” på gårdarna när detta är viktigt för ungdomar.
- Innan workshopen med eleverna är det viktigt att ha tagit reda på vad jag vill få ut av arbetet och hur mycket eleverna ska få påverka gestaltningen.
- Viktigt att jag tydligt informera eleverna om vad de ska göra och varför deras kunskap behövs.
- Gåturen kan vara en metod att använda för att kunna få in kunskap om atriumgårdarna från de som ska bruka dem. Genom att alla som är med i undersökningen både vuxna och barn besöker platsen tillsammans, kan jag även få höra deras upplevelser och intryck från området direkt. Vi kan även ha en dialog tillsammans vilket kan utveckla min egen uppfattning av platsen.

STUDIEBESÖKEN

STUDIEBESÖK PÅ ANDRA SKOLOR

Här presenteras de studiebesök som utfördes på tre skolgårdar med likartade förutsättningar i regionen. Då jag inte träffade elever eller vuxna på ett organiserat sätt är dessa anteckningar mina egna reflektioner förutom på Sylteskolan.

BIRGER SJÖBERGSGYMNASIET

Skolan besökte jag den 29 mars 2017 på förmiddagen en vardag. Birger Sjöbergsgymnasiet valdes ut på grund av att skolgården består av atriumgårdar, liksom Silvertårnan. Skolan ligger i Vänersborg och var ombyggd och färdig 2016 (Ttela 2016). Atriumgårdarna är ritade av Sweco AB. Det är en kommunal gymnasieskola med cirka 1200 elever (Vänersborg, Birger Sjöbergsgymnasiet u.å). Skolan ligger med ungefär 10 minuters cykelavstånd till centrum. I anslutning till området ligger villabostäder och idrottsarenan "Arena Vänersborg".

På Birger Sjöbergsgymnasiet var det svårt att få kontakt med någon som kunde visa mig de olika atriumgårdarna. Till slut lyckades jag få en tid med en vaktmästare som kunde visa mig runt, och låsa upp de olika gårdarna. Han hade inte så mycket information om själva tankarna med ombyggnaden och ifall elevernas åsikter hade fått vara med och påverkat gestaltningen.

Jag besökte skolgården även en andra gång för nya foton. Den andra gången var den 19 oktober, på förmiddagen, en vardag. Även denna gång var gårdarna låsta och en lokalvårdare hjälpte mig att låsa upp dem. Jag frågade lokalvårdaren om gårdarna var upplåsta någon gång på året. Lokalvården hade inget definitivt svar men trodde att så var fallet under de varmare månaderna.

Figur 17. Entrén till Birger Sjöbergsgymnasiet består främst av en vändplats men byggnaden har en tydlig entréskylt med skolans namn. [2017-10-19]

UTFORMNING OCH AKTIVITETER

Skolgården består av fem atriumgårdar en större och fyra mindre.

Gårdarnas formspråk är generellt organiskt men med vissa cirklar och rektanglar som är anpassade till de specialbyggda sittmöblerna. Gårdarna är relativt små och lättöverskådliga och det finns fönster på byggnadens alla väggar, så det finns inga direkta ytor att kunna gå undan på ("back stage"). På grund av byggnadens höjd och storleken på gårdarna är en stor del av gårdarna skuggade. Dock uppfattade jag gårdarna som ljusa och lugna, troligen på grund av att markmaterialet var ljust och ingen direkt hög växtlighet fanns som kunde förstärka skuggningen. Det finns ett pingisbord på den största gården, utöver detta ingen annan utrustning för fysisk aktivitet.

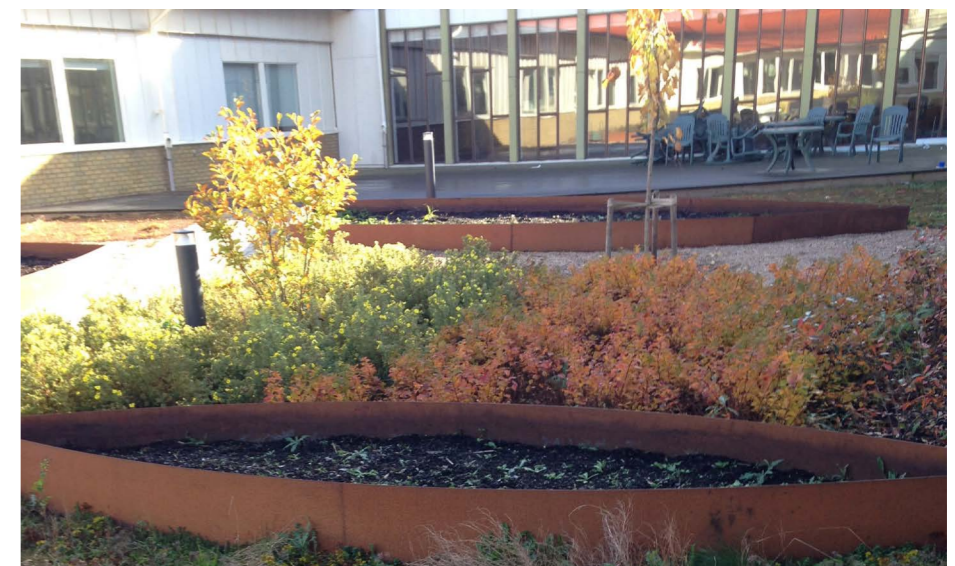
Figur 18. På alla gårdar finns det sittmöjligheter i både sol och skugga. [2017-10-19]

Figur 19. De upphöjda rabatterna i corténstål förekommer i flera olika former både halvcirklar och rektanglar. [2017-10-19]

Figur 20. En av de mindre gårdarna har ett träd i centrum, med en specialbyggd träbänk runt om. På denna gård finns också större stenar utplacerade som utsmyckning och med sittmöjligheter. [2017-10-19]

Figur 21. Det finns även rabatter som har väldigt spetsiga ovala former. [2017-10-19]

MATERIAL

Markmaterialet på gårdarna består av betongplattor, grus och trätrall. På den största gården finns ett trädäck. På alla gårdarna finns det specialbyggda träbänkar i runda och rektangulära former. Utöver detta finns även enkla parkbänkar i trä men också flyttbara gröna plaststolar, utspridda på gårdarna. På en av de mindre gårdarna finns stora stenar utplacerade med en höjd på cirka 40 cm.

Figur 22. Det finns bänkar av betong precis vid entrén till skolan. [2017-10-19]

Figur 23. Största delen av gårdarna består av betongplattor och grus. På den största gården finns det även ett trädäck. [2017-10-19]

VÄXTLIGHET

Planteringarna på skolgården är utformade i organiska former på alla atriumgårdarna. Rabatter finns i både markhöjd, i upphöjd nivå och omringade av corténstål. På vissa ställen bildar stålet tydliga lådformer med en höjd på 30cm och på andra ställen är stålet som en kant mot de organiskt formade gångerna med en höjd på 10cm. I vissa av rabatter syns inget avskiljande corténstål alls utan rabatten möter direkt betongplattorna. På alla gårdarna finns växtlighet i olika höjder från marktäckare till träd, det är även variation i arterna.

Figur 24. Rabatterna på alla gårdarna omgärdades av kantstöd av corténstål och belysningen på gårdarna består av utspridda belysningspollare. [2017-10-19]

Figur 26. Det finns flera mindre solitärträd på alla gårdarna. [2017-10-19]

Figur 27. I rabatterna kunde man finna både låga marktäckare, som sedumväxter och lägre perenner men även lägre buskage. [2017-10-19]

Figur 25. Det finns ett pingisbord på den största gården, utöver detta ingen annan utrustning för fysisk aktivitet. [2017-10-19]

Figur 28. På gårdarna finns specialtillverkade träbänkar i rektangulära och cirkulära former. [2017-10-19]

VICTORIASKOLAN

Victoriaskolan besökte jag den 5 maj 2017, på förmiddagen, en vardag. Skolan valdes ut på grund av att den är en ny högstadieskola som beräknades vara invigd hösten 2017. Skolan ligger i Skara och kommer ha årskurserna 7-9 (Skara kommun u.å). Skolgården är ritad av COWI AB.

Här visades jag runt av en markentreprenör som var med och anlade skolan. När jag besökte skolan var det precis innan slutbesiktningen, därför kunde man lätt förstå hur skolgården skulle se ut när den var helt färdig.

UTFORMNING OCH AKTIVITETER

Skolgården sträcker sig runt hela huvudbyggnaden och utgör en relativt stor yta. Formspråket är generellt raka linjer, vilket gjorde gården överskådlig.

För att beskriva skolgården enklare delar jag in den i fyra delar: Baksidan i norr, Framsidan i öster, Västra delen, Södra delen och Mellanrummet under trappan i söder.

Baksidan i norr består av en stor mörkgrå asfaltyta för bil och cykelparkeringar. En stor del av den ligger i skugga under nästan hela dagen.

Framsidan i öster på skolgården ligger skolans framsida med huvudentré. Byggnaden har en stor skylt med skolans namn. Precis framför huvudentrén finns det nästan ingenting annat än en busshållplats och två upphöjda rabatter som går att använda som alternativa sittplatser.

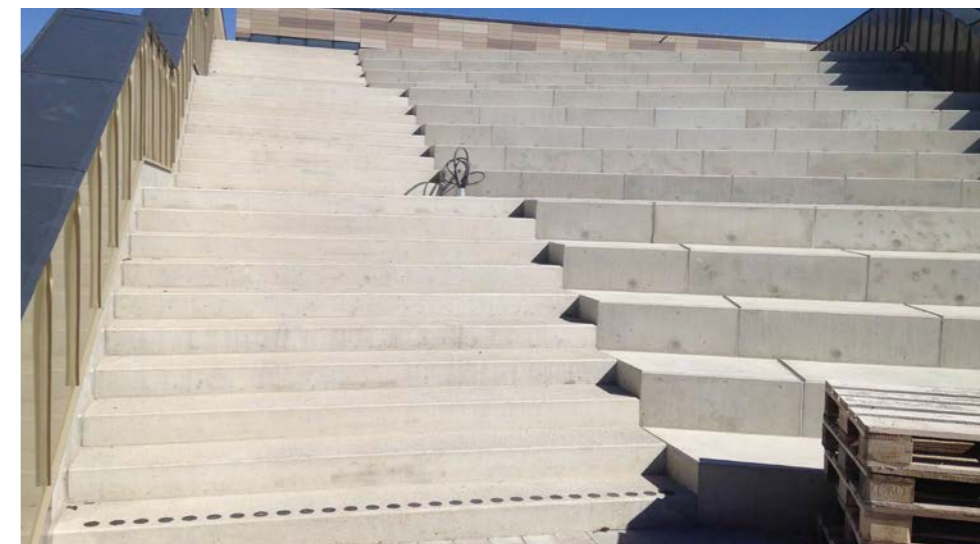
Västra delen består av flera plana gräsmattor med några enstaka träd. Mellan gräsmattorna finns gångar i stenmjöl. Här finns även flera sittbänkar utspridda på gräsytor. Närmast byggnaden utanför klassrummen finns det även bord och bänkar för studier. Ifrån klassrummen på nedre våningen finns det dörrar som går direkt ut till studieplatserna. Här finns även sittgradänger i två rader.

Södra delen av skolgården utgörs av en bred trappa som leder upp till en takträdgård. Trappans steg är utformade så att man lätt kan gå i den vänstra delen av den men på den högra sidan är det högre höjd mellan trappstegen för att istället skapa en bekväm sitthöjd. Höjden på trappan gör att inget i närheten har möjlighet att ge skugga. Läget och tanken att ge trappan flera funktioner tror jag kommer öka dess användning. Ovanför trappan på takträdgården finns två upphöjda rabatter med kantstöd av corténstål och en rad av sittbänkar.

Mellanrummet är en yta som ligger under trappan, i den södra delen, en extrapassage mellan den västra och östra sidan av gården. På grund av att passagen har lågt i tak och är rätt djup blir den väldigt mörk och grå. Intrycket jag får är att den blivit bortglömd i resten av utformningen. Den här platsen kan dock skapa en möjlighet för eleverna att kunna gå undan vilket annars är svårt på resten av skolgården, med ytor som är väldigt öppna och lättöverskådliga, vilket även takträdgården bidrar till.

Figur 31. *Västra delen*: utemiljön på den västra sidan är en stor gräsyta som är relativt tom förutom två befintliga träd och några betongbänkar. På denna sida finns det även flera studieplatser närmre skolbyggnaden. [2017-05-05]

Figur 32. *Södra delen*: Trappans ena del är tänkt för att gå i medan den andra delen av trappan har längre avstånd mellan trappstegen för att skapa en bekvämare sitthöjd, en så kallad soltrappa. [2017-05-05]

Figur 29. *Baksidan*: skolgårdens norra sida består utav en stor asfaltparkering. Ytan är till stora delar skuggad. [2017-05-05]

Figur 30. *Framsidan*: på skolans östra sida ligger entrén, den består främst av ett busstopp och en stor vändplats för bussarna. Det finns några enstaka upphöjda rabatter utspridda på hela ytan och ett stort befintligt träd som har sparats. [2017-05-05]

Figur 33. *Mellanrummet*: en passage som är väldigt mörk med få intryck. [2017-05-05]

MATERIAL

Skolgårdens markmaterial består främst av grå betongplattor, vid vägar och parkeringsplatser är det asfalt. De små gångarna på skolgården emellan gräsytor består av grått stenmjöl, likaså ytan vid studieplatserna. Alla sittplatser på skolgården är av betong. Färgerna på skolgården går i olika grå nyanser med undantag av corténstålet som har en roströd färg.

Det är ont om möjligheter till fysisk aktivitet på skolgården, förutom att man kan gå runt på gården. Gården kommer kanske att kompletteras med en basketplan senare enligt entreprenören.

VÄXTLIGHET

På skolgården finns flera större gräsmattor främst på den västra sidan. Här finns nyplanterade träd men även tre befintliga stora solitära lindar som man hade valt att bevara. Utöver detta finns det två sorters olika upphöjda rabatter på skolgården i materialet corténstål eller betong. Utformningen av rabatterna med betongkantsstöd, är cirkulära och har breda kanter så de även kan användas som alternativa sittplatser.

Figur 34. Studieplatser placerade utanför klassrummen. I varje klassrum på den västra sidan finns en dörr för skapa möjligheter att enkelt kunna gå ut till skolgården på lektionerna. [2017-05-05]

Figur 36. Utsikt från takträdgården över skolgårdens västra sida. [2017-05-05]

Figur 35. Förutom bord och bänkar på skolgården är ett hörn utformat med sittgradänger. Alla sittmöbler på skolgården består av betong. [2017-05-05]

Figur 37. På takträdgården finns upphöjda rabatter med kantstöd av corténstål. [2017-05-05]

Figur 38. En illustration över hur entrén till Sylteskolan ska se ut. Cykelställ och sittmöbler är planerade att vara av betong. Illustration: Contekton Arkitekter Fyrstad AB [2017-04-27]

SYLTESKOLAN

Sylteskolan besökte jag den 27 april 2017, på förmiddagen, en vardag. Skolan valdes ut för att det är en skola med högstadiel elever som ska byggas om. Sylteskolan ligger i Trollhättan och har elever från: förskola, grundskola F-9, grundsärskola och fritidshem (Trollhättan Stad u.å.). Skolan är beräknad att ta emot 1000 elever när den är ombyggd. Hela ytan på skolan och skolgård kommer bli 18400m². Skolans första etapp har börjat byggas 2017 men hela skolan med skolgård beräknas vara färdig först år 2022 (Kraftstaden u.å.). Skolgården ritas av Contekton Arkitekter Fyrstad AB.

På grund av att skolan byggs om nu kunde jag inte besöka den färdiga skolgården. Jag fick istället ha ett samtal med en av landskapsarkitekten i projektet (Landskapsarkitekt på, Contekton Arkitekter Fyrstad AB, 2017). Vi besökte skolans befintliga plats och gick igenom illustrationsplanen över utformningen på den nya skolgården. Enligt landskapsarkitekten hade arkitekterna haft en dialog med verksamheten under hela planerings och skissprocessen. Det har varit möten där landskapsarkitekten träffade representanter från verksamheten som bevakar sina och elevernas intressen. Representanterna hade i sin tur tagit fram en önskelista över aktiviteter på skolgården tillsammans med eleverna som landskapsarkitekterna hade försökt få med i sin gestaltning.

UTFORMNING OCH AKTIVITETER

Formspråket på skolgården är främst organiskt vilket ger en känsla av att det finns nya saker att upptäcka. Skolgården är tänkt att vara indelad i tre delar, berättade landskapsarkitekten, del 1 för de yngre eleverna, del 2 är till för högstadiel eleverna och del 3 är en gemensam del för idrott. Delen för de yngre ska enligt arkitekten innehålla gungor, linbana, hinderbana och även kullar i gummimaterial. Hon berättade att aktiviteterna för högstadiel eleverna som kommer finnas är en schackplan, parkourbana, basketplan, speedmintonplan, boulebana och fotbollsplan på skolgården. En scen kommer också finnas tillgänglig.

Utöver detta berättar hon också att det kommer finnas ytor för skateboardåkning och slacklines. Överallt på hela skolgården kommer det finnas olika slags "hängytor" med sittplatser. På den tredje delen är arkitekternas tanke att man ska ha idrott, som i en längdhoppbana, 60 meters löpbana, en yta för att stöta kula och ett utegym och en multiarena. Hon berättade att det var viktigt för skolan att ha många cykelställ på skolgården. Det kommer även finnas fyra stycken cykelförråd med tak och en yta för mopedparkering.

Figur 39. Illustrationsplan över Sylteskolan i tidigt skede. Del 1 är till för de yngre eleverna och Del 2 är till de äldre eleverna och Del 3 är en gemensam del för idrott. Illustration: Contekton Arkitekter Fyrstad AB [2017-04-27]

MATERIAL

Enligt landskapsarkitekten har skolgården i dagsläget innan upprustning varit mycket utsatt för förstörelse och vandalism, det har varit ett viktigt mål för alla planerare i projektet att försöka förebygga detta i framtiden. Utrustning och material har valts ut ifrån att vara slitåligt och svårt att flytta. De flesta bänkar bord och cykelställ kommer vara av främst betong.

Under samtalet fick jag reda på att största delen av skolgårdens markmaterial kommer att bestå av asfalt, betongplattor och de mindre gångarna kommer att vara belagda i stenmjöl. Men det kommer även finnas ytor med gräs, sand, bark och gummiytor på skolgården. På den nya skolan kommer det även att finnas specialklasser som både har svårt att ta sig fram och har synnedstämning. Därför har det varit viktigt för dem att välja fallskydd på hela skolgården som ska vara tillgänglighetsanpassad och att ha färger som syns, med tydliga kontraster på den nya utrustningen. Den mesta lekutrustningen kommer att bestå av metall. Utöver detta finnas bord och bänkar som är anpassade++ att lätt komma till om man sitter i rullstol.

Figur 40. Schack, parkour, skateboardåkning och slacklines för högstadieläverna.
Illustration: Contekton Arkitekter Fyrstad AB [2017-04-27]

Figur 41. Basketplan för högstadieläverna. Illustration: Contekton Arkitekter Fyrstad AB [2017-04-27]

VÄXTLIGHET

Rabatterna på skolgården kommer vara i markhöjd i antingen organiska eller cirkelformer. Dessa är utplacerade på hela skolgården som små öar, med bänkar vid sidan om, enligt landskapsarkitekten. I rabatterna kommer växtligheten bestå av både träd och lägre buskage som tål att förnygringsbeskäras, det kommer även finnas vissa gräsytor som är befintliga och valts att bevaras.

VAD JAG TAR MED MIG FRÅN STUDIEBESÖKEN

- Skolgårdarna är öppna och lätt överskådliga vilket enligt mitt antagande kan bli svårt för eleverna att kunna gå undan och vara i fred. Därför vill jag försök utforma någon plats att kunna gå undan på i mitt förslag.
- Mycket material är likadant och lite variation i färg vilket gav mig en känsla av skolgårdarna är enförmiga och tråkiga, jag vill försöka ha variation i min utformning.
- Mycket utrustning är fastsatt, vilket enligt mig kan leda till att eleverna har svårt att påverka gården, vilket är synd när detta kan öka gårdens användning (Boverket 2015a, s.88-91).
- Skolgårdarna har lite utrustning för fysisk aktivitet, utom Sylteskolan, detta vill jag undvika i mitt förslag.
- De finns sittmöjligheter med flera funktioner i trappor, större stenar och breda kantstöd till rabatter m.m. detta uppfattade jag positivt.
- Viktoriaskolan har studieplatser utomhus med utgångar nära från klassrummen vilket jag uppfattade var bra och vill försöka utforma i mitt förslag.

SILVERTÄRNAN

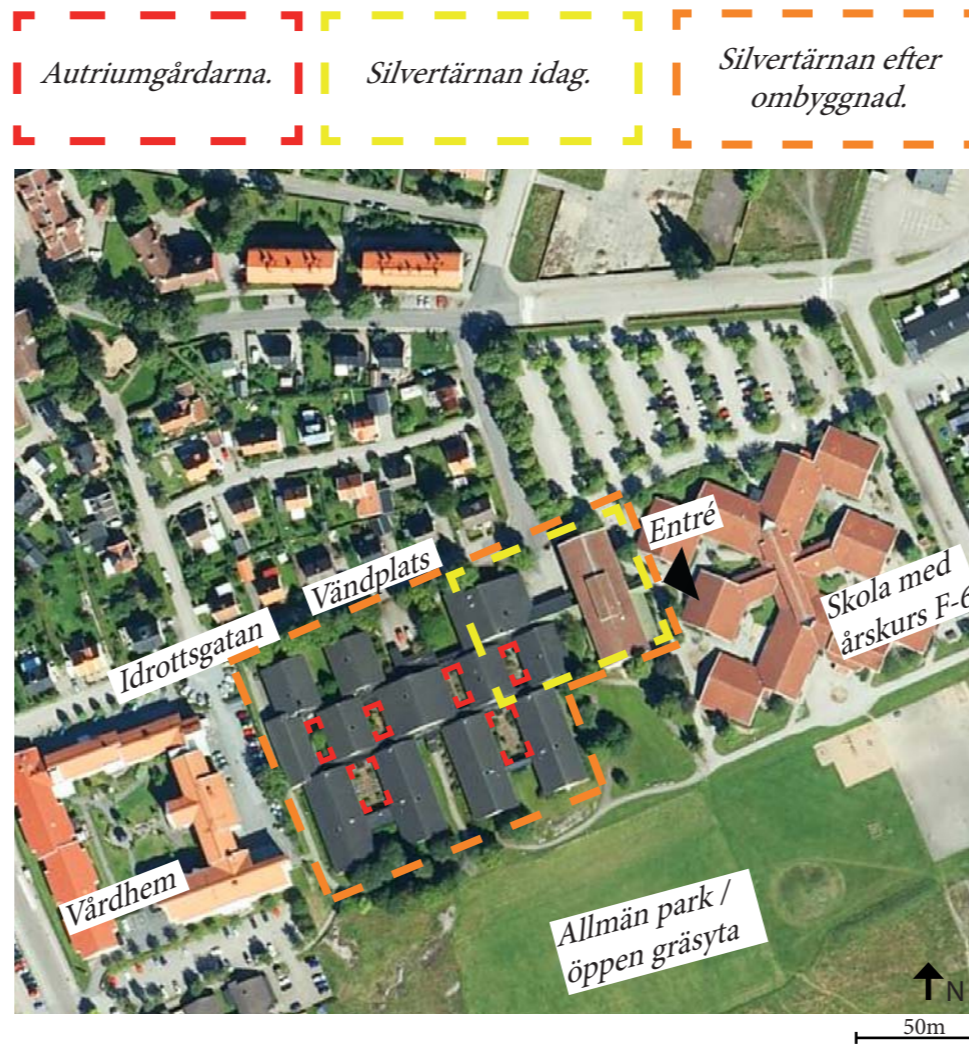
OM SKOLAN

Silvertärnan är en kommunal högstadieskola i Vänersborg. Idag går cirka 330 elever på skolan fördelade i årskurserna 7 till 9 (Vänersborgskommun u.å.). Eleverna i Silvertärnan är trångbodda och en elevökning väntas komma. I uträkningar som SCB har utfört visar resultatet att elevantalet kommer öka med 21 % i Vänersborg stad från 2016 till 2026 (Utredning 2016, s.3). Vid en ökning på 21 % kommer det då att gå 503 elever år 2026 på Silvertärnan (Utredning 2016, s.7). Lokalerna på Silvertärnan är beräknade att rymma 200 elever, så redan idag är det för många elever som går på skolan. De nya eleverna kommer inte att få plats och därför hyr skolan in sig i lokaler i byggnaden bredvid väster om huvudbyggnaden se Figur 43 (Utredning 2016, s.5-6). Tanken är att denna byggnad ska byggas om och komplettera den befintliga skolbyggnaden Silvertärnan med nya lokaler och utemiljö. Utemiljön till byggnaden som ska byggas om består av sex atriumgårdar i varierande storlekar. Jag har mätt ytorna på gårdarna och tillsammans är ytan totalt 862 m², detta ska bli elevernas skolgård se Figur 43 området innan för de röda linjerna. Utanför skolbyggnaden är det offentlig park vilket är en öppen gräsyta.

I dagsläget har eleverna redan vissa lektioner i den icke ombyggda byggnaden se Figur 43 området innanför den gula linjen, resten av lokalerna används inte idag (Utredning 2016, s.5-6). I ombyggnadsförslaget som tagits fram kommer det att bli 26 klasser totalt i årskurser 7-9 men också en förberedelseklass och en klass i korttidstillsyn (Utredning 2016, s.1). Det är beräknat att Silvertärnan år 2026 ska kunna ta emot hela Vänersborgs elevökning gällande högstadieelever, vilket motsvarar ca 600 elever enligt utbildningsnämnden (Utredning 2016, s.1-6). Med dagens antal elever på skolan har varje elev en skolgårdsyta på 2,6 m² efter ombyggnad med en ökning på elever blir ytan 1,4 m² per elev. Detta är en för liten yta enligt Boverket (2015a, s.54) där 30 m² fria per barn i grundskolan rekommenderas.

Figur 42. Flygfoto över Vänersborg som visar var Silvertärnan ligger. Eniro/ © Lantmäteriet [2017-05-04]

Figur 43. Flygfoto över Idrottsgatan 7 Silvertärnan, vilket visar hur skolans område ser ut idag, vilket är inom den gula linjen. Den röda linjen visar atriumgårdarna och var min avgränsning av skolgårdsområdet går. Den orange linjen visar Silvertärnans område efter ombyggnad. Eniro/ © Lantmäteriet [2017-05-04]

Figur 44. Entrén till Idrottsgatan 7 som ej används idag. [2017-05-12]

INVENTERING OCH ANALYS

Vid ombyggnaden av Silvertärnan ska de sex befintliga atriumgårdarna även byggas om. Idag är gårdarna i dåligt skick, låsta och används inte. Det är bara atriumgårdarna som är elevernas skolgård. Idag går man in till byggnaden igenom skolbyggnaden bredvid på östra sidan.

I inventeringsplanen syns atriumgårdarna och delar av huvudbyggnaden. På planen kan man se de olika markytorna, entréer, växtlighet, belysning, hushöjder och sittplatser på skolgården.

KARAKTÄR OCH RUMSLIGHET

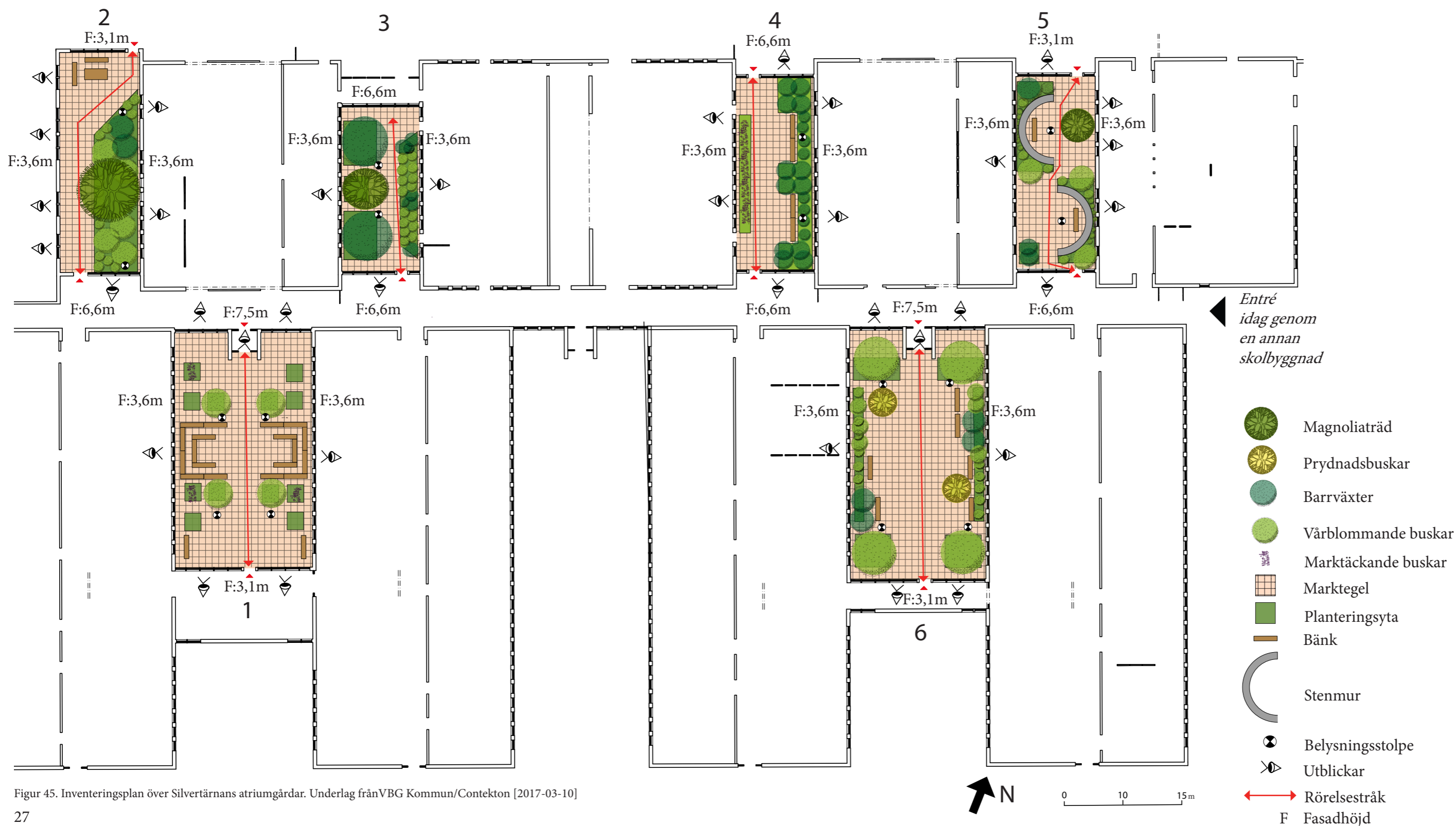
Det är inte stor variation mellan gårdarna, ytorna är generellt små. Fasaderna runt om är låga förutom vissa gavlar som består av två våningar. Det är bara fönster ut mot gårdarna på första våningen. Formspråket på utemiljön är raka linjer förutom på gård 5 där det finns halvcirkelformer. Gårdarnas markplan är genomgående plana utan höjdskillnader.

Gårdarna är generellt dåligt omskötta med mycket trasigt material och med mycket ogräs i rabatter och i markteglet. Det är väldigt mycket växter i proportion till hela gårdens yta, vilket skapar en känsla av att det är trångt. Markteglet har rest sig på flera ställen därför är markytan väldigt ojämn.

UTRUSTNING

På alla gårdar, förutom på gård 3 finns sittbänkar i trä och betong. Dessa är inte flyttbara utan fastsatta i mark. Bänkarna är i dåligt skick, bräderna har gått sönder på flera ställen. På gård 5 finns det även stenmurar, de är inte bekväma att sitta på utan till för utsmyckning. På gård 3 finns även ett par större blomkrukor. Markmaterialet består av marktegel på alla gårdarna.

Bänkarna på gården borde bytas ut på grund av att alla är i dåligt skick. Stenmurarna har fin karaktär som kan vara värd att bevara. Markmaterialet som består av marktegel bör bytas ut. Det är i dåligt skick och bidrar till en otillgänglig och svårframkomlig yta.

Figur 45. Inventeringsplan över Silvertärnans atriumgårdar. Underlag från VBG Kommun/Contekton [2017-03-10]

BELYSNING

Det finns belysningsstolpar på alla gårdar. Belysningsstolparna är ojämnt fördelad på gårdarna. På vissa ställen är de placerade mitt i vägen i ett rörelsestråk, vilket försvårar framkomligheten.

KLIMAT

Det finns möjlighet till både sol och skugga på alla gårdarna. De slutna väggarna bidrar till att det är relativt vindstilla, regn och solskydd saknas.

VÄXTLIGHET

På gårdarna finns det mycket växtlighet med varierande höjd i form av träd, buskar och marktäckare. Få av växterna ser bra ut och det finns även helt tomma rabatter. Det finns tre magnoliaträd, utspridda på gårdarna 2, 3 och 5. Dessa börjar växa tidigt på våren, utöver dem växer stor del senare till sommaren. Växterna saknar blomning och bär vilket leder till lite variation under året. Ett antal vintergröna växter finns på gårdarna.

Magnoliaträden bör bevaras, de ger både prydnad och skugga samt bidrar de med grönska och blomning tidigt på våren. Rabatterna på de olika gårdarna bör tas bort för att inte begränsa gårdarna för förändring, för att möjliggöra nya rörelsemönster och funktioner.

UTBLICKAR

Varje atriumgård har flera fönster längs fasaderna. Detta leder till utblickar, både inifrån klassrummen och korridorerna. Detta bidrar till att gårdarna lätt kan bli en mittpunkt. Detta kan vara positivt för elever som vill synas och vara i rampljuset men negativt för de elever som vill kunna gå undan och vara själva. En utökad användning av gårdarna kan kanske leda till koncentrationssvårigheter i klassrummen.

RÖRELSESTRÅK

Förutom på gård 3 har gårdarna två entréer så man kan passera igenom dem, för att komma till olika delar av korridorerna i byggnaden. Detta kommer troligen bidra till att många personer väljer att passera igenom gårdarna, när detta är en snabbare väg än igenom korridoren.

VAD JAG TAR MED MIG

- Liten variation på gårdarna i utseende och aktiviteter.
- Mycket växter så det känns trångt.
- Växtligheten har lite blomning och frukt och därför mindre variation under årstiderna.
- Bänkar, markmaterial, rabatter och belysning är i dåligt skick och bör bytas.
- Magnoliaträden och stenmurarna är värda att bevara.
- Flera fönster ut mot gårdarna, finns risk att eleverna kan känna sig uttittade.
- Snabbare väg genom gårdarna, än genom korridoren, detta kan leda till en hög användning av gårdarna.

WORKSHOP

UTFÖRANDE

Det första jag genomförde var att försöka komma i kontakt med elever samt lärare på skolan Silvertärnan och nämndemän i Vänersborg kommun, vilka var dem som jag eftersträva skulle närvara i workshopen. För att komma i kontakt med nämndemän mailade jag informationen till dem. Skolan Silvertärnan kontaktade jag igenom telefonsamtal med rektorn och även ett telefonsamtal biträdande rektor och fick ett godkännande av dem att få utföra workshopen. Biträdande rektor hjälpte mig sen vidare med att hitta elever som ville närvara i workshopen och vilka datum som skulle fungera, den vidare kontakt hölls via mail. Biträdande rektor skulle även informera lärare på skolan om workshopen och att de gärna fick närvara.

WORKSHOPEN

Här redovisas workshopen och resultatet från eleverna på Silvertärnan som ägde rum den 8 juni 2017 mellan klockan 09.00 till 12.00. Det var 11 elever som medverkade i workshopen från skolan Silvertärnan i årskurserna 7 till 8, de var även med i elevrådet. Inga nämndemän från kommunen eller lärare från skolan kunde närvara. Eleverna delades in i tre olika grupper som bestod av 3 till 4 elever. Utförandet av workshopen var beräknad att ta en timme var i varje grupp.

Upplägget på workshopen började med en presentation av mig själv och syftet om mitt examensarbete. I presentationen var jag tydlig med att skolan ska byggas om, men att gestaltungsförslaget som togs fram kanske inte kommer att byggas, samt att jag skulle visa förslaget med deras och mina tankar för arkitektkontoret som är ansvariga för projekteringen av skolan. Jag berättade om upplägget på utvärderingen till nästa tillfälle när vi skulle ses.

Efter presentationen visades inspirationsbilder på en projektorduk för att väcka tankar och idéer. Bilderna varierade ifrån platser med mycket till lite växter, aktiviteter och variation i sittplatser. Efter detta fick varje elev ett underlag som bestod av en karta över alla atriumgårdar på skolan och två pennor. En blå penna för att skriva ner positiva kommentarer om platsen och en röd penna för att skriva ner de negativa.

I grupp gick eleverna tillsammans med mig och besökte atriumgårdarna. Gårdarna besöktes i ordningen gård 4, gård 3, gård 1, gård 2, gård 5 och gård 6. Var plats hade ett stopp på 5 minuter där eleverna fick en chans att gå runt på gården, förutom på gård 5 och 6 som var låsta och vi inte kunde komma ut på, för skolan inte hittade nyckeln. På dessa gårdar fick vi istället titta ut genom ett fönster.

På varje gård kunde eleverna välja om de ville berätta vad de tyckte om platsen, annars kunde de skriva ner sina kommentarer anonymt på kartunderlaget. Eleverna kunde inte säga hur de brukar använda gårdarna när de idag är låsta och inte används.

Under hela workshopen antecknade jag ner kommentarer som sades och svarade på frågor. När alla gårdarna hade besökts samlades alla kartor in anonymt och jag tackade eleverna. Denna process genomförde likadant för alla tre grupper.

Figur 46. Fotografi från workshopen på gård 3, med några elever från Silvertärnan. [2017-06-08]

Figur 47. Underlaget som delades ut under workshopen till platsbesöken. Gårdarna besöktes i ordningen gård 4, gård 3, gård 1, gård 2, gård 5 och gård 6. Underlag ifrån VBG Kommun/Contekton [2017-03-10]

ELEVERNAS KOMMENTARER

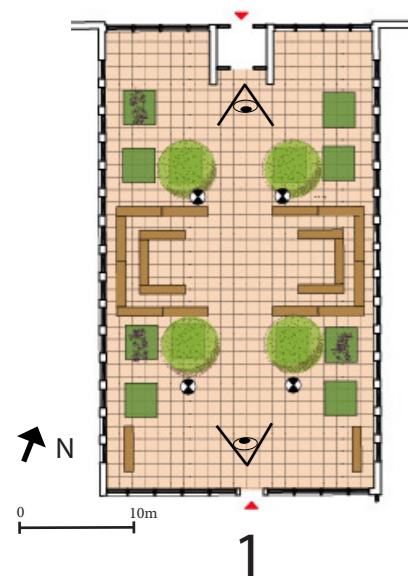
Kommentarerna från de olika gårdarna 1 till 6 presenteras i punktform indelade i kategorierna negativa, positiva och förändra.

Flera av elevernas kommentarer liknade varandra. Dessa kommentarer har sammanställts under samma punkt. De kommentarer som flest elever har nämnt kommer högst upp i punktordningen i fallande skala.

Kommentarerna och citaten är elevernas egna ord.

GÅRD 1

Vissa av eleverna tyckte att ytan på den här gården upplevdes stor. De såg potential för aktiviteter. Många av eleverna klagade på underlaget på marken, att det var dåligt och ojämnt.

"Kan man ha andra golv? Här kan man ju knappt stå!"

Figur 49. Gård 1 vy mot norr. [2017-06-08]

Figur 50. Gård 1 vy mot söder. [2017-06-08]

Figur 48. Bänkarna på alla gårdarna var i dåligt skick med fuktskador och flera av dem hade trasiga plankor.

POSITIVA

- Stort utrymme.
- Bra storlek

NEGATIVA

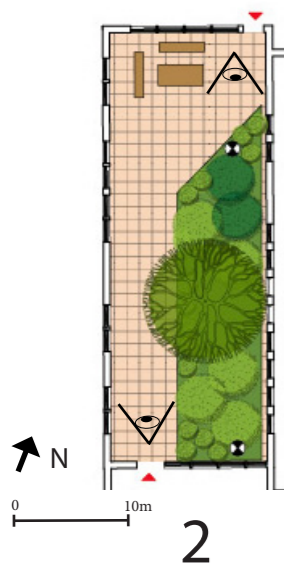
- Väldigt ojämnt underlag.
- Dåligt golv.
- Mycket ogräs och för mycket buskar.
- Fula och tråkiga växter.
- För mycket växter.
- Trasiga bänkar.
- Fula bänkar.
- Ruttna bänkar.
- Inget tak.
- Vindfånget vid entrén: Är väldigtäckliga, instängda och fula.

FÖRÄNDRA

- Pingisbord.
- Skaffa jämt golv.
- Konstgräs och fotbollsmål, hastighetsmätare.
- Högtalare.
- Nya bänkar.
- Gummigolv.
- Värme på något sätt, i bänkar.
- Värme.
- Fåtöljer med eluttag.
- Sköna fåtöljer.
- Hängmattor med tak över.
- Kompisgunga.
- Stor gunga.
- Dans spel och en scen.
- Vattenfontän.

GÅRD 2

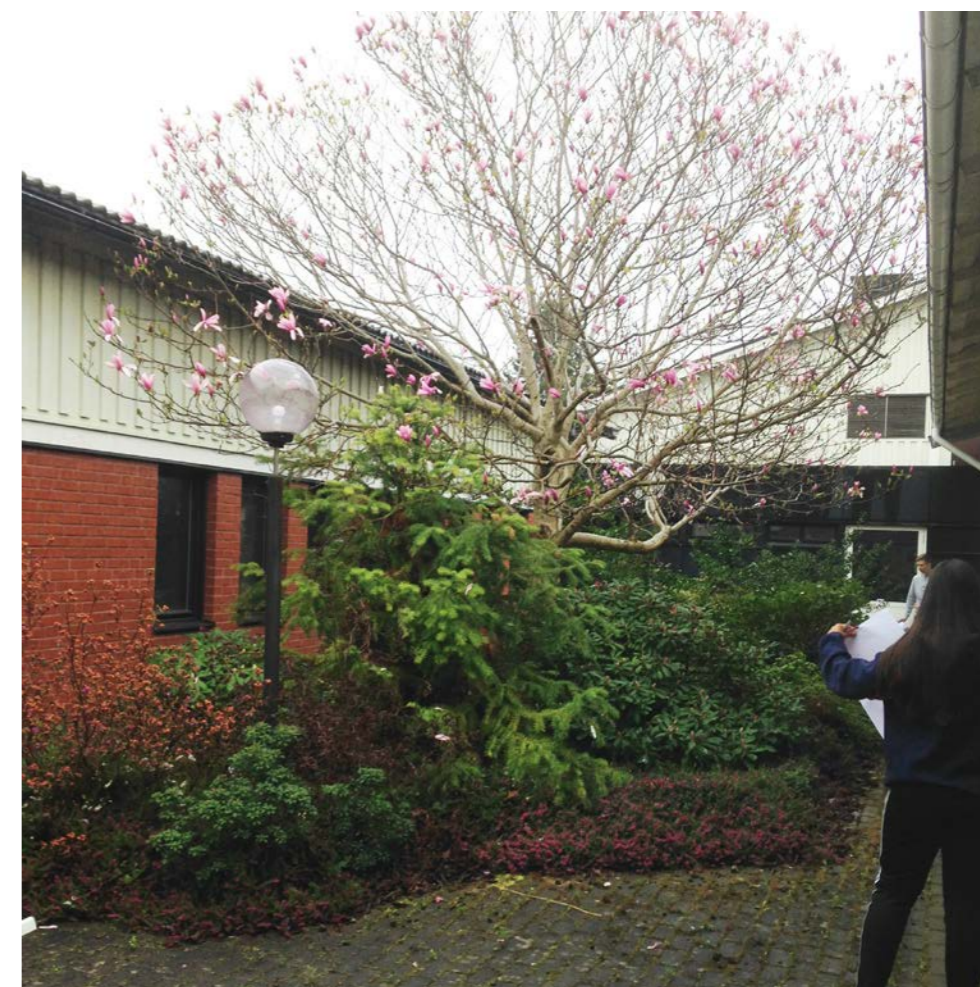
Flera av eleverna uppskattade magnoliaträdet på gården och tyckte man skulle lyfta fram det på något sätt. Till exempel att ta bort alla växter under trädet och sätta bänkar runt om eller belysa trädet.

"Behåll trädet man skulle kunna ha belysning i det."

Figur 52. Gård 2 vy mot norr. [2017-06-08]

Figur 53. Gård 2 vy mot söder. [2017-06-08]

Figur 51. Stor del av ytan på gården tas upp av växter. Det växer även mycket ogräs i rabatterna.

POSITIVA

- Stort fint träd.
- Behåll trädet.
- Bra ställe att koppla av på.

NEGATIVA

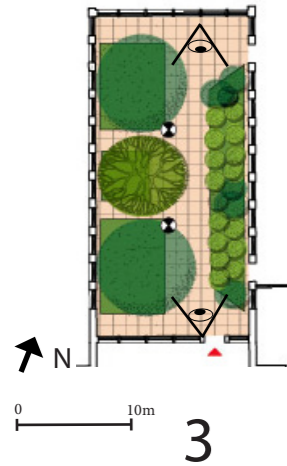
- För mycket växter.
- Ta bort allt på norra delen av gården och växterna.
- Inga sittplatser.

FÖRÄNDR

- För mycket växter ha bänkar istället.
- Byt teglet, vill ha bättre plattor.
- Basketplan.
- Sätt belysning i trädet.
- Studieplatser med bra bord och stolar, tillgång till lärare.
- Mer arbetsbänkar med bord.
- Fler bänkar.
- Biljardbord.
- Sköna sittplatser.
- Hängmattor.
- Högtalare.
- Svart asfalt.
- Tak eller parasoll som man kan sitta under.
- Måla väggarna.
- Bänkar och bord längs väggarna.

GÅRD 3

Den här gården hade minst yta av alla gårdar och eleverna var överens om att det var alldeles för mycket växter på gården.

"Man kan nästan inte gå ut på gården."

Figur 55. Gård 3 vy mot söder. [2017-06-08]

Figur 56. Gård 3 vy mot norr. [2017-06-08]

Figur 54. På alla gårdar växte det ogräs i rabatterna och emellan marktegelstenarna.

POSITIVA

- Coolt befintligt träd.

NEGATIVA

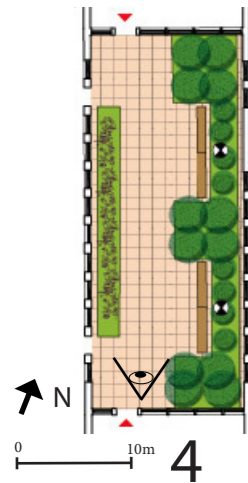
- För mycket växter och för stora.
- Mycket buskar och ogräs.
- Fula buskar och krukor.
- Finns inga sittplatser.
- Tråkiga väggar.
- Fult golv.
- Dåligt golv och fult.

FÖRÄNDRA

- Ta bort för stora växter.
- Pingisbord.
- Byt golv.
- Bättre golv så man kan stå.
- Gummi golv.
- Fler sittplatser.
- Värme på gården på något sätt.
- Sköna bänkar.
- Fåtöljer.
- Läs och plugg ställe.
- Måla väggarna typ lugna.
- Det kan vara en lugnare gård.
- Här kan finnas krukor med blommor i.
- Man kan ha tak någonstans.
- Gärna tak, soffor och hängmattor.
- Högtalare.

GÅRD 4

På den här gården tyckte det flesta eleverna att det var för mycket växter, de ville ha färre. Generellt tyckte eleverna att gården var liten och tråkig. Gården behövde mer färg för att bli mer attraktiv. Variation i markmaterial efterfrågades från konstgräs till grus och asfalt. De undrade även om man kunde göra något på taket när det idag finns stegar upp dit.

"Skulle man kunna göra något coolt på taket? Typ ett café."

Figur 58. Gård 4 vy mot nordväst. [2017-06-08]

Figur 59. Gård 4 vy mot nordöst. [2017-06-08]

Figur 57. Markteglet på gårdarna har rest och satt sig, vilket har lett till att markytorna är väldigt ojämna.

POSITIVA

- Vill ha växter men inte lika mycket.

NEGATIVA

- För mycket växter.
- Dåligt golv och ojämnt.
- Buskarna fula.
- Liten plats.
- Tråkiga väggar.
- Lamporna är i vägen.

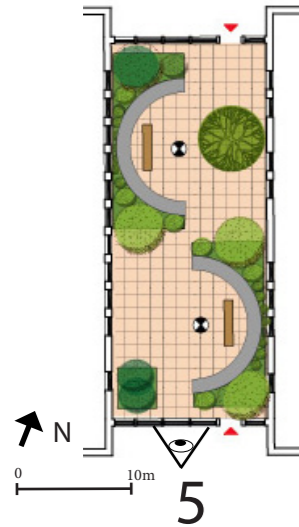
FÖRÄNDRA

- Färgglada buskar och växter.
- Cola bänkar.
- Mer bänkar.
- Sköna stolar.
- Inga glasrutor, så man kan ha någon bollsport.
- Häftiga väggar.
- Mycket färg.
- Konstgräs eller grus på marken.
- Ta bort några buskar.
- Soffor.
- Eluttag.
- Fotbollsmål.
- Graffitivägg som man skulle kunna måla på.
- En klätterställning.
- Hängmatta.
- Högtalare.
- Konstgräs.
- Ta bort stegarna.

GÅRD 5

Flera elever efterfrågade en cafeteria och tyckte att den här gården skulle vara en bra fikaplats. Och att man kunde ha utställningar att titta på samtidigt som man fikade. Men det behövdes fler och attraktivare sittplatser och gärna något slags regnskydd. Några av eleverna tyckte också att de befintliga stenmurarna var fina och att de kunde vara kvar.

Vid denna gård träffade vi på andra elever som satt inne i korridoren på sin rast. De var nyfikna och undrade vad vi gjorde och vad man skulle ha gjort för att fått delta i workshopen. De uttryckte även att de hade velat delta i workshopen.

”Här skulle man kunna ha utställningar att titta på medans man fikar.”

Figur 61. Gård 5 vy mot norr. Denna gård lyckades vi inte gå ut på när personalen inte kunde hitta någon nyckel till låset. [2017-06-08]

Figur 60. På denna gård fanns två stycken stenmurar.

POSITIVA

- Stenmurarna är coola och fina granträd.
- Ha kvar stenmurarna.
- Sittplatser finns.
- Fina växter.

NEGATIVA

- För mycket växter och för mycket buskar.
- Fult golv och ojämnt.
- Inga bord.
- Ful vägg.
- Fula småträd.

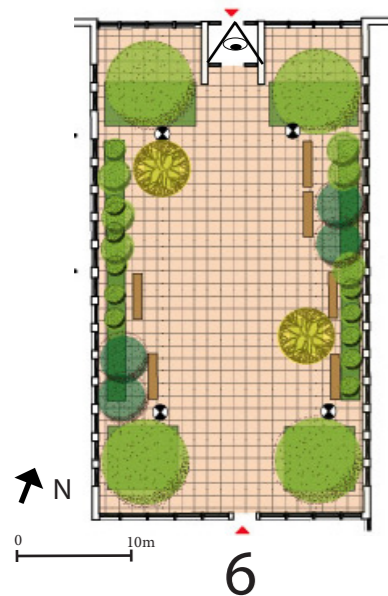
FÖRÄNDR

- Någon cafeteria med fika och mat.
- Sittplatser att fika vid.
- Pingisbord.
- Bord för att kunna gå ut och äta vid fint väder.
- Fler bänkar.
- Eluttag.
- Tak på halva gården.
- Fixa nya och mysiga bänkar och bord i ljusa färger.
- Ta bort växter och stenor.
- Café, lite mer klassiskt inte så mycket färgglatt, höga bord med bar stolar, cafeteria med tak.
- X-box spel.
- Hängmattor.
- Bättre belysning.
- Utställningsmöjligheter.

GÅRD 6

På den här gården tyckte de flesta elever att det skulle finnas möjlighet till flera olika aktiviteter. Pingisbord efterfrågades av alla elever här. På den här större ytan kom det också upp tankar om någon sorts utmanande hinderbana eller klätterställning, att gården skulle kunna vara ett ställe att springa av sig på.

På denna gård fick jag också frågor om varför inte politiker med flera kunde komma hit och se att det verkligen behövde byggas om. Eleverna undrade varför det tog så lång tid.

”Man behöver ett ställe att springa av sig på när man suttit still på lektionerna.”

Figur 62. Gård 6 vy mot söder. [2017-06-08]

POSITIVA

- Belysning o sittplatser finns.

NEGATIVA

- Dåligt golv och ojämnt.
- För mycket växter.
- Ta bort växter.
- Inget tak.
- Inga bord.
- Fula bänkar, byt!

FÖRÄNDRA

- Ett ställe att springa av sig på.
- Hinderbana med utmaning, det ska vara svårt.
- Någon sort rörelsegård, kunna leka, klätterställning.
- Flera pingisbord minst två (nästan alla elever skrev pingisbord här).
- Nytt golv.
- Konstgräs.
- Konstgräs eller asfalt.
- För mycket buskar ta bort alla växter.
- Mer bord och bänkar.
- Sköna bänkar och fätöljer.
- Hängmattor.
- Uteservering
- Studieplatser.
- Mer färg.
- Eluttag.

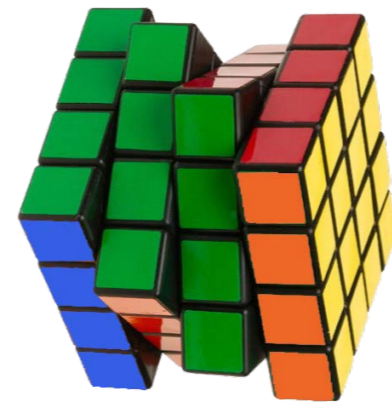
VAD JAG TAR MED MIG

- Lätt att arbeta med eleverna mycket engagerade.
- Gåturer var ett sätt att snabbt få reda på vad eleverna tyckte om ett specifikt ställe på skolgården.
- Elevernas kommentarer liknade varandra, både gällande gårdens brister och vad som efterfrågades.
- En annan intressant aspekt var att flera elever som såg oss på workshopen frågade varför inte de hade blivit tillfrågade att få vara med.

Saker som uppmärksammades och efterfrågades extra mycket

- Viktigt med olika aktiviteter.
- Ytor och utrustning för sport.
- Hinderbana.
- Springmöjligheter.
- En lugn plats.
- Utomhuscafé.
- Utomhusstudieplatser.
- Fler sittmöjligheter och med variation i utseende och funktion.
- Tak på vissa delar av gårdarna.
- Färre växter, men några.

GESTALTUNGEN

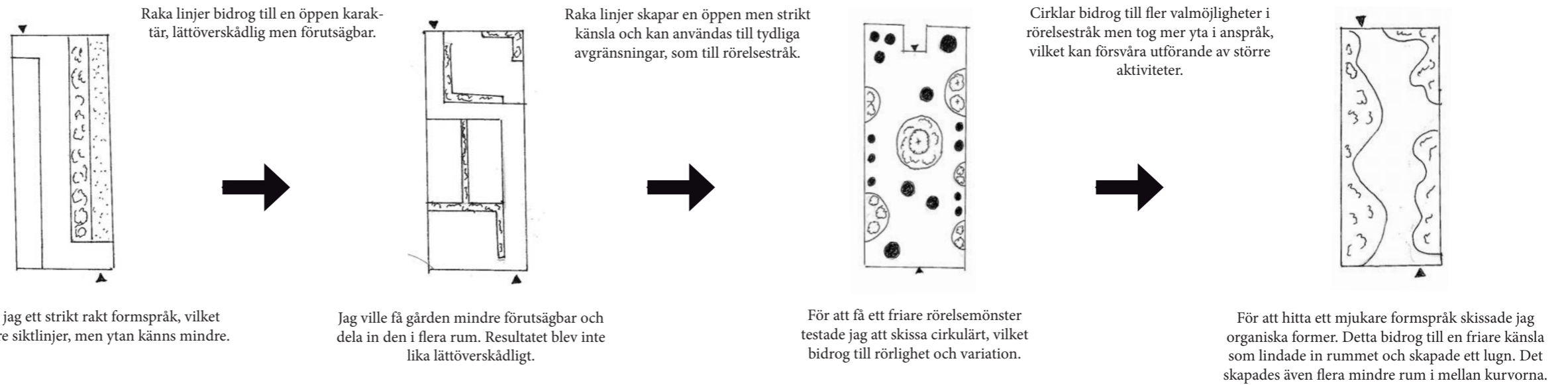

SKISSPROCESSEN

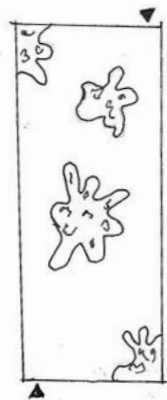
I det här avsnittet försöker jag förklara hur jag gick till väga för att komma fram till utformningen av det färdiga förslaget. Under hela gestaltningsprocessen har jag jobbat parallellt med alla 6 atriumgårdarna. Här visas några av de skisser som hade betydelse för utvecklingen av det slutgiltiga förslaget.

IDÉSKISSER I PLAN

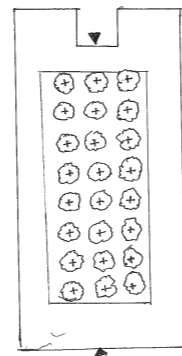
Tidigt i min skissprocess valde jag att skapa olika frimärksskisser i plan. För att kunna se vad olika former, växtmaterialalets kondition och markbelägningens kondition kunde förändra på gårdarna, i karaktär, överblickbarhet, rörelse, upplevelse, rumslighet, tillgänglighet och funktion.

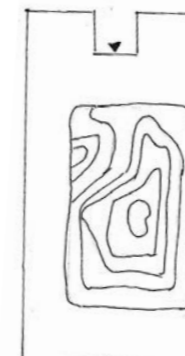
Det böljande formspråket skulle kunna användas där det är tänkt att vara lugnare och där flera mindre platser behövs.

De organiska formerna skapade mindre förutsägbara ytor, men tog mer markyta i bruk än raka linjer.

Växtligheten kan bidra med en tydlig identitet till platsen och skapa variation i siktlinjer.

Kuperat kan bidra till en lättöverskådlig yta både att se upp på men även att se ut överifrån gården. Fler nivåer kan vara bra om det är trångt, men är svårt att få tillgänglighetsanpassat.

För att få mer varierande gåstråk på ytan testades organiska former fritt utplacerade, vilket även det bidrog till variation.

För att få en drastisk förändring täckte jag hela gården med mycket växtlighet. Det bildades flera olika rum men även ett enda stort, växterna väver samman platsen.

Jag ville även skissa en yta med olika nivåskillnader. Varje höjdskillnad blev en egen plats genom sina tydliga gränser, men alla nivåskikt tillsammans var även en enhet.

VAD JAG TAR MED MIG

I min utvärdering av idéskisserna i plan kom jag fram till att karaktär, överblickbarhet, rörelse, upplevelse, rumslighet, tillgänglighet och funktion blir tydligare på mindre ytor. Att det fanns fördelar och nackdelar med de olika skisserna. Det var därför viktigt att tänka på vilka kriterier man vill uppnå. Vilket i ett senare skede ledde till att jag först funderade ut vilka funktioner, upplevelser, rumslighet och karaktärer som skulle vara på gården innan jag valde formspråk.

PROGRAMSKISS

Efter workshopen med eleverna sammanställde jag deras idéer och såg ett mönster i funktioner och karaktärer.

De karaktärer som efterfrågades, var två olika. Den ena var platser som var öppna, till för att synas på. Det andra var platser som var slutna, till för att kunna gå undan på vilket stämde överens med vad jag funnit i Liebergs text (1994). De funktioner jag tolkade att eleverna ville ha på sin skolgård var möjligheter till fysisk aktivitet, att göra av med energi. De fysiska aktiviteterna skilde sig i två riktningar, sport och hinderbana. De efterfrågade även lugnare aktiviteter som studier, återhämtning och fika.

Det var viktigt för mig att gårdarna uppfattades olika, att de fanns olika saker för eleverna att göra och att de skulle kunna välja om de ville vara offentliga eller privata på skolgården. Utifrån dessa tankar ritade jag en programskiss se, Figur 62 där man kan se indelningen av de olika funktionerna och karaktärerna på gårdarna. Funktioner är vad man kan göra på gårdarna som att studera och vila, karaktärer är om platsen är öppen eller sluten.

Figur 63. Programskiss: som visar min indelning med beskrivning av de olika gårdarnas nya karaktär och funktioner. VBG Kommun/Contekton [2017-03-10]

VOLYMSKISSER

Efter funktionskissen gjordes ett gestaltungsförslag, där jag tog in olika formspråk från mina tidigare idéskisser i plan, till de nya gårdarnas karaktärer och funktioner. Till exempel valde jag organiska former till gården som skulle vara slutna och till för återhämtning och ett rakt formspråk till gården som skulle vara öppna och till för sport.

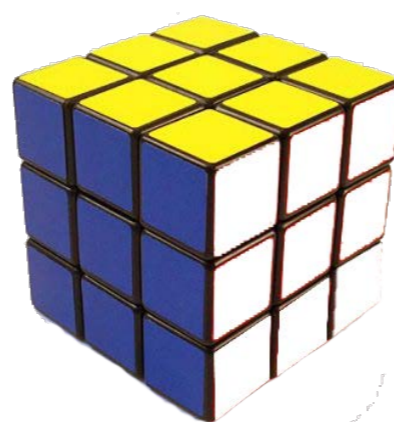
Efter detta gick jag vidare i min skissprocess, från att tidigare skissat i plan, ritade jag nu upp allt i dataprogrammet SketchUp. Denna del hjälpte mig att snabbt få en förståelse för gårdarnas helhet och skala när jag kunde se allt i ögonhöjd. Först då kunde jag se hur saker förhåller sig till det befintliga som skolbyggnadens fasadhöjder, entréer och träd. Då kunde jag bedöma om det fanns någon risk att gårdarna kunde upplevas för trånga eller tomma, vilket hade varit svårt att se innan när jag skissade i plan. I SketchUP kunde jag även se vilka skuggor som bildades.

VAD JAG TAR MED MIG

Det var viktigt att se gårdarna i verklig skala i SketchUp, för att lyckas skapa de olika funktionerna och karaktärerna jag var ute efter. Till exempel att en öppen plats inte får bli för trång, vilket var svårt att se i plan.

FÖRSLAGET

DE NYA ATRIUMGÅRDARNA

I det här avsnittet presenteras utformningen av de olika atriumgårdarna.

PROGRAM

- Övergripande, ska det vara olika karaktärer på gårdarna.

Det ska även finnas:

- Både öppna och slutna rum.
- Olika aktiviteter.
- Växtlighet anpassad till att växa under elevernas skolår, inte främst på sommaren.
- Variation i sittplatser.
- Varierande material.
- Färg för att förstärka gårdarnas olika karaktärer.

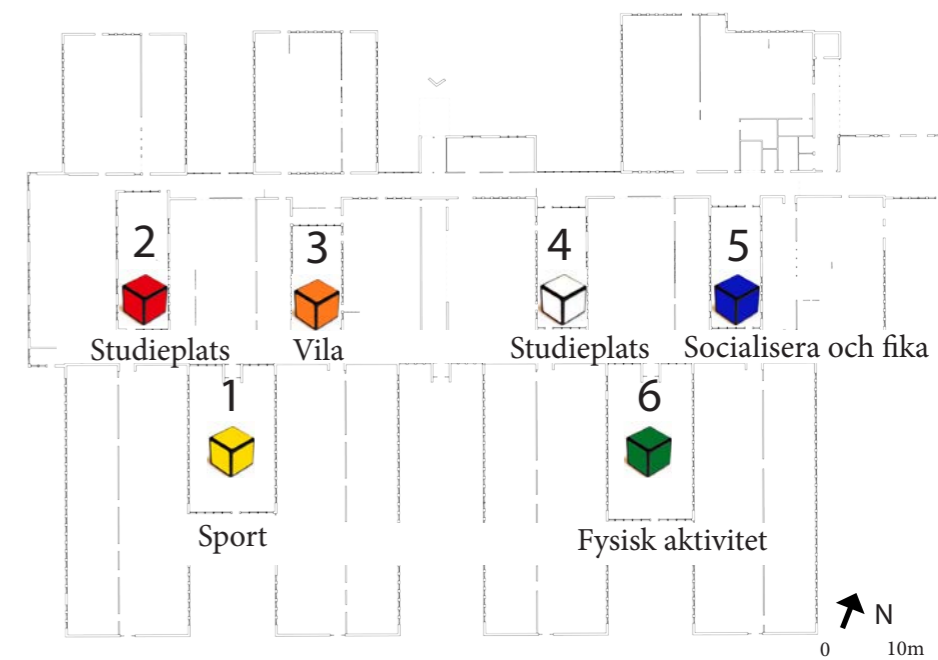
Figur 64. Konzeptbild – Rubiks kub.

Det är mycket som ska komma plats på en och samma yta men om man vrider och vänder på de olika delarna går problemet att lösa.

KONCEPT

Konceptet för gestaltningen är: *Rubiks kub*.

Rubiks kub har 6 sidor med rutor i olika accentfärger, färgerna är utspridda på flera nivåer och verkar inte kunna gå ihop, men kuben går att förändra. Rubiks kub har flera lösningar genom att man vrider på den flera gånger kan man få fram hela färgtyper och lösa pusslet. Likaså går Silvertärnans 6 atriumgårdar att förändra. Om man vrider på problemet och ser på det från olika vinklar, går det att få med alla funktioner som ska in på en skolgård och pusslet går till slut att lösa. Atriumgårdarna kan då tillsammans bilda en skolgård för eleverna på Silvertärnan.

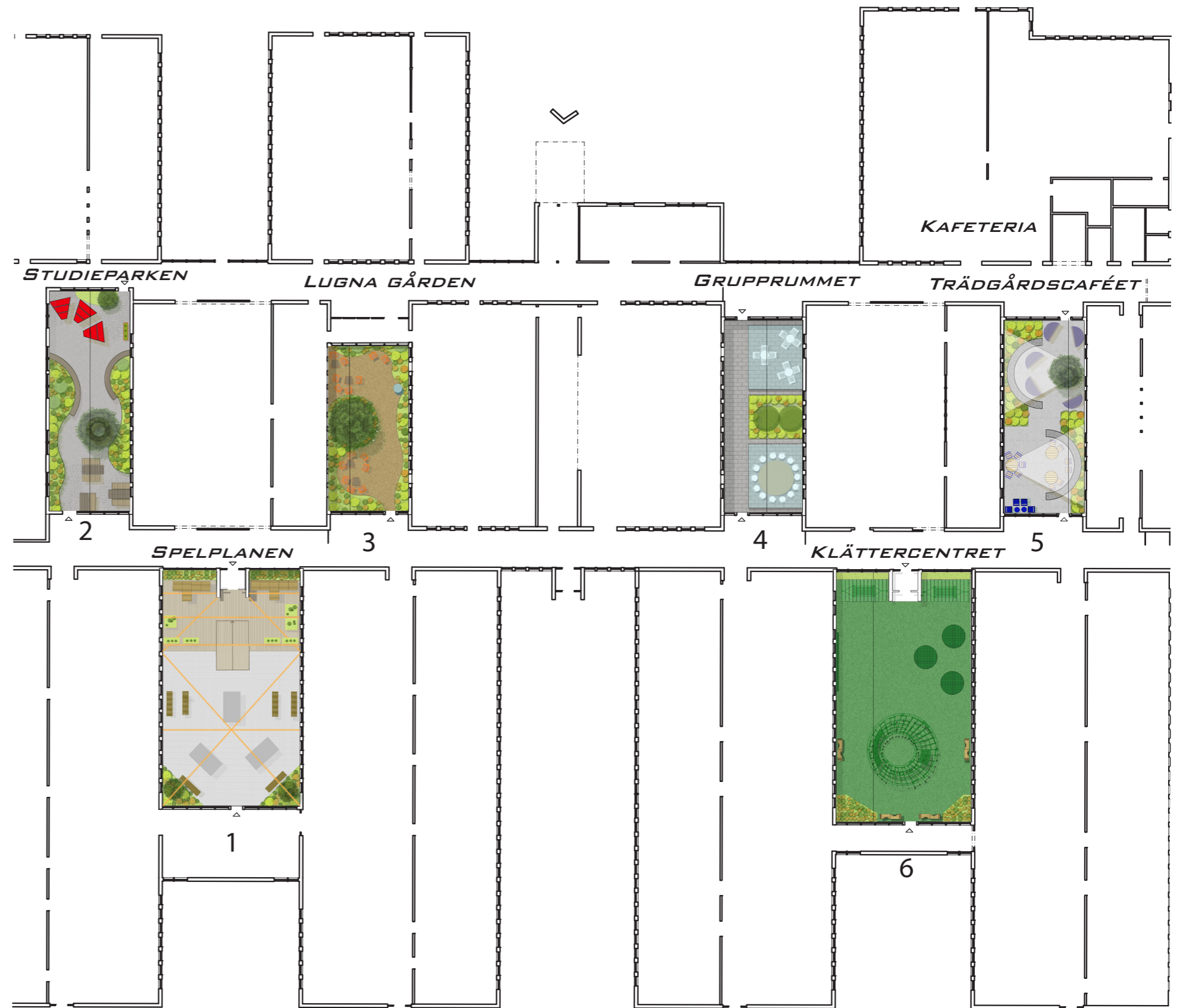

Figur 65. Konceptskiss över atriumgårdarna med deras karaktärer och med sin accentfärg från Rubiks kub. VBG Kommun/Contekton [2017-03-10]

ÖVERSIKT - SEX OLIKA KARAKTÄRER

Nedan beskrivs gestaltningen av de sex olika atriumgårdarna med dess olika karaktärer. Gårdarnas accentfärger kommer från Rubiks kubs traditionella färger.

- 1 **Spelplanen:** denna gård är en aktiv och öppen plats där eleverna kan synas och umgås. Ytan är indelad i två delar med flera pingisbord, högtalare och varierande sittplatser. Här kan eleverna välja att spela sin egen musik på rasterna eller ha en stor pingisturnering.
- 2 **Studieparken:** har flera möjligheter för eleverna att studera utomhus. Ena delen av gården är till för att ha redovisningar på medan den andra delen är till för studier vid arbetsbord och bänkar. Eluttag finns i närheten för att enklare kunna arbeta med sina datorer utomhus.
- 3 **Lugna gården:** är en plats där eleverna kan vara stilla och ta det lugnt, här finns växtlighet som ombonar gården. Här är möblerna flyttbara så att man kan välja var man vill sitta och variera grupstorlekarna.
- 4 **Grupprummet:** är till för både elever och personal på skolan. Här kan elever och lärare boka gården för att arbeta utomhus på lektionerna. Gården fungerar också som en personalgård där de kan gå ut och ta en kaffe eller arbeta utomhus om gården är ledig. På gården finns möjlighet att arbeta enskilt eller i större och mindre grupper.
- 5 **Trädgårdscaféet:** blir elevernas egna utomhuscafé, ett förlängt rum från skolans inomhuscaféteria. Här finns möjligheter för eleverna att sitta ner och umgås men här finns även chanser till att sitta under regn och solskydd.
- 6 **Klättercentret:** ger eleverna möjlighet att aktivitera sig. Här finns en yta för att öka möjligheterna till fysisk aktivitet. Utrustningen består av en utmanande klätterställning, studs mattor, en klättermatt och hängmattor.

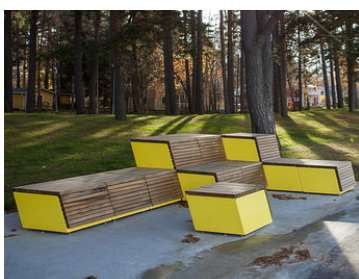

Figur 66. Illustrationsplan med en översikt över alla gårdarna. Skala 1:400 A3. Underlag ifrån VBG Kommun/Contekton [2017-03-10]

Gestaltningen av Spelplanen möter elevernas behov och önskemål om att kunna vara fysiskt aktiva, att få synas och kunna umgås i olika stora grupper. Nivåskillnaden mellan trädäcket och ytan med granithällar skapar rumslighet och tillsammans med den flexibla möbleringen kan gården varieras beroende på hur eleverna vill använda den, och variation var något Boverket (2015) påpeka att man skulle försöka eftersträva. Som ett resultat av min skissprocess valde jag att använda mig av ett formspråk med raka linjer och att ge gården en öppen karaktär.

Halva gården är möblerad med flyttbara pingisbord och bänkar för aktivitet och samvaro. Den andra delen ut görs av ett upphöjt trädäck. Eleverna efterfrågade både en scen möjlighet att kunna spela upp sin egen musik och trädäcket/scenen tillgodoser det önskemålet och kan förvandlas till en plats där man kan vara "on stage" (se kap. On stage och back stage, s.16). På trädäcket finns också flyttbara spaljéer som kan hjälpa till att skärma av mellan de olika rummen. Gruppstorlekarna kan varieras genom att dra isär eller bygga ihop flera bänkar (Boverket 2015a, s.89-91). I trädäcket finns nedsänkta planteringsytor med växter som visar årstidsväxlingarna, här finns även flyttbara odlingslådor som kan användas i studiesyfte. Här finns ljusslingor som ett tak över hela gården, också ett önskemål från eleverna. Ljusslingorna ger rummet en varmare karaktär under den mörkare delen av året.

På Spelplanen är en stor del av utrustningen flyttbar vilket gör att gården lätt kan varieras beroende på vad eleverna har för projekt på gång. Flexibiliteten tillgodoser även önskemålet från eleverna om att kunna ha konserter med olika uppträdande på scenen eller ha en stor pingisturnering. All utrustning kan vid behov flyttas till en utställningshall när det finns behov av det i någon kurs. Gården kan även användas till klassfester. Eleverna kan lätt sätta ihop bord och bänkar, duka till fest, spela musik och tända ljusslingorna.

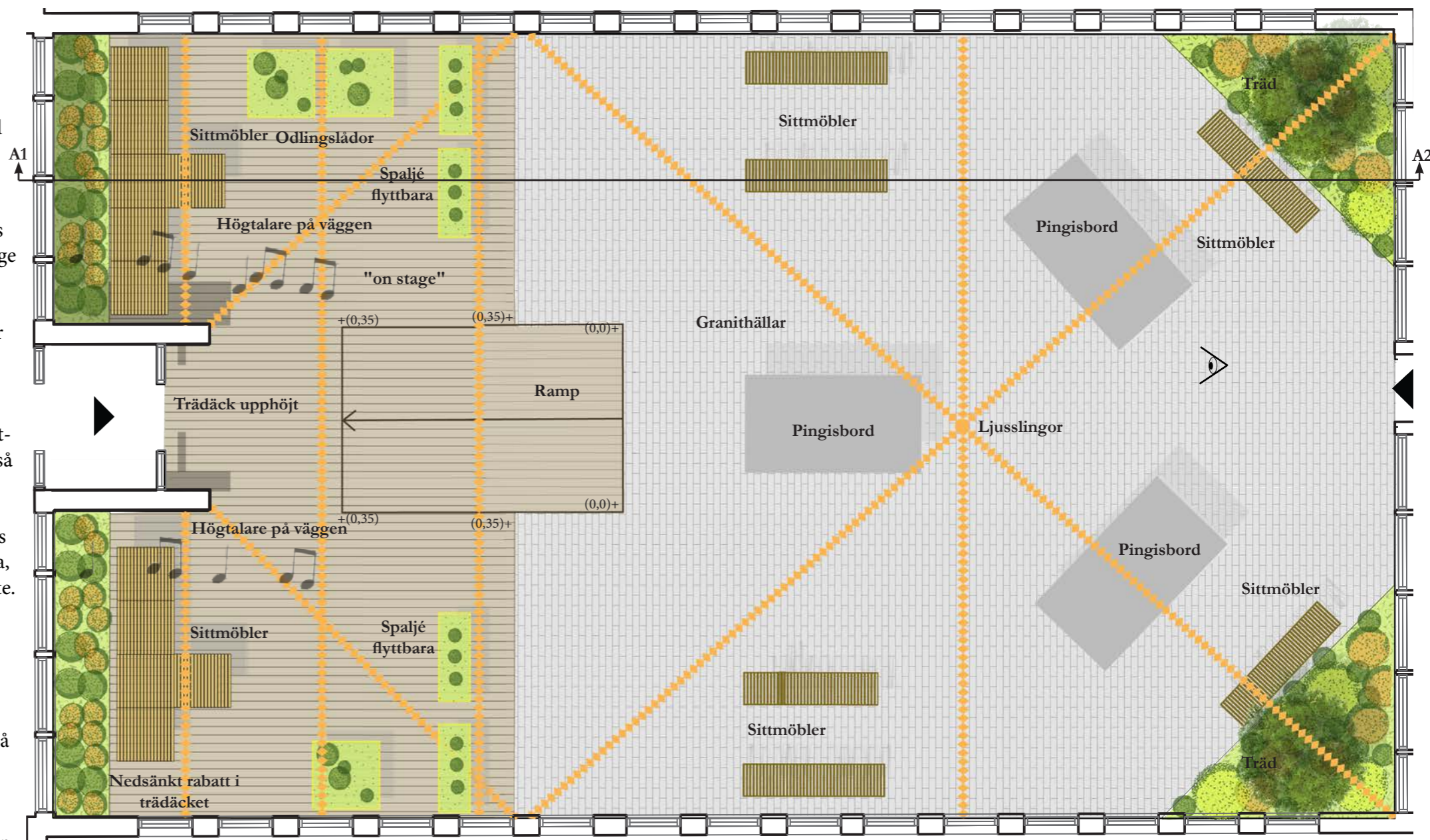
Figur 67. Sittmöbler som går att flytta ihop eller dra isär.
Foto: Adam Stirling/Vestre

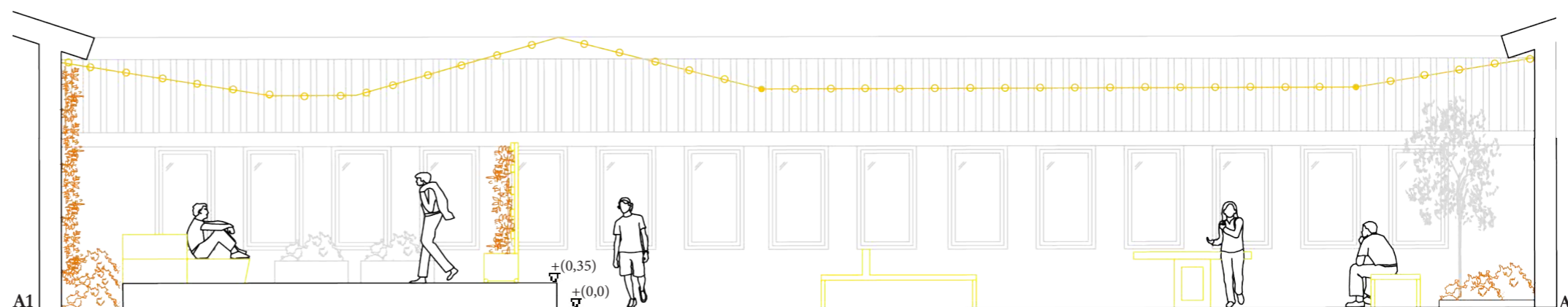
Figur 68. De färggranna flyttbara odlingslådorna kan användas till studie syfte som i hemkunskapen
Foto: Adam Stirling/Vestre

Figur 69. De flyttbara spaljéerna kan hjälpa till att dela in och skärma av gården, vilket förändrar känslan på storleken på gården.
Foto: Anders Sällström/Smddesign

Figur 70. Plan Skala 1:75 A3

Figur 71. Vy Skala 1:75 A3

Figur 72.
Perspektivbild Spelplanen. På gården kan
eleverna spela pingis eller titta på och samtidigt
spela sin egen musik i högtalarna.

Studieparken är gestaltad för att tillgodose elevernas önskemål om studierum, vilket även nämns önskvärt i litteraturen (Boverket 2015a, s.89-91). I den södra delen av gården finns studieplatser med tillgänglighetsanpassade traditionella bord och bänkar. Eleverna vill kunna sitta och arbeta med sina datorer utomhus och genom att varje borde förses med eluttag alldeles intill, så kommer det att vara möjligt.

I norra delen finns flyttbara bänkar i tre olika nivåer. Dessa flexibla bänkar skapar möjlighet att vid behov till flytta ut undervisningen och ha vissa moment som t.ex. genomgångar, att få chans att öva inför en större redovisning i klassrummet osv. En del av bänkarna förses med belysning vilket gör att gården kommer att kunna användas under fler timmar (Boverket 2015a, s.86,97). Eleverna vill gärna bevara magnoliaträdets och i gestaltningen låter jag trädet, vars karaktär förstärks genom att det belyses underifrån, de blir en mittpunkt på gården med en rundsoffa som skyddar och förstärker platsen. Det blir ett rum i rummet, med möjlighet till skugga. Ett annat övergripande önskemål från eleverna var att markmaterialen på gårdarna skulle varieras och den här gården har fått en något mer exklusiv beläggning av oregelbundna skifferhällar.

Som ett resultat av min skissprocess valde jag att använda mig av ett organiskt formspråk där planteringsytter och klättrväxter på fasaderna skapar gröna och färggranna rumsligheter.

Figur 73. Möbler med olika höjder kan hjälpa till vid utomhus redovisningar och flyttas runt för att passa olika gruppstorlekar. Foto: Jim Stephenson/Vestre

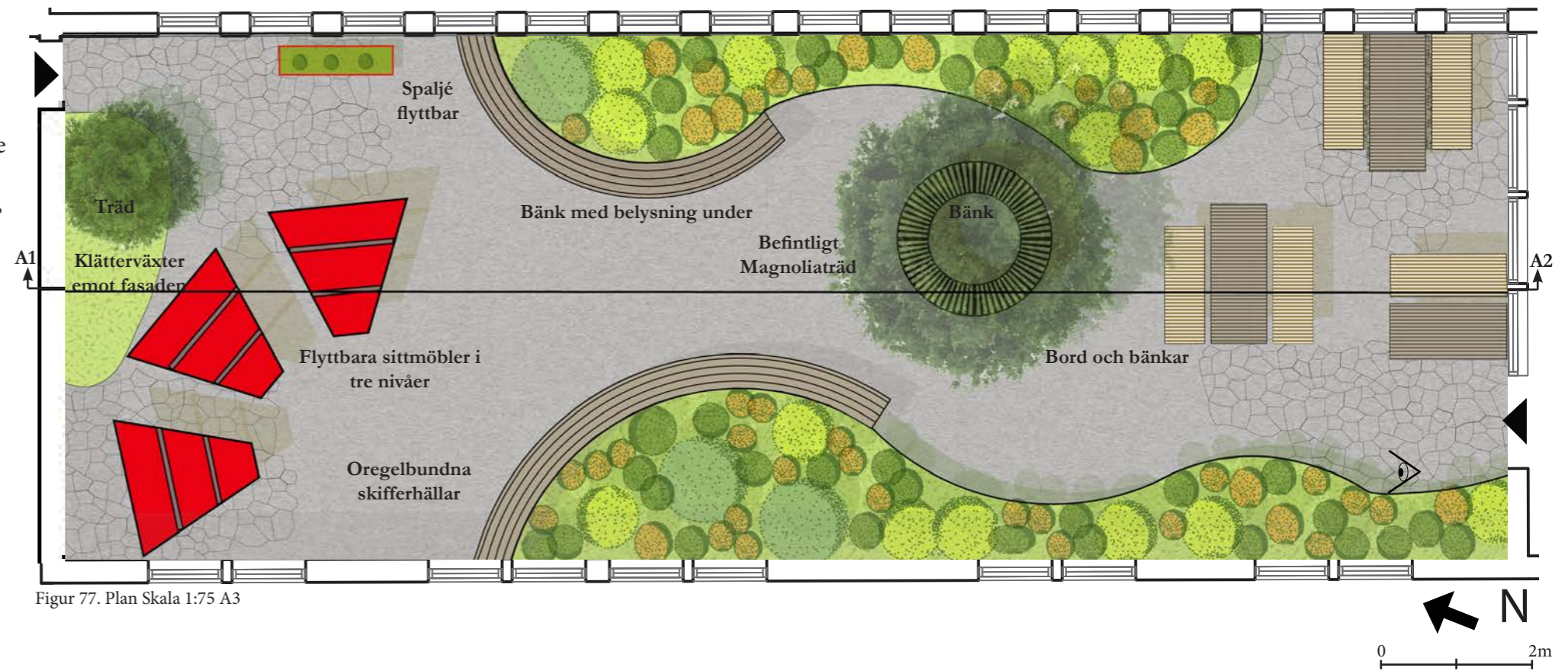
Figur 75. Bänk som både förstärker och anpassar sig efter det befintliga magnoliaträdets. [2017-09-20]

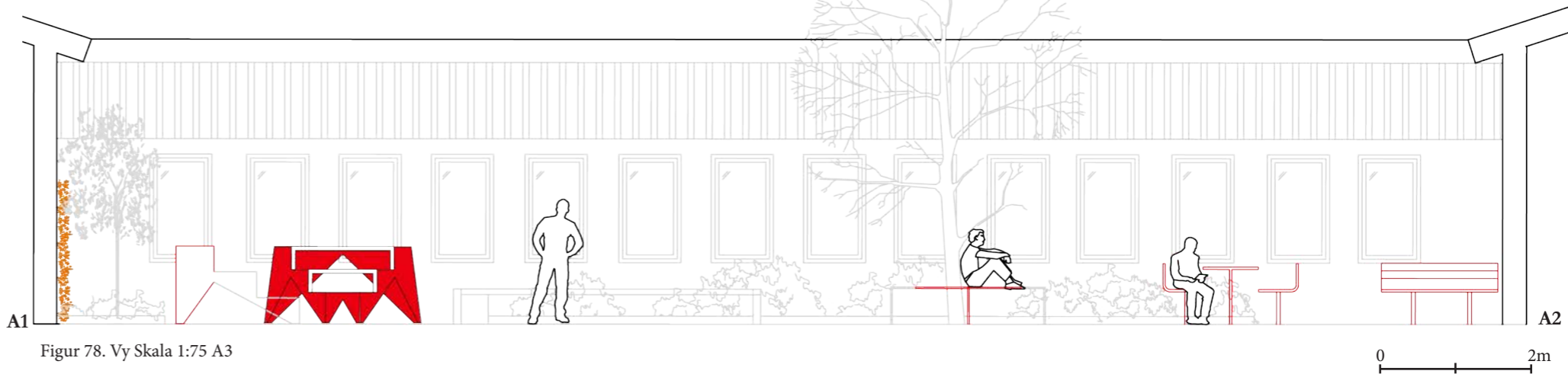
Figur 74. Att ha färggranna röda klättrväxter kan förstärka det röda temat och bidra med variation under året. [2017-10-28]

Figur 76. Färggranna växter kan bidra till färggrannheten som eleverna efterfrågade. [2017-08-20]

Figur 77. Plan Skala 1:75 A3

Figur 78. Vy Skala 1:75 A3

Figur 79. Belysning i bänkar kan öka timmarna som gården används och ger platsen ytterligare karaktär. [2017-08-24]

Figur 80.
Perspektivbild Studieparken.
Genom att utnyttja fasaderna med
klättrväxter tillförs grönska men sparar
även markyta på gården.

På den Lugna gården kan eleverna varva ner, studera, prata eller vara ensamma i en mer stillsam miljö vilket eleverna önskade på workshopen. Lugna platser var även lämpliga att ha på en skolgård enligt litteraturen (Boverket 2015a, s.88).

I min skissprocess kom jag fram till att ett organiskt formspråk med frodig växtlighet skulle kunna bidra till att skapa ett ombonat rum med känsla av ett lugnare tempo. Att jag valde att bara gestalta en av gårdarna med extra mycket växtlighet beror på att eleverna önskade sig mycket grönt men inte på alla gårdar. Växterna bidrar till rumsbildningar och genom höjdskillnader i växtligheten skapas variation och olika siktlinjer under året (Boverket 2015a, s.91). Med hjälp av växtligheten kan man skapa insynskyddade rumsligheter på gården där eleverna får möjlighet att gå undan och vara "back stage" (se kap. On stage och back stage, s.16).

Befintliga växter bevaras samt magnoliaträd som dessutom får en belyst trädkrona, något som eleverna önskade. Belysning ökar möjligheten för eleverna att vistas utomhus under den mörkare årstiden. Gården är försedd med bord och stolar som är lätta att flytta när man vill välja att sitta i t.ex. sol eller skugga. Gruppstorlekarna kan också lätt varieras beroende på hur många som vill sitta tillsammans.

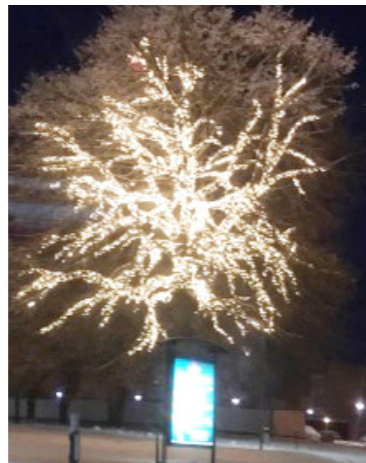
En vattenspegel, önskemål från eleverna, förstärker den stillsamma känslan på gården och gör den unik. Det ljusa markmaterialet av stenmjöl har jag valt för att det ska kontrastera mot den mörka skugga som växtligheten kan ge. Stenmjölet och växtligheten skapar en mer trädgårds miljö och ger platsen en harmonisk känsla.

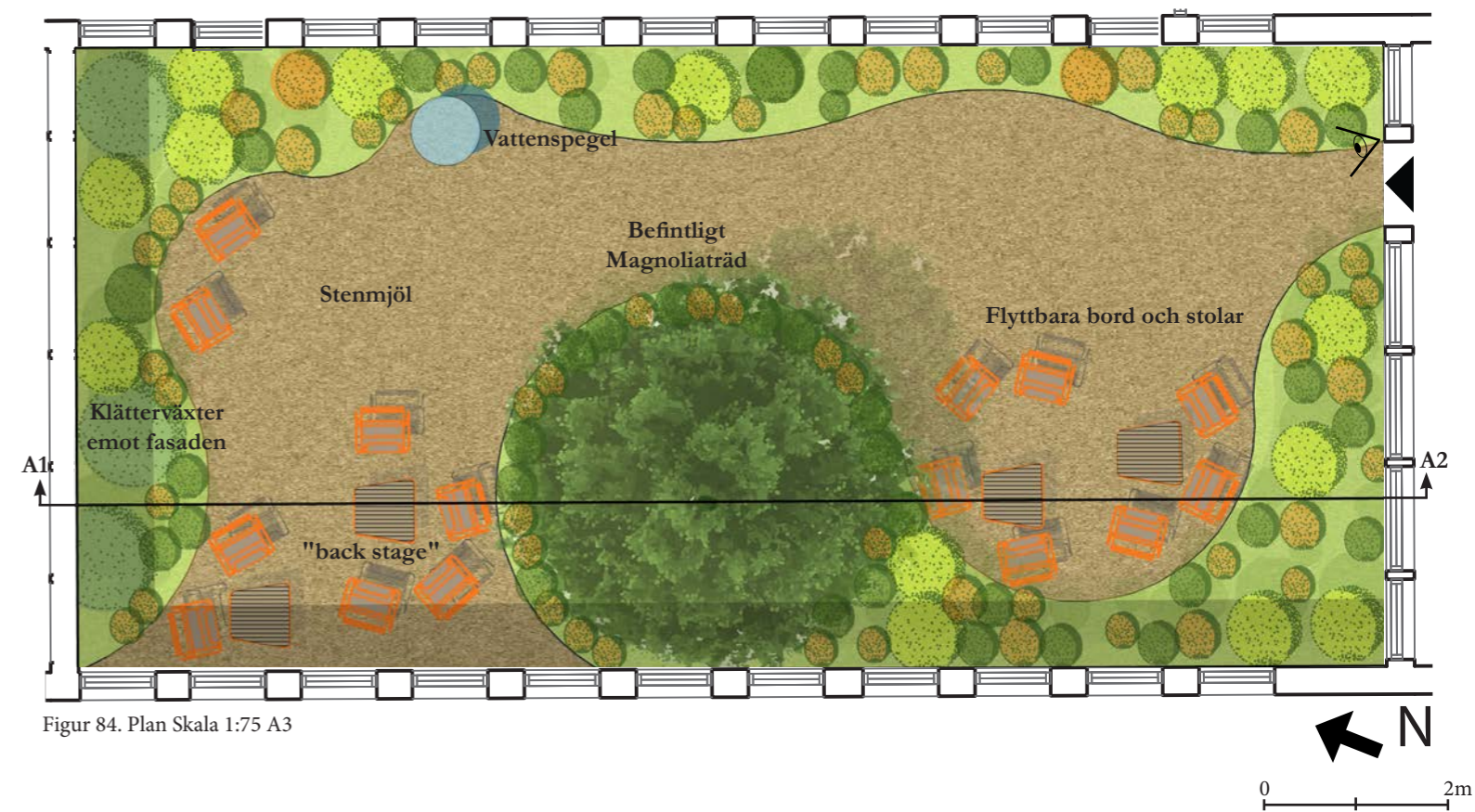
Figur 81. Möblerna på gården består av flyttbara bord och stolar.
Foto: Vestre

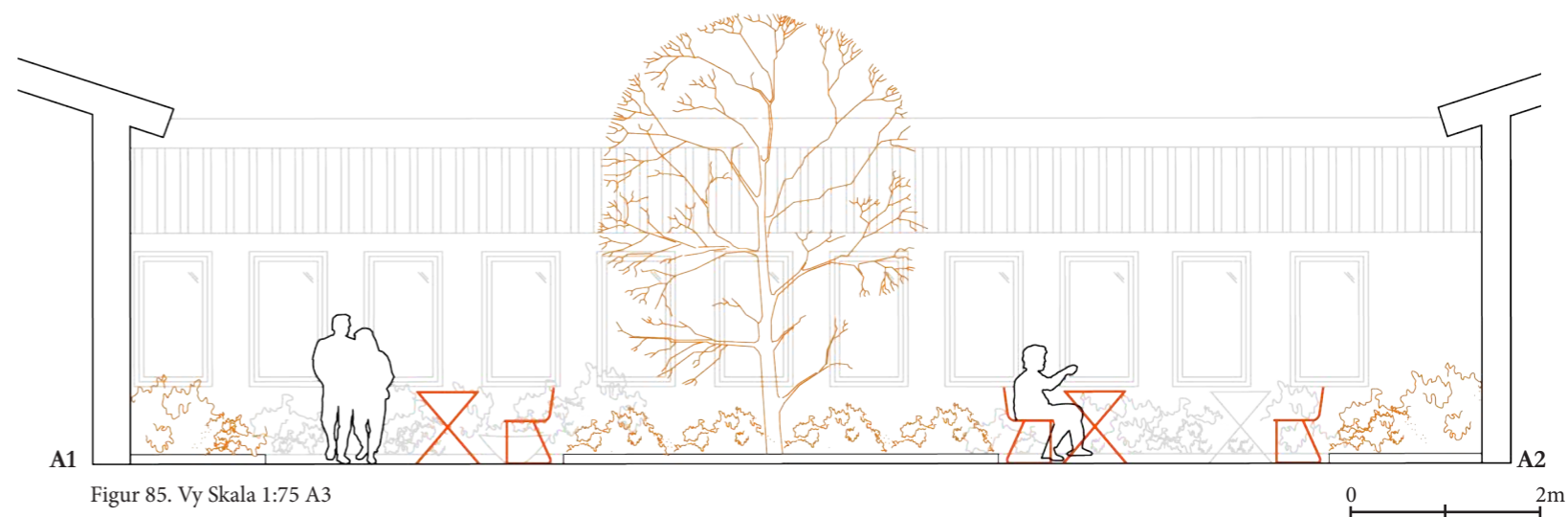
Figur 82. Klättrväxter på fasaderna, ger rummet en ombonat karaktär. [2017-09-20]

Figur 83. De befintliga magnoliaträderna på gården kan kompletteras med belysning i trädkronan. [2018-01-20]

Figur 84. Plan Skala 1:75 A3

Figur 85. Vy Skala 1:75 A3

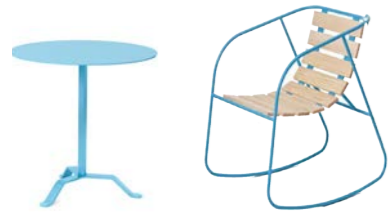
Figur 86.
Perspektivbild Lugna gården.
Växtligheten bidrar med en lummighet,
vilket ger en mjuk känsla som skapar ett
lugn på gården.

Grupprummet är skolans andra studierum som är till för både elever och lärare. Gården kan bokas av elever och lärare som vill arbeta utomhus på lektionerna. Övrig tid är gården en plats för skolans personal. Gården är lättöverskådlig, eleverna kan lätt se lärarna och få kontakt om de behöver hjälp med något, vilket efterfrågades av eleverna på workshopen.

Som ett resultat av min skissprocess valde jag att använda mig av ett formspråk med raka linjer samt låg vegetation och utrustning längs fasaderna för att ge gården en öppen karaktär.

Gården är rumsligt indelat i två studierum med glasade tak, dessa rum avdelas med en plantering emellan. Planteringen utgör en visuell skärm mellan studierummen och växterna har en höjd som gör att man inte ser över när man sitter ner. Däremot kan eleverna lätt se över om man sträcker på sig. Glastaken fungerar som sol och regnskydd och ökar möjligheterna att studierummen används året runt. Studierummen förses med värme i sittmöbler och värmelampor, eftersom det var önskemål som framkom i workshopen med eleverna.

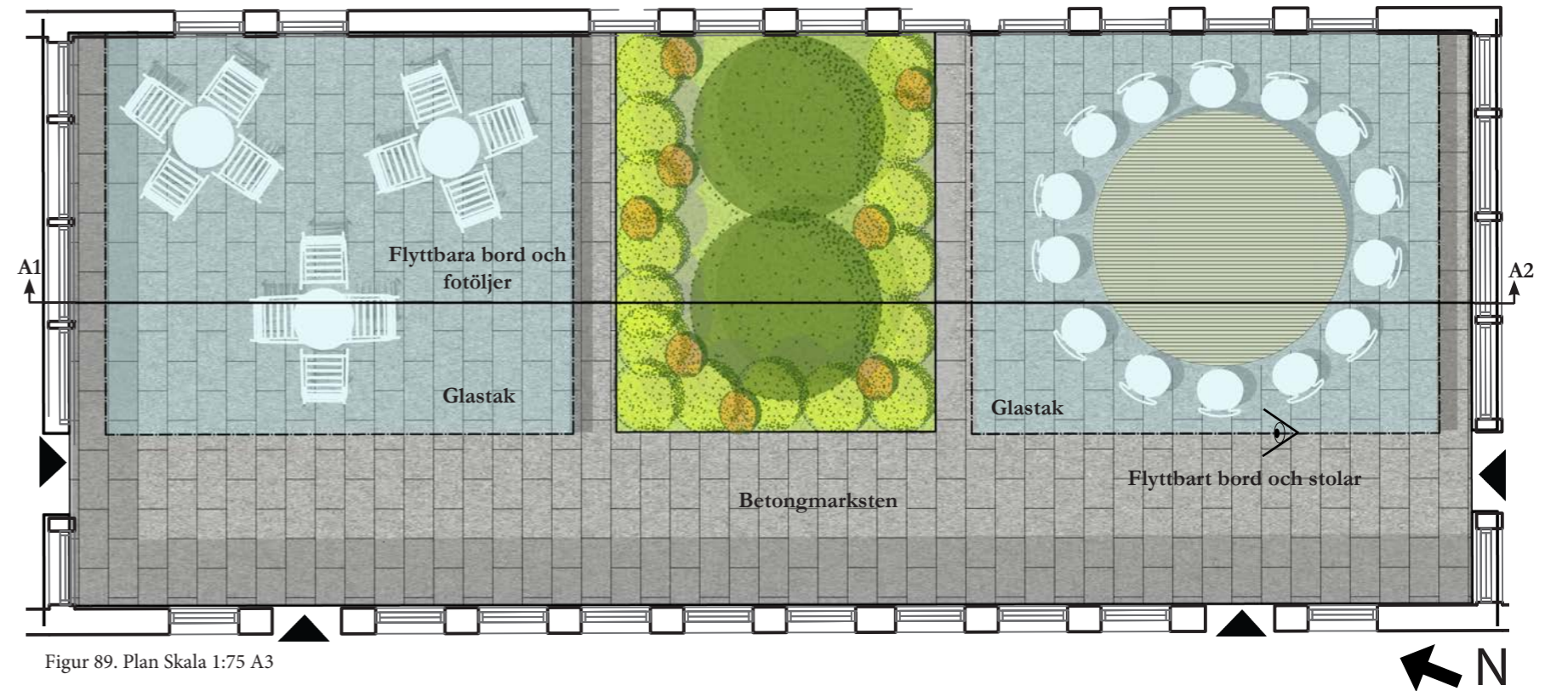
Det ena studierummet är möblerat med ett stort runt bord för större grupparbeten och kan även användas till flera individuella arbetsplatser. I det andra studierummet är möblerna lättare att flytta och mer bekväma, de kan förses med dynor som eleverna själva tar med sig ut vilket efterfrågades av eleverna. Gården är försedd med eluttag i väggarna och markytan består av betongmarksten.

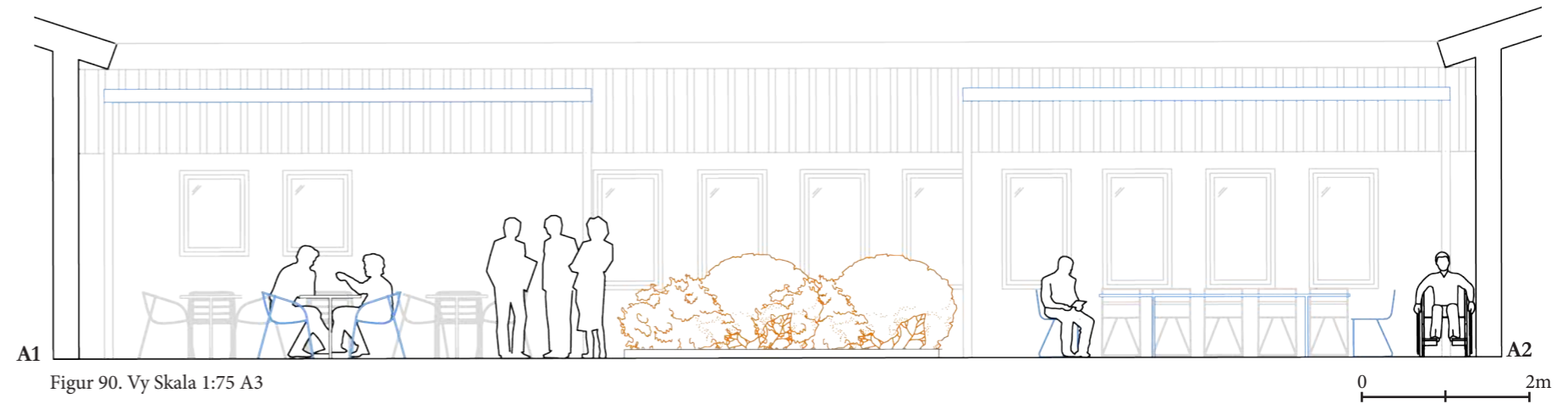
Figur 87. Bekvämare flyttbara möbler att studera själv vid.
Foto: Nola

Figur 88. Ett stort bord till möten eller större grupparbeten.
Foto: Royalbotania

Figur 89. Plan Skala 1:75 A3

Figur 90. Vy Skala 1:75 A3

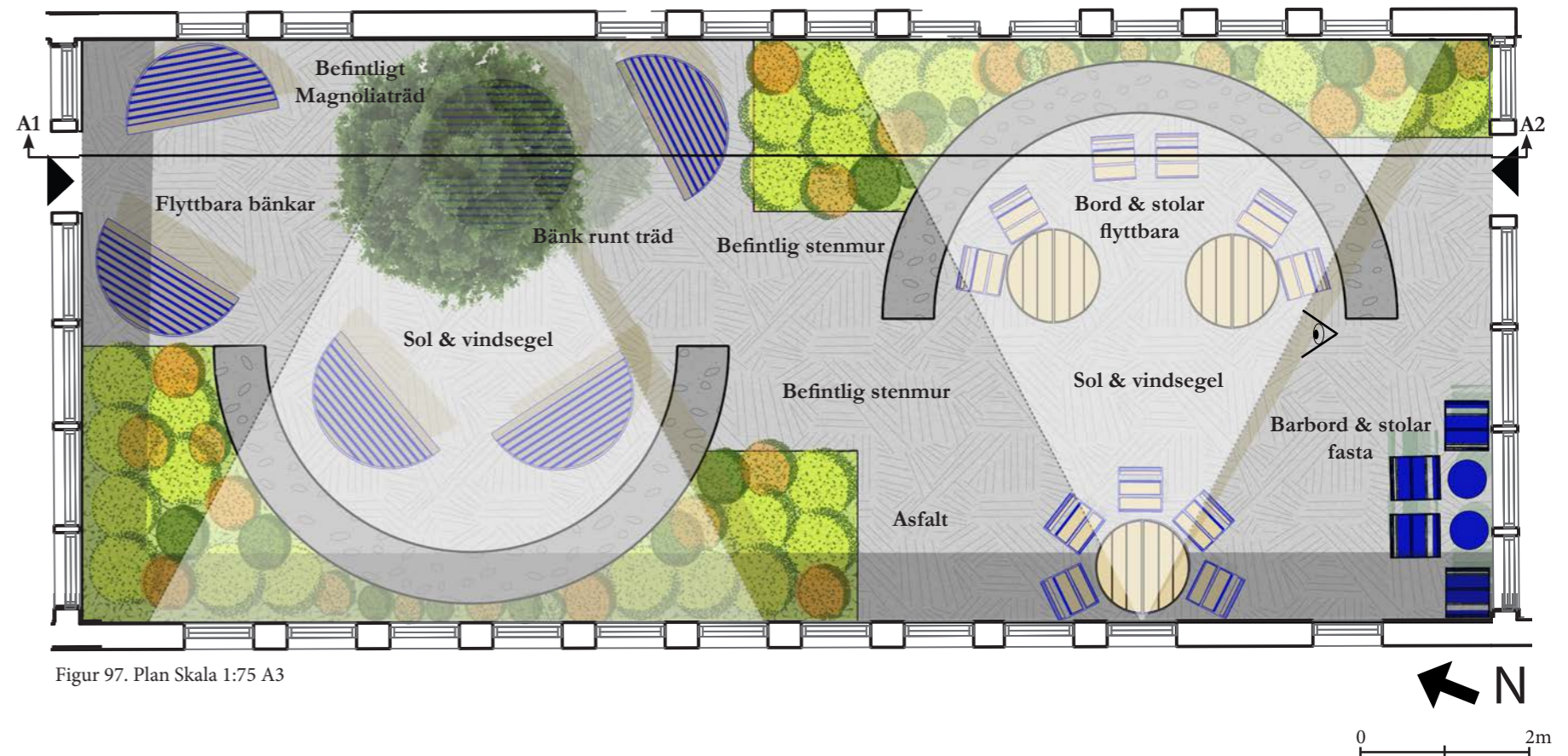

Figur 91.
Perspektivbild Grupprummet.
Taken och värmen på gården ökar
möjligheterna till att studera utomhus
fler timmar under året.

Gården utgör en förlängning av caféet inne i skolan och fungerar som ett utomhuscafé som ger eleverna möjlighet att gå ut i friska luften och fika istället.

De befintliga stenmurarna på gården bevaras eftersom de på ett bra och funktionellt sätt delar in gården i två delar. De två murarna förses med mobilt tak av segelduk som fungerar som regn och solskydd. Segeltaken och murarna skapar tillsammans fina rum. Det befintliga magnoliaträdet belyses underifrån och ger kvalitet åt platsen även kvällstid. Här finns ett flertal olika slags möbler, enskilda barstolar med bord eller större bord med flera stolar runt men även enskilda informella bänkar finns, där flera kan sitta tillsammans, allt enligt elevernas önskemål.

Möbleringen på den här gården är fasta och går inte att flytta runt. Fördelen är att man alltid vet hur den här gården ser ut, vilket kan bidra till stabilitet. Istället finns det en annan möjlighet för eleverna att påverka och förändra gården genom att de kan måla den asfalterade markytan vilket var ett önskemål från eleverna. Markytan kan designas och ritas om på nytt varje år av eleverna som börjar i årskurs 7. Litteraturen påpekar att det är viktigt för unga med platser som känns personliga och att de kan påverka sin omgivning (Boverket 2015a, s.91).

Figur 92. Barstol.
Foto: Vestre

Figur 93. Barbord.
Foto: Nola

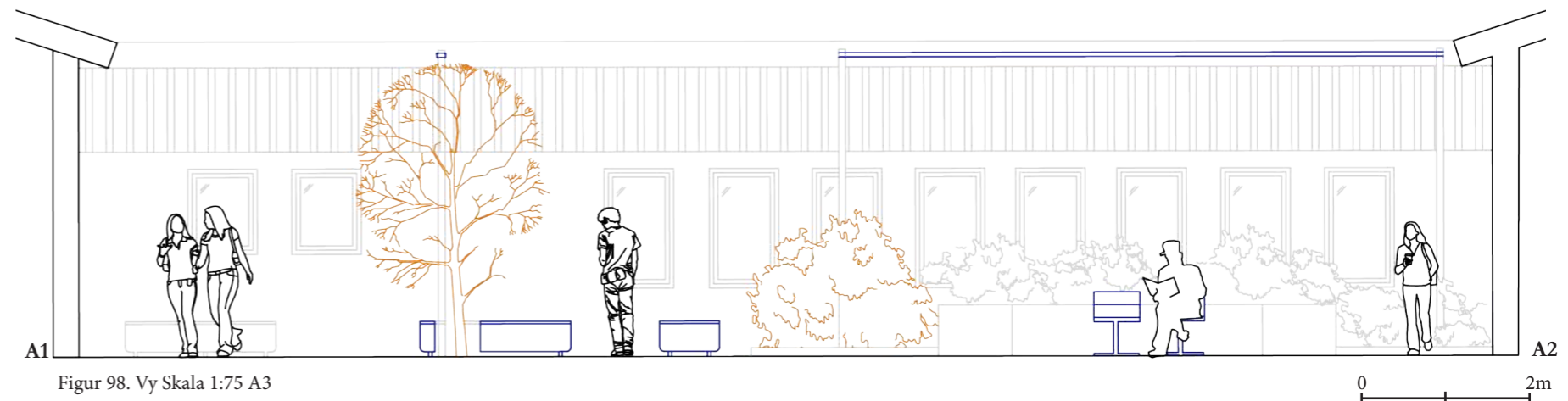
Figur 95. Det finns informella möbler på gården. Foto: Vestre

Figur 94. Belysning underifrån förstärker Magnoliaträdet och trevligare att sitta under vid mörkare timmar. [2018-02-27]

Figur 96. Segeltaken skyddar både mot regn och sol och går att ta ner på gården.
Foto: Knut Solbakk, kund hos Kinnevikens Segelmakeri

Figur 99.
Perspektivbild Trädgårds caféet.
Möblerna på gården har varierade
sittmöjligheter att fika vid men de har
även anpassats för att bevara de befintliga
stenmurarna och magnoliaträdet.

På den här gården ges eleverna flera möjligheter till att utöva fysisk aktivitet. Gården är öppen och lättöverskådlig, här kan eleverna vara "on stage" (se kap. On stage och back stage, s.16).

Mitt på gården finns en klätterställning som förutom att klättra i kan användas för att sitta och umgås i. Här finns det även studs mattor och en klätterrägg. Två pergolor, i gårdens södra del, är försedda med hängmattor. Utrustning på gården kan användas separat eller ihop som en hinderbana. Alla dessa aktiviteter efterfrågades av eleverna som ofta har behov av att göra av med energi. Det gick även att finna i litteraturen att redskap ofta är populära (Boverket 2015a, s.98). Större delen av markytan utgörs av fallskyddsmaterialet gummi som också ger god tillgänglighet. Med anledning av det så är bänkarna fasta och placerade längs fasaderna.

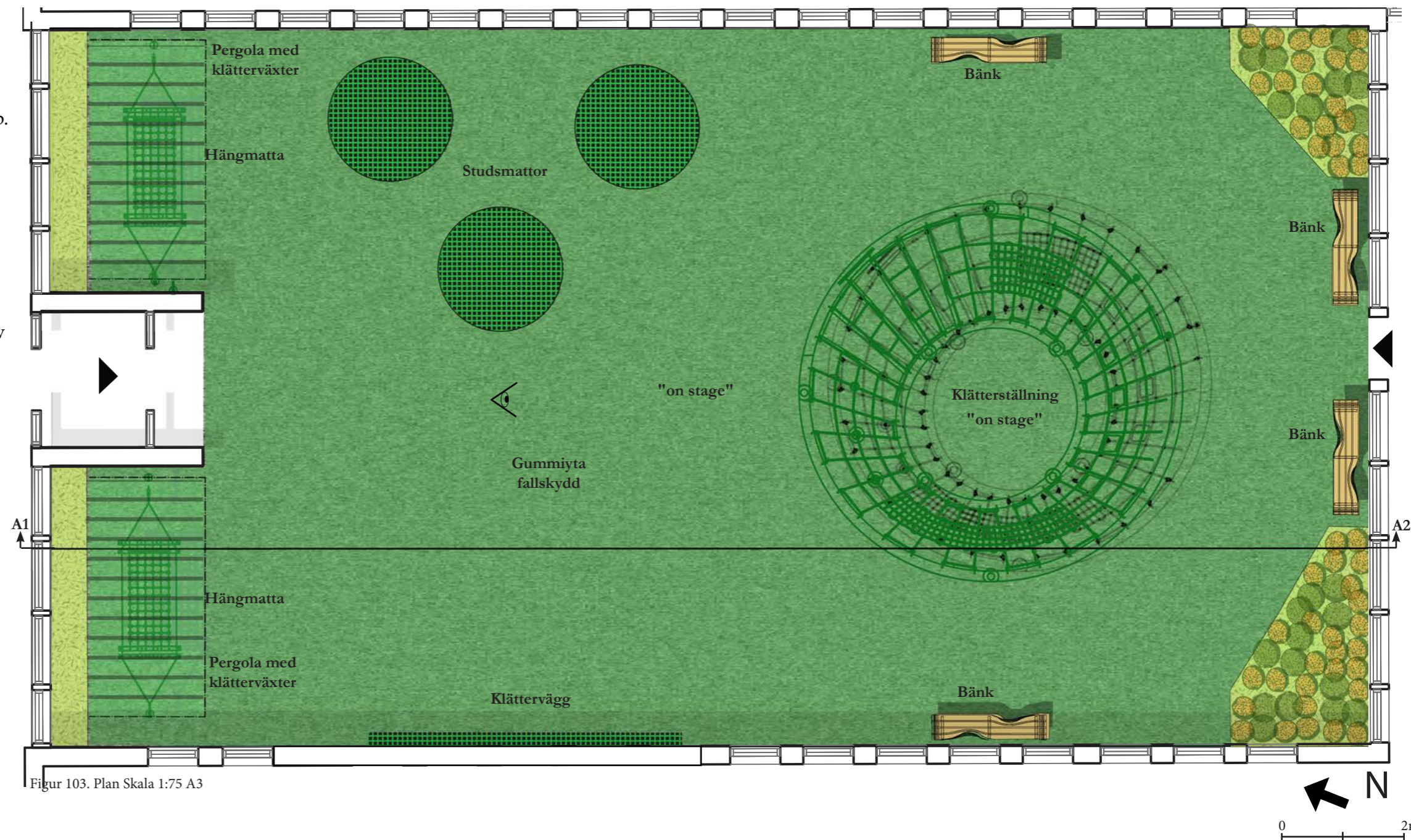
Ytor av plattgjuten gummi efterfrågades av eleverna och det är också ett medvetet val av mig eftersom tillgängligheten och säkerheten här har prioriterats.

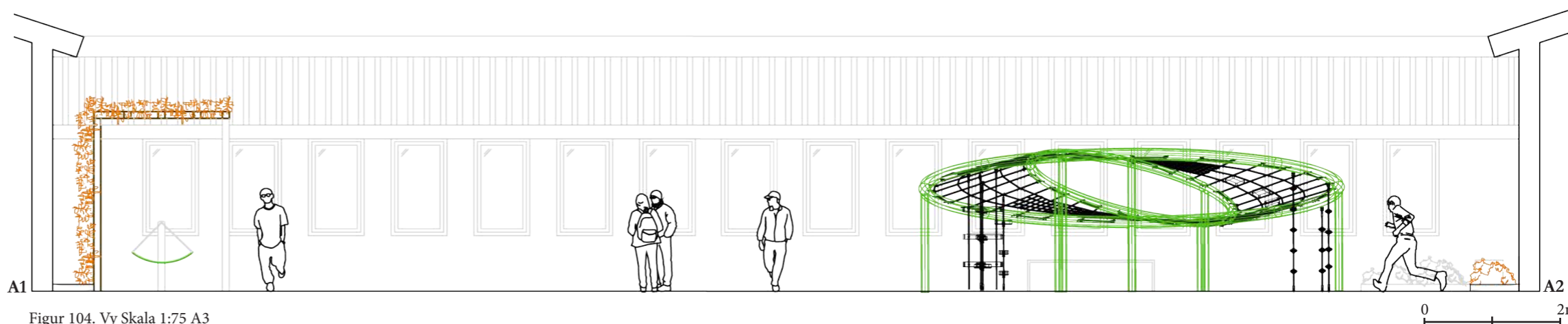
Figur 100. Perspektivbild över hur pergolan med hängmatta kan se ut på hösten.

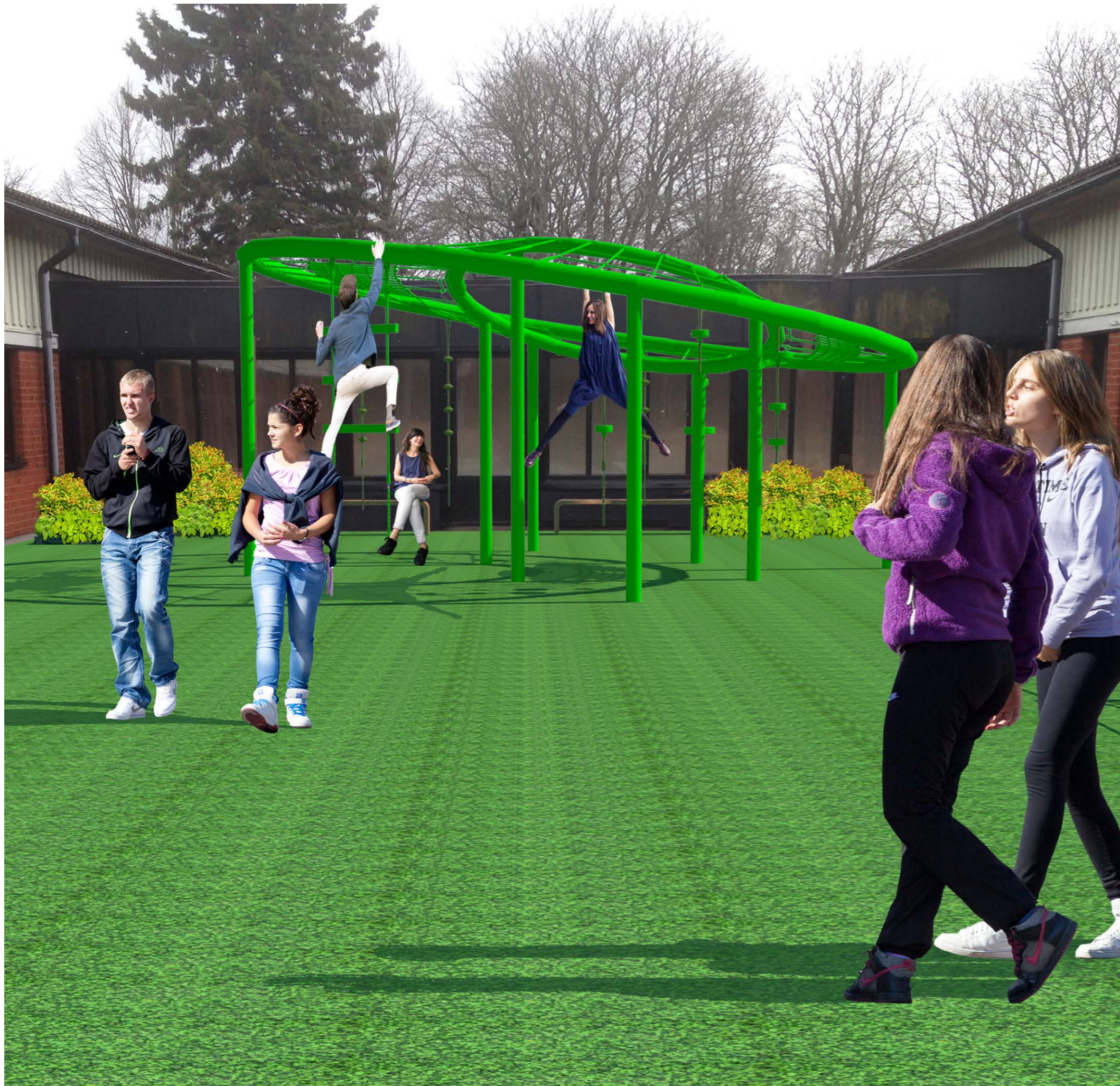
Figur 101 & 102. Studsmattorna och klätterräggen är utmanade aktiviteter vilka ger eleverna chanser till att göra av med fysisk energi. [2016-11-20]

Figur 103. Plan Skala 1:75 A3

Figur 104. Vy Skala 1:75 A3

Figur 105.
Perspektivbild Klättercentret.
För att fånga upp förekommande plastaggregat
från gummiytan är det lämpligt med filter i
dagvattenbrunnarna på denna gård.

UTVÄRDERING

UTVÄRDERINGAR

Här redovisas två presentationer jag gjorde för att få mitt gestaltningsförslag utvärderat. En redovisning för eleverna på Silvertärnan och en för arkitektkontoret som är ansvarig för projekteringen av ombyggnaden av skolan.

ELEVERNAS UTVÄRDERING

Utvärderingen med eleverna på skolan Silvertärnan hölls på höstterminen den 19 oktober 2017 klockan 12.00 till 13.00. Det var totalt 16 elever, två från varje klass i årskurs 8-9. Av dessa hade 11 elever varit med på den tidigare workshopen. Dessutom närvarade en lärare från skolan som har hjälpt till med samarbete mellan mig och eleverna samt en projektledare från Vänersborgs kommun, som är ansvarig för tillbyggnaden.

UTFÖRANDE

Redovisningen visades på en projektorduk, jag inledde med en kort sammanfattning om vem jag var och vad som hände på tidigare workshopen. Därefter visades bilder på hur gårdarna ser ut idag.

I nästa steg presenterades mitt gestaltningsförslag på atriumgårdarna, var för sig. Här visade jag även vilka olika funktioner och idéer som hade tagits med från det som eleverna hade efterfrågat under workshopen, som t.ex. pingisborden som alla elever hade önskat. Jag förklarade även varför det inte var möjligt att få plats med en fotbollsplan trots att så många elever hade efterfrågat en.

FRÅGOR

Efter presentationen ställde eleverna frågor till mig som jag försökte svara på. Varför gör du detta? Det här kommer ändå inte byggas för politikerna är så snåla, eller hur? Varför ska vi vara med på allt detta, när vi ändå har slutat när detta är färdigbyggt? När frågorna var slut placerades eleverna i grupper om fyra med var sin illustrationsplan över hela skolgården och perspektivbilderna från varje gård. Detta för att eleverna skulle få en chans att diskutera och kommentera förslaget i mindre grupper. Vilket jag hoppades skulle bidra till fler kommentarer. De skulle diskutera: om något var särskilt bra i förslaget eller tvärt om? Om det hade förslag på ändringar om något skulle tas bort eller flyttas? Sknades något på gårdarna?

Hela tiden var jag kvar i klassrummet och kunde svara på frågor. När workshopen var slut samlades dokumenten in anonymt och jag tackade för deras tid, idéer och hjälp.

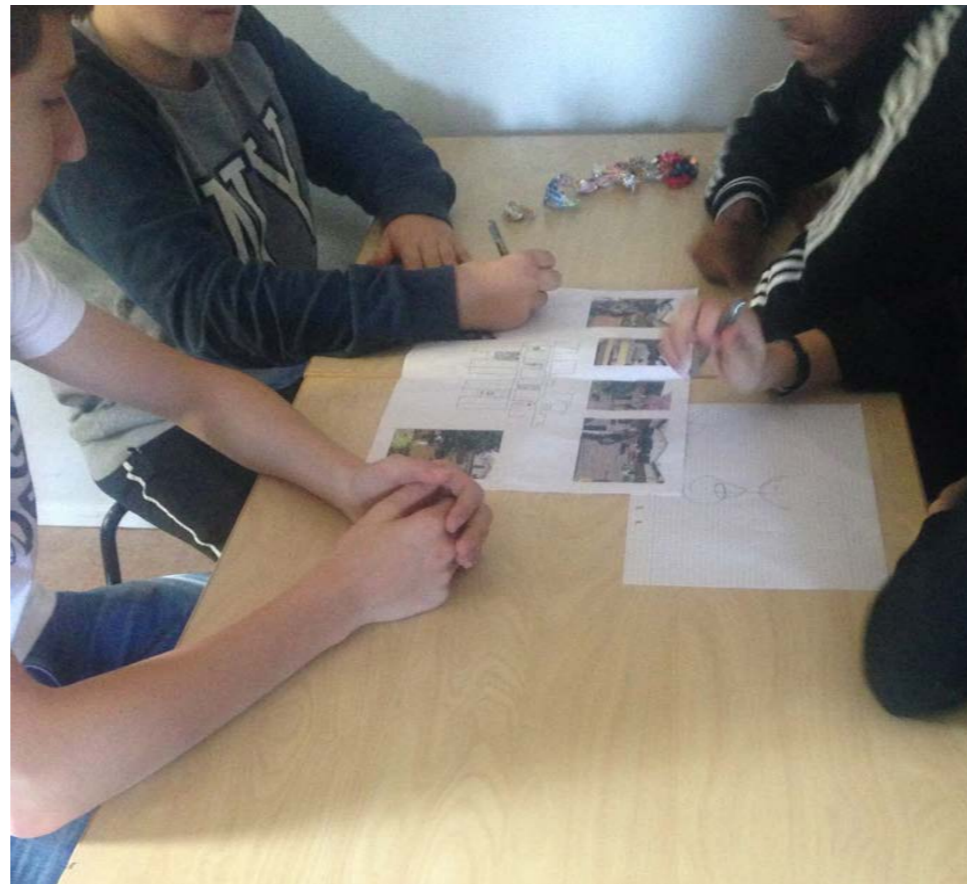
Figur 106. Eleverna diskuterade förslaget i grupper, med fyra elever i varje. [2017-10-19]

”Det här kommer ju ändå inte bli byggt, politikerna är ju så snåla.”

ELEVERNAS KOMMENTARER

Här redovisas resultatet från utvärderingen med eleverna. Kommentarna från workshopen presenteras i punktform, flera av elevernas kommentarer liknande varandra och har därför sammanfattas. Kommentarna och citaten är elevernas egna och är inte omformulerade.

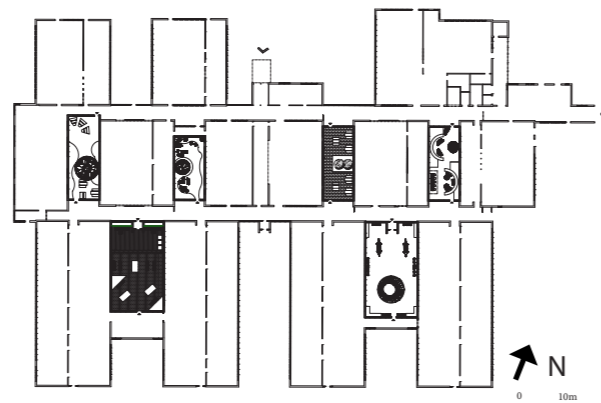
- Något slags tak på vissa ställen ifall det regnar eller är kallt, bra om det är justerbart.
- Bytt plats på hängmattorna och klätterställningen.
- Hängmattorna borde finnas i lugna rummet istället.
- Fler hängmattor, gjorda av tyg och de ska vara mjuka med kuddar som man kan ta ut.
- Innebandymål istället för hängmattor.
- Mer färgglatt.
- Någon slags mjuk soffa eller fåtölj.
- Biljardbord.
- Klockor så man kan se tiden.
- Högtalare i flera rum än ett.
- Någon slags värme eftersom Sverige är kallt.
- Överdrivet med klätterställning.
- Allting är bra.

Figur 107. På dokumentet fanns en illustrationsplanen på gestaltningsörslaget och det olika perspektivbilderna på gårdarna. På detta dokument skrev eleverna ner sina kommentarer. [2017-10-19]

”Det kommer ju ändå inte hinna ske någon förändring förrän vi slutar.”

”Varför kommer inte politikerna hit och tittar på skolan?”

SAMMANFATTNING

- Viktigt med tak och regnskydd, de önskade fler än i förslaget.
- Fler mjuka sittplatser efterfrågades.
- För lite yta och utrustning för sport.
- Eleverna var kritiska emot politikerna och ifall något skulle bli ombyggt.

Figur 108. Dokumentet som eleverna fick i grupperna. Underlag ifrån VBG Kommun/Contekton [2017-03-10]

ARKITEKTKONTORETS UTVÄRDERING

Utvärderingen jag hade med arkitektkontoret ägde rum den 23 oktober 2017 klockan 10.00 till 11.00. De närvarande var en ansvarig projektledare och en arkitekt som ritade om byggnaden

UTFÖRANDE

I redovisningen visade jag först mitt samarbete med eleverna och resultatet från workshopen, sedan det färdiga gestaltningsförslaget. Därefter kommentarerna från elevernas utvärdering. Slutligen gav arkitekterna mig sin utvärdering av förslaget och visade även sina egna idéer över skolgården. Efter mötet överlämnade jag en kopia av mitt gestaltningsförslag till dem.

ARKITEKTERNAS KOMMENTARER

Här redovisas resultatet från arkitektkontorets kommentarer som har sammanställt i punktform.

- Rolig att se dina och elevernas idéer.
- Ett bra förslag men tyvärr för dyrt.
- Kul med mycket färg på gårdarna.
- För mycket växter längs väggarna kommer täcka fönster.
- Väldigt mycket utrustning och aktiviteter för eleverna, kommer det verkligen användas det?
- För mycket olika markmaterial, de ska vara lätt att underhålla.
- Personalen måste ha en egen gård som inte eleverna har tillgång till.

KONTORETS EGNA IDÉER

Kontorets egna förslag till skolgården var i ett tidigt idéstadie, som främst visade gårdarnas tänkta funktioner. Arkitektkontorets förslag på de sex atriumgårdarna innefatta ett en gård skulle vara låst och till för att titta på inifrån byggnaden. En annan av gårdarna skulle endast vara till för personal. De andra gårdarna hade endast pedagogiska funktioner. Funktioner som, att en gård har en scen, till för gruppredovisningar eller musikframträdande på lektionerna. En annan gård skulle användas som ateljé tillför bildkurserna. Aktiviteten på en annan gård var odling, som hade samband med hemkunskapen. Den sista gården skulle vara en lugn gård med studieplatser.

Allmänt innebar ombyggnaden större fönster än innan och vissa fasader skulle bli helglasade vilket ledde till att de ville ha få växter på gårdarna. Alla växter och utrustning skulle vara placerade i mitten av gårdsytan så det inte riskerade att skymma sikten och ge skugga vid fönster.

REFLEKTION

- Kontoret var skeptiska till om eleverna skulle använda all utrustning.
- För mycket utrustning och växtlighet i mitt förslag.
- Gårdarna skulle användas till studier, i deras förslag.
- Fler utblickar i deras förslag, än idag.
- I arkitektkontorets egna förslag, var det mer fokus på personalen än eleverna.

DISKUSSION

DISKUSSION

Syftet med detta arbete är att undersöka hur en högstadieskolgård kan gestaltas med utgångspunkt i elevernas önskemål.

KOPPLING TILL FRÅGESTÄLLNINGEN

Hur kan atriumgårdarna på skolan Silvertärnan gestaltas till en varierad och attraktiv skolgård med hjälp av högstadieelevernas önskemål?

Den största utmaningen var att lyckas få atriumgårdarna attraktiva för eleverna. Att försöka ha med elevernas önskemål i min gestaltning gjorde uppgiften både enklare och svårare. Enklare av den anledningen att jag snabbt fick reda på information om vad eleverna efterfrågade till sin skolgård. Samtidigt svårare på grund av att jag gärna ville gestalta det som efterfrågas av eleverna. Men den mindre ytan på skolgården påverkade möjligheterna till vad och hur mycket som kunde få plats. Detta ledde till mycket övervägning för mig vad som var viktigast att få med av elevernas önskemål i förslaget.

HUR FÖRSLAGET PÅVERKADES

I workshopen önskade eleverna många olika saker och i litteraturen hittade jag flera riktlinjer på vad som kan vara en bättre utformning på en skolgård, lärdom togs även från studiebesöken. Men jag kunde inte ta hänsyn till allt. Här förklaras vilka prioriteringar som gjordes i mitt förslag.

VAD INKLUDERADES

Efter workshopen visade kommentarerna att eleverna efterfrågade variation på gårdarna lugna och aktiva vilket stämde överens med vad Lieberg (1994) tog upp i sin text. Att det är viktigt att det finns både reträttplatser och interaktionsplatser, dessa egenskaper var något jag inte fann på mina studiebesök på de befintliga skolorna. Eleverna ville även ha flera olika funktioner som: sportaktiviteter, utmanande aktiviteter, lugna platser för studier och samtal. Detta har jag försökt ta med i det nya gestaltungsförslaget. Något som inspirerad mig från studiebesöken på Viktoriaskolan var studieplatserna där. Studieplatserna hade de placerat nära ingångarna till klassrummen så man lätt kunde gå ut från lektionen, därför valde jag att försöka lägga mina studieplatser nära gårdarnas olika ingångar.

Utav mina tre studiebesök var det bara en skola, Sylteskolan som hade haft kontakt med eleverna på den. Sylteskolan hade mycket utrustning till aktiviteter jämfört med de två andra skolorna. På Silvertärnan efterfrågade eleverna även mycket utrustning som pingisbord, klätterställning, studsmattor, klättermattor, vattenfontän, högtalare, scen, odlingslådor, och sittplatser m.m. Vilket stärker min tanke om att högstadieelever också vill ha aktiviteter. Även Boverket (2015a, s.98) mena på att redskap ofta är populärt, vilket gjorde det ännu viktigare för mig att ha med detta i mitt förslag.

Enligt litteraturen var det viktigt med rumsbildningar, vilket jag har försökt skapa i mitt förslag med hjälp av formspråk, nivåskillnader och möbler samt med hjälp av växter. Detta kan enligt Boverket bidra till att miljöer blir mer skyddade, avslappnande och lekfulla (Boverket 2015a, s.88).

Något som poängterades av eleverna var att det önskades mindre växtlighet än idag men att de ändå ville ha växtlighet. Därför har jag valt färre ytor för växtlighet på gårdarna, förutom på Lugna gården. Jag vill även att växtligheten skulle variera under året och att det ska finnas växter som grönskar när elever går i skolan, inte bara på sommaren som i nuläget. Eleverna ville bevara magnoliaträden och även ha belysning i dem, vilket jag har tagit hänsyn till i mitt förslag. I litteraturen fann jag även att grönska och belysning kan öka variationen på gården och öka användningen under vinterhalvåret (Boverket 2015b, s.70). Att försöka använda gården under hela året tyckte jag var viktigt.

Utseendemässigt efterfrågades mycket färg från eleverna, vilket tas upp i de olika gårdarnas accentfärger. De önskade även olika markmaterial, särskilt asfalt och gummi. Därför har varje gård fått ett eget markmaterial, vilket även förstärker skillnaden mellan gårdarna. Även litteraturen trycker på att en stor mångfald i material och utformning kan öka chanserna till att eleverna får en egen relation till platsen (Boverket 2015b, s.65-66). Detta var något jag inte fann i nuläget under mina studiebesök, när de befintliga skolorna liknade varandra mycket i materialval och färg.

På mina studiebesök var även många av sittplatserna likadana och fastsatta vilket gav ett enformigt intryck. På workshopen med eleverna kom det fram att de skulle uppskatta fler sittmöjligheter med olika funktioner som flyttbara, bekväma, med värme, med belysning, med eluttag och med möjligheter till att studera vid. Därför valde jag att variera sittmöblerna på varje gård. Eleverna önskade även att traditionella bänkar och bord skulle finnas. Detta var något jag både fann på mina studiebesök och i litteraturen, så detta valde jag också ha med i mitt förslag (Boverket 2015a, s.98). Generellt finns mycket utrustning som är flyttbar, så att eleverna kan påverka och förändra sin omgivning, vilket kan vara positivt (Boverket 2015a, s.9). Även scenen på gård Spelplanen är en sak som eleverna kan påverka.

Möjligheter till att ta skydd under tak var något som kom upp flera gånger i elevernas kommentarer. Detta kan nog även öka chanserna att eleverna vistas mer utomhus. Därför finns det i mitt förslag, segeldukar på en gård och glastak på en annan.

Eleverna önskade även en tillgång till lärarna på rasterna, vilket jag försökte uppfylla med gården Grupprummet. En gård med chanser till att få tag i personal men även ett rum som eleverna kan få studera i.

VAD PRIORITERADES BORT

Litteraturen, studiebesöken och eleverna gav mig även information som jag valde bort i min gestaltning. Utrustning som valdes bort var: fotbollsmål, basketplan, kompisingunga, dansspelmattor och x-box spel, vilka var svåra att få plats med på grund av för liten markyta. Jag fick även överväga hur stor yta sporten fick ta på skolgården, utan att det skulle bli för mycket. Som ett exempel var det flera elever som efterfrågade en fotbollsplan. Min uppfattning var att den skulle ta upp en för stor del av skolans utemiljö. Vilket ledde till mindre yta kvar, till andra aktiviteter. Jag ville att gårdarna ska räcka till för alla elever på skolan, inte bara de som var sportintresserade. Därför valdes detta alternativet bort trots att en stor majoritet av eleverna efterfrågade det.

Det var även svårt att få vissa sporter att fungera när fasaderna hade så mycket fönster. Det kom även upp på workshopen att inte ha glasrutor på väggarna för att möjliggöra bollsport. Jag valde att inte ta bort några fönster, när jag såg ett värde i att få in dagsljus till klassrummen.

Jag valde även bort att gestalta en tydlig entré vilket annars kunde ge platsen en positiv identitet (Boverket 2015a, s.91). Detta var även något som jag fann på mina studiebesök. Men det kändes inte relevant i detta exempel på grund av att man idag går igenom en annan befintlig byggnad för att komma till den nya byggnaden med atriumgårdarna.

På mina studiebesök var alla skolgårdarna relativt lätt överskådliga, vilket ledde till att det inte fanns någon plats att gå undan på och att vara back stage (Lieberg 1994, s.188-229). Detta var något jag ville förhindra i mitt förslag och försökte därför variera de olika gårdarna. Så att båda sorters platser skulle gå att finna.

Platser som inte har någon specifik funktion påstods vara omtyckta av unga (Lieberg 1994, s.229). Även Boverket (2015b, s.64-67) påpekade att det är bra om det finns både styrda och icke styrda aktiviteter. Dock var detta något som inte togs upp av eleverna under gåturerna. På workshopen var fokus på de styrda platserna med specifik utrustning och aktiviteter.

Detta resultat kanske kan ha påverkats av att jag använde mig av just metoden gåturer. Gåturer hade mycket fokus på det befintliga på skolgården vad som var bra eller dåligt och hur det kunde förändras. Detta kanske ledde till att jag missade om eleverna också efterfrågade mer fria platser, med icke styrda aktiviteter, men att de inte skrev ner det. Möjligen blev det naturligt för eleverna att sälla bort de icke styrda platserna med ingen specifik funktion, när gårdarna inte är så stora och prioriterade istället att efterfråga de specifika aktiviteter som kändes viktigast

METODDISKUSSION

LITTERATURGENOMGÅNG

Litteraturgenomgången bidrog till att jag kunde sätta mig in i ämnet innan jag besökte skolan och eleverna. Den största delen av litteraturgenomgången inriktades på Boverkets olika riktlinjer, vad som var viktigt i utformningen av en skolgård. Det hade varit önskvärt om deras del av gestaltning för högstadieelever hade varit mer fördjupad. Därför sökte jag även i andra källor för att hitta mer information om vad högstadieelever uppskattade i en skolgårdsmiljö. Detta uppfattade jag som svårt att finna. Det fanns en del litteratur om gestaltning för ungdomar, men då var det i stadsmiljö, eller i det offentliga rummet. När jag fann så lite information om detta i litteraturen var det extra viktigt att jag kunde ta reda på denna information på ett annat sätt, genom min workshop med eleverna.

Utifrån tabellen Figur 16 på s.17, ”Barns grad av delaktighet” tog jag beslutet att lägga mitt samarbete med eleverna på Silvertärnan på nivå 3 i mitt projekt. Elevernas åsikter är en viktig resurs som jag ville ta till vara på. Därför valde jag att lägga mig på nivå 3 för att lyssna på elevernas kunskaper och idéer och försöka tillgodose en del av dem till mitt gestaltningsförslag med mina egna kunskaper som landskapsarkitekt. I detta projekt kunde eleverna inte vara med i beslutprocessen som i nivå 4 på grund av tidsbrist och arbeta fram ett gemensamt förslag.

STUDIEBESÖK

Studiebesöken var intressanta och viktiga. Här fick jag en chans att se vad som verkligen byggdes i Silvertärnans omgivning, i Västergötland, för högstadieelever. Det gav mig även möjligheten att jämföra dessa skolgårdar med varandra och med mina egna idéer till gårdarna på Silvertärnan.

Största insikten jag fick från studiebesöken var hur stor skillnad det var på utbudet av aktiviteter på de olika skolgårdarna. På Birger Sjöberggymnasiet fanns olika sittplatser och ett pingisbord. På Victoriaskolan fanns det specifika studieplatser och flera andra sittplatser, men ingen utrustning med möjlighet till fysisk aktivitet. På Sylteskolan fanns det en stor variation av utrustning och aktiviteter enbart för högstadieeleverna. Utöver detta fanns också en gemensam idrottsdel utomhus, för alla på skolan. Sylteskolans arkitekter var de enda som hade haft en dialog med eleverna och personalen i frågor gällande utformningen. Det som efterfrågades var olika fysiska aktiviteter och mötesplatser. Min misstanke är att de andra arkitekterna istället ritat vad de tror eleverna vill ha, alltså inte fysiskt utmanade aktiviteter utan istället platser för att sitta ner och umgås och studera.

En likhet jag såg från studiebesöken var att skolgårdarna var designade för att klara av vandalisering, att ingen utrustning var flyttbar och det främsta materialet var av betong med lite färg och få detaljer. Vilket jag tycker är synd att man inte vill satsa mer på ungdomar när ändå bygger om, att det finns fördomar om att det ska förstöra saker, vilket jag fick höra av flera olika personer under mitt arbete. Jag tror även att det kan vara en nackdel att all utrustning var fastsatt. Gårdarna kan varken vara flexibla eller föränderliga i skala och rumsbildning och min uppfattning efter att ha

genomfört det här arbetet, är att elever värnar mer om en skolgård som de själva kan påverka och förändra. I mitt fall har detta underlättats av att det är atriumgårdar som är svårare att nå för obehöriga.

INVENTERING OCH ANALYS

Inventeringen var svår att utföra då det var svårt att komma ut på gårdarna eftersom de var låsta. Analysen var svår på grund att inga elever använde gårdarna. Det bidrog även till att det var svårt att utvärdera rörelsestråk och förstå hur gårdarna kunde användas.

Jag fick möjlighet att besöka gårdarna både på hösten och våren och såg då hur gårdarna förändrades under året vilket var bra.

WORKSHOP

Förberedandet av workshopen tog lång tid. Det var svårt att få kontakt med skolan och hitta datum som passade dem.

I workshopen var tanken ifrån början att jag skulle använda mig av metoden Gåturet, tyvärr var jag tvungen att strukturera om på plats när varken lärare eller nämndemän kunde närvara. Därför blev det endast en dialog mellan mig och eleverna på skolan. På grund av att atriumgårdarna var låsta kunde jag inte heller undersöka hur eleverna brukade använda platserna på sina raster, vilket var min tanke från början. Istället fick eleverna en chans att ha en dialog med mig och de andra eleverna, där de kunde berätta vad de tyckte om de olika atriumgårdarna och hur det kunde utvecklas. Men de hade även chans att anonymt skriva ner sina kommentarer på kartunderlaget som de hade fått av mig i början av workshopen.

De var synd att inte lärarna på skolan och nämndemännen i Vänersborg kommun hade möjlighet att närvara när detta troligen hade påverkat resultatet. Jag uppfattade även att eleverna var besvikna över att ingen av nämndemännen på kommunen kunde närvara, när eleverna frågade på workshopen, varför inte politikerna kunde komma och se hur de såg ut? För eleverna tyckte att de verkligen behövdes byggas om. Workshopen tyckte jag ändå blev en effektiv metod, eftersom jag på ett snabbt sätt kunde få reda på vad eleverna tyckte specifikt om varje ställe på skolgården. Genom att vi använde oss av kartor under workshopen kunde även eleverna arbeta individuellt och skriva ner sina egna åsikter på kartorna, utan att någon annan behövde se dem. Detta sätt hoppades jag skulle nå kommentarer från fler elever, ifall någon elev till exempel inte vill säga högt inför alla andra vad den tyckte. Kommentarererna på kartorna gav mig ett tydligt resultat på vad som var omtyckt eller inte på gårdarna och vad som efterfrågades, flera elever hade skrivit liknande kommentarer.

Det hade varit intressant att genomföra flera workshops med flera elever och sett om det hade blivit någon skillnad på kommentarer. Jag tror även att valet av mina inspirationsbilder i början av workshopen, kan ha påverkat resultatet från eleverna. Vilket har fått mig att överväga om jag kanske inte skulle haft med några inspirationsbilder alls för att få ett mer opåverkat resultat.

GESTALTNINGEN

Att skissa i plan var ett bra verktyg i början av arbetet för att fånga upp de olika karaktärerna i formspråket, vilket framgick tydligt på en mindre yta och fick betydelse för det färdiga förslaget. Skisserna hjälpte mig att få ner mina egna tankar om gårdarna innan jag träffade eleverna. Detta är jag nöjd med eftersom det gjorde de enklare att se hur förslaget utvecklades efter mötet med eleverna. Efter mötet med eleverna sattes deras idéer in i mitt förslag och jag kom fram till programskissen. Programskissen hjälpte mig att få en helhet över gården och hjälpte mig att kunna välja ut vilka aktiviteter som skulle vara på gårdarna. Att efter detta ritade jag upp allt i SketchUp och kunna se förslaget i ögonhöjd vilket var ett viktigt steg, när man fick en helhet för platsen. Jag är helt övertygad om att gestaltningsförslaget blev mycket bättre anpassat till platsen efter alla dessa steg.

UTVÄRDERINGAR

Efter min redovisning när eleverna diskuterade förslaget i grupper, tyckte jag att det blev få kommentarer. Därför funderar jag på om upplägget kunde ha gjorts annorlunda för att få fler röster hörda. Kanske skulle det ha funnits färdiga frågor att fylla i, eller att eleverna skulle ha arbetet individuellt istället för i grupp. Eleverna skulle också ha kunnat rita egna planer på hur de ville att deras skolgård skulle se ut.

Jag fick inte heller mycket kommentarer från arkitektkontoret om mitt förslag och arbetssätt, utan de diskuterade mest sitt egna förslag.

VAD TYCKTE ELEVERNA

Eleverna som var med på utvärderingen av förslaget tyckte det var generellt bra. Särskilt de olika funktionerna och aktiviteterna på gårdarna uppskattades. De uttryckte även att de kunde se sina egna idéer i förslaget, vilket var viktigt för mig när detta var en del av syftet. Saker som eleverna fortfarande saknade i det nya förslaget var att de ville få in mer ytor och utrustning för sport och flera tak.

ATT ARBETA MED ELEVER

En viktig insikt för mig är hur mitt gestaltningsförslag har utvecklats under hela arbetets gång, särskilt efter samarbetet med eleverna. Under gestaltningsprocessen märkte jag hur mitt fokus förändrades. I början var själva ytan på skolgården det viktiga för mig. Men ju mer jag arbetade med platsen och genomförde alla delar av min metod ändrades intresset och i slutet var det eleverna som var viktiga.

Därav blev samarbetet med eleverna en viktig del i mitt arbete. Positiva och kritiska tankar från eleverna gav mig inspiration till nya idéer, de hjälpte mig även att se skolgården på ett annat sätt. Det var intressant att på plats få chans att direkt höra vad eleverna tyckte och inte bara utgå från litteratur och mina egna förutfattade meningar. Workshopen påvisade även att eleverna var intresserade att vistas utomhus, om man skapade möjligheter för det.

ENGAGEMANG

Det var roligt att träffa eleverna som var med i workshopen då de visade ett stort intresse för den nya skolgården. De hade många fler idéer på olika aktiviteter än vad jag hade trott. De ställde många frågor till mig om vilka möjligheter det fanns att förändra gårdarna. Till exempel om vilka aktiviteter som skulle kunna få plats på ytorna. Men de visade också intresse för olika markmaterial, färger, belysning och variationer i sittmöjligheter. Det kom också upp frågor som varför inte skolan hade börjat byggas om tidigare och varför inte politikerna kunde komma till skolan. En elev vid workshopen sa: ”Varför kan inte politikerna komma och se hur det ser ut? Här är det ju jättetråkigt och fult.” Det var även flera elever som såg oss ute på gårdarna och frågade, varför inte de hade blivit tillfrågade att vara med. Detta visar att det finns ett stort intresse från eleverna på skolan.

FÖRDOM

Jag blev överraskad av att flera elever uttryckte att de ville ha en yta där de kunde springa av sig efter lektionerna, allt från klätterställning till dansmattor föreslogs. Min egen fördom var att ungdomar nog vill ha en klätterställning eller hinderbana, men att de är för coola för att erkänna det men där hade jag fel. Det var intressant och uppmuntrande att få reda på att eleverna här ville röra på sig om möjligheterna skapades, när jag innan hade funnit i litteraturen att stillasittandet ökar bland unga (Boverket 2015a, s.18).

ATT SAMARBETA MED SKOLOR

Min uppfattning efter workshops och studiebesöken är att det är svårt att arbeta med skolor. Det har varit besvärligt att hitta kontaktpersoner som kunde visa mig runt på skolgårdarna eller hjälpa mig genomföra workshops, troligen på grund av tidsbrist på skolorna.

Det har även tagit mycket tid för mig att få genomföra studiebesök, workshops och utvärderingar. Främst har jag fått vänta in olika datum och beslut om skolorna vill medverka. Jag har fått höra av mig flera gånger för att lyckas få igenom mina olika besök. Det känns synd att det både ska vara svårt och ta lång tid att få igenom ett samarbete, vilket i en pressad arbetssituation på ett kontor kan leda till att samarbetet med skolor väljs bort.

På grund av att jag har skrivit mitt arbete på 40 % under två terminer istället för en, så har jag haft möjlighet att vänta in skolorna för att kunna hitta datum och utföra alla olika moment. En reflektion nu efteråt är att om jag hade skrivit mitt arbete på 100 % på en termin hade hälften av delarna inte blivit genomförda och mitt arbete hade sett helt annorlunda ut.

OLIKA ÅSIKTER OM SKOLGÅRDEN

Under min redovisning för arkitektkontoret fick jag även reda på deras översiktliga tankar om sitt gestaltungsförslag om skolgården. Generellt skiljer sig deras tankar från elevernas men även från mina.

Utifrån detta vill jag trycka på att det är viktigt att diskutera med elever, men också att ha med oss landskapsarkitekter i projekten, som förstår förutsättningarna för utemiljön. I detta exempel hade arkitekter, eleverna och jag som landskapsarkitekt olika åsikter om skolgården. Vilket enligt mig visar på att vi hade behövt dela med oss av våra kunskaper och åsikter i början av projekt för att få ett bättre resultat. Nedan beskriver jag några av de olika åsikter vi hade om skolgården.

UTFORMNING

Arkitektkontoret hade tänkt större fönster och inga växter längs husfasaderna för att släppa in mycket ljus. Själv är jag kritisk till mer fönster på gårdarna då eleverna kan känna sig mer uttittade och få svårt att hitta platser att gå undan på.

Deras växtlighet var främst placerad i mitten av gårdarna, vilket är synd när växter lätt kan bidra med olika rumsbildningar och förändras under årstiderna (Boverket 2015b, s.70). De ville ha större fönster och att alla gårdarna skulle ha en öppen karaktär. Detta tror jag kan bidra till att eleverna får svårt att koncentrera sig i klassrummen. Men även att eleverna nog skulle bli missnöjda med fler fönster när de redan klagade på att det fanns för många.

FÖRDELNING

Arkitektkontoret hade tanken att en av gårdarna skulle vara till för att titta på och inte gå ut på, och en annan gård skulle bara användas av personal. Enligt mig är detta ett dåligt sätt att ta till vara på markytan. Det blir endast fyra atriumgårdar kvar som skolgård till för många elever. När utemiljön är en bristvara på skolan bör man istället använda varje kvadratmeter till att öka möjligheterna för eleverna att vara utomhus.

AKTIVITETER

De platser för aktiviteter som kontoret nämnde skulle enbart användas i studiesyfte. Utöver detta fanns inga aktiviteter som skulle vara roliga eller fysiskt utmanande. På workshopen var det ”roliga” aktiviteter som efterfrågades främst, från eleverna. Självklart är det bra om gårdarna kan användas i studiesyfte men det får inte ta över skolgården, som en elev påpekade: *”Man vill kunna springa av sig någonstans på rasterna.”*

VAD FÅR INTE PLATS PÅ EN LITEN YTA

Mycket går att genomföra på en mindre skolgårds yta. Men det finns nackdelar och vissa saker blir svårare att genomföra. Några av dessa som har dykt upp under min gestaltning är att det är extra svårt att ordna platser för sport, dessa kräver ofta en större yta om de ska utföras korrekt. Det är även svårt att spara ytor till platser som inte har en specifik funktion, så eleverna kan forma och förändra dem själva. Allt på en skolgård med mindre yta måste vara mer genomtänkt, för att få in många funktioner på ett och samma ställe. Detta kan leda till att aktiviteterna blir väldigt styrda. Det gick inte heller att skapa bra "back stage" områden på atriumgårdarna.

Det är även svårare att få utrustning med hög höjd på en mindre yta, t.ex. en utmanande hinderbana då det måste finnas plats för vissa bestämda mått till en islagsyta. Det är även svårt att få plats med tillräckligt stora rabatter så att växterna överlever. Ibland var jag tvungen att välja mellan växtlighet eller utrustning till aktiviteter, när inte båda fick plats. Kuperad mark och nivåskillnader är även svårare att få till, när det även måste finnas extra plats för ramper på gården, så den är tillgänglighetsanpassad.

På en mindre yta finns även risken att alla elever inte får plats och det blir för trångt. Det är även troligt att de rör sig mindre på en liten yta, vilket är allmänt känt sämre för hälsan.

VIDARE STUDIER

Det skulle vara intressant att försöka utveckla ett sätt för oss landskapsarkitekter som skulle göra det enklare och snabbare att samarbeta med skolor och deras elever, eftersom det finns ett värde i detta men det dock tar väldigt lång tid att genomföra. Om det skulle gå snabbare är det även en större chans att eleverna som uttrycker sina idéer på skolan får se resultatet byggas. Detta tror jag även skulle öka intresset hos fler elever att vilja delta.

SLUTORD

Detta arbete har gett mig en chans att få en inblick i flera högstadieskolgårdar och ha konversationer med högstadieelever och fått höra deras åsikter, vilket har varit ett unikt möjlighet som man ofta inte hinner med på ett kontor som landskapsarkitekt, eftersom varken tid eller budget finns till den sortens upplägg.

Jag hoppas att man fortsätter att utveckla metoder för att enklare kunna få in elevernas deltagande i skolarbete, men även i arbetet hos politikerna och på arkitektkontoren. Det är viktigt att öka chanserna att få skolgårdar som som är gestaltade och anpassade för eleverna, så att dessa områden blir lika viktiga som alla andra i vår omgivning.

REFERENSER

REFERENSER

SKRIFTLIGA

Boverket. 2015a. *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Boverket och Movium. Dnr: 2015-16083.

Boverket. 2015b. *Konsekvensutredning för Boverkets allmänna råd om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknade verksamhet*. Boverket. Dnr: 20121-147/2014.

Faskunger, Johan. 2007. *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet: en kunskapssammanställning för regeringsuppdraget "Byggd miljö och fysisk aktivitet"*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Faskunger, Johan. 2008. *Barns miljöer för fysisk aktivitet: samhällsplanering för ökad fysisk aktivitet och rörelsefrihet hos barn och unga*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Grahn, Patrik., Mårtensson, Fredrika., Lindblad, Bodil., Nilsson, Paula och Ekman, Anna. (red.). 1997. *Ute på dagis. Hur använder barn daghemsgården? Utformning av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: Movium.

Johansson. Anna., Kollberg. Sara och Bergström, Kent. 2009. *Grönområden för fler – en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Lenninger, Anna. 2012. Reflexion: *Fula, skitiga och elaka*. Movium magasin, Vol. 4: 32-34.

Mårtensson, Fredrika. 2004. *Landskapet i leken- en studie av utomhuslek på förskolegården. Doktorsavhandling*. Alnarp: SLU, Institutionen för landskapsplanering.

Olsson, Titti. 2015. Inga krav på ytor i de allmänna råden. *Kampen om utrymmet. Vem får ta plats i det offentliga rummet?* Tidskriften STAD 8: 36-38.

De Laval, Suzanne. 2015. *Bygga stad för barn- En kunskapsöversikt om barn och ungdomar, täta stadsmiljöer och metoder för delaktighet och barnkonsekvensanalys*. Arkus # 73. Arkus.

MUNTLIGA

Landskapsarkitekt från Contekton Arkitekter Fyrstad AB. (2017-04-27).

ELEKTRONISKA

Kraftstaden fastigheter. Nya Sylteskolan - blir stans största grundskola. [online] <https://www.kraftstaden.se/projects/nya-sylteskolan-blir-stans-storsta-grundskola/> [Hämtad 2017-05-15].

Lieberg, Mats. 1994. Ingår i: Ungdomar i skilda sfärer. Johan Fornäs, Ulf Boëthius och Bo Reimer (red.), Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB. 187-(234). Ungdomarna, staden och det offentliga rummet. [online] <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:201205/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 2017-04-05].

Skara Kommun & politik. 2017-12-05. Ny högstadieskola-Viktoriaaskolan. [online] <http://www.skara.se/kommun--politik/projekt/ny-hogstadieskola--viktoriaaskolan.html> [Hämtad 2017-05-15].

Skolverket. 2011. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. [online] <http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjj-oXx2tjSAhXI2SwKHVDCCWAQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fskolverket.se%2Fflaroplaner-amnen-och-kurser%2Fgrundskoleutbildning%2Fgrundskola%2Flaroplan%2Fcurriculumdoc.doc%3FtypeOfSchooling%3Dgr%26typeOfDoc%3Dmsword&usq=AFQjCNEXlqEq14aBMGtYS-KFe0jsVLYvXA> [Hämtad 2017-02-20].

Fredrik Ahl 2013-05-20. Forskare varnar – skolgårdar behövs. Svt nyheter lokalt ost. [online] <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/forskare-varnar-skolgardar-behovs> [Hämtad 2017-03-10].

Maria Loewen. 2016-01-27. Projektet halvvägs till klart. Ttela, nyheter. [online] <http://www.ttela.se/nyheter/vanersborg/projektet-halvvags-till-klart-1.1255161> [Hämtad 2017-05-15].

Trollhättan Stad utbildningsförvaltningen. Om Sylteskolan. [online] <http://www.skola.trollhattan.se/sylteskolan/var-skola/om-sylteskolan/> [Hämtad 2017-05-15].

Vänernskommun. Birger Sjöbergsgymnasiet. [online] <http://www.vanersborg.se/uppleva--gora/ung-i-vanersborg/skola/gymnasiet/birger-sjoberggymnasiet.html> [Hämtad 2017-03-28].

Vänernskommun. Silvertärnan. [online] <http://www.vanersborg.se/utbildning--barnomsorg/grundskola/grundskolor/silvertarnan/om-silvertarnan.html> [Hämtad 2017-05-15].

Barn- och utbildningsnämnden. 2016-10-20. Utredning: Anpassning av lokaler på Idrottsgatan 7 för årskurs 7-9. Vänernskommun. [online] <http://www.vanersborg.se/download/18.1e0e607e159950986497db6f/1485177087315/utredning+idrottsgatan+7.pdf> [Hämtad 2017-03-28].

Ingela Andersson. 2016-12-21. Förkylning. 1177 Vårdguiden. [online] <https://www.1177.se/Fakta-och-rad/Sjukdomar/Forkylning/> [Hämtad 2017-03-01].

Riksdagsförvaltningen. 2010-07-01. Plan- och bygglag (2010:900) Svensk författningssamling 2010:900. PBL 8 kap 9. [online] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900 [Hämtad 2017-03-01].

UNICEF för alla barn. Barnkonventionen artikel 31. [online] <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full> [Hämtad 2017-03-04].

BILDER

Figur 2, 3, 13, 14, 42, 43: på underlag från Eniro © Lantmäteriet (2018).

Figur 5, 45, 47, 63, 65, 66, 70, 77, 84, 89, 97, 103, 108: på underlag från Vänernskommun med bearbetningar av Contekton Arkitekter Fyrstad AB (2017).

Figur 6, 9, 10, 11, 72, 91, 99, 105, 108: skalgubbar på underlag från www.skalgubbar.se [2017-07-17].

Figur 6, 7, 8, 9, 10, 11, 72, 80, 86, 91, 99, 100, 105, 108: skalgubbar på underlag från Contekton Arkitekter Fyrstad AB (2017).

Figur 38, 39, 40, 41: illustration av Contekton Arkitekter Fyrstad AB (2017).

Figur 67, 68: fotografi taget av Adam Stirling från www.vestre.com [2017-09-20].

Figur 69: fotografi taget av Anders Sällström från www.smddesign.se [2017-10-15].

Figur 73: fotografi taget av Jim Stephenson från www.vestre.com [2017-05-03].

Figur 81, 92, 95: fotografi från www.vestre.com [2017-06-13].

Figur 87, 93: fotografi från www.nola.se [2017-07-22].

Figur 88: fotografi från www.royalbotania.com [2017-10-01].

Figur 96: fotografi taget av Knut Solbackk från Kinnevikens Segelmakeri www.segeltak.com [2017-05-18].

Om inget annat anges © Sanna Somby (2017, 2018).